ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ
ΝΙΚΟΣ ΠΟΥΛΑΝΤΖΑΣ

Με Ευρυγώνιο Φακό

Περιοδική έκδοση για τις διεθνείς τάσεις

Τεύχος 8 – Δεκέμβριος 2025

Η εξαμηνιαία περιοδική έκδοση για τις διεθνείς τάσεις «Με ευρυγώνιο φακό» κυκλοφορεί στο πλαίσιο της θεματικής Ευρώπη, Κόσμος & Αριστερά του Ινστιτούτου Νίκος Πουλαντζάς. Σκοπός της έκδοσης είναι να παρουσιάζει στο ελληνικό κοινό πλευρές των διεθνών εξελίξεων και τάσεων, σε διάλογο, αλλά όχι σε εξάρτηση από την τρέχουσα κάθε φορά επικαιρότητα. Αξιοποιώντας συμβολές και αναλύσεις μιας ευρείας ομάδας συνεργατών, σταθερών και μη, από την Ελλάδα και το εξωτερικό και με διαφορετικές προσεγγίσεις και αφετηρίες (επιστημονικές, αλλά και πολιτικές), επιδιώκουμε να δημιουργήσουμε αυτό που λέει ο τίτλος της έκδοσης: έναν ευρυγώνιο φακό, για να προσεγγίσουμε τον ταχύτατα μεταβαλλόμενο κόσμο στον οποίο ζούμε.

* Τα ενυπόγραφα άρθρα εκφράζουν αποκλειστικά τις απόψεις των συγγραφέων τους

Με Ευρυγώνιο Φακό

Περιοδική έκδοση για τις διεθνείς τάσεις

Τεύχος 8 – Δεκέμβριος 2025

Αφιέρωμα στη Γάζα

Επιμέλεια: Βασιλική Λάζου
Ανδρέας Μαράτος

Περιεχόμενα

Editorial
Γάζα: Στο Σημείο Μηδέν μιας Παγκόσμιας Ηθικής Κρίσης
Βασιλική Λάζου 5

Μια αέναη τραγωδία χωρίς κάθαρση
Νικόλας Βουλέλης 10

Ο πόλεμος στην Γάζα και οι πολιτικές κρίσεις στο Ιράν
Σωτήρης Ρούσσος 18

Η Μέση Ανατολή στον απόηχο της 7ης Οκτωβρίου
Πάνος Χαρίτος 26

Παλεύοντας για την ισλαμιστική ηγεμονία στη Γάζα: μύθοι, αφηγήματα και η πραγματικότητα της επόμενης μέρας
Μαρίνα Ελευθεριάδου 35

Μεταξύ αληθοκτονίας και θυματοποίησης: Η πρεσβεία του Ισραήλ, το ΚΙΣΕ και οι λογοκριτικοί μηχανισμοί
Νίκος Χριστοφής 43

Η ρωγμή στο δυτικό αφήγημα: Γιατί η υποστήριξη στον παλαιστινιακό λαό γίνεται πολιτική αναγκαιότητα
Κλεονίκη Αλεξοπούλου 59

Γάζα on fire: Κινηματογραφώντας την κόλαση
Κωνσταντίνος Καϊμάκης 68

Editorial
Γάζα: Στο Σημείο Μηδέν μιας Παγκόσμιας Ηθικής Κρίσης

Βασιλική Λάζου

Editorial
Γάζα: Στο Σημείο Μηδέν μιας Παγκόσμιας Ηθικής Κρίσης

Βασιλική Λάζου

Η Βασιλική Λάζου διδάσκει σύγχρονη πολιτική ιστορία στο Τμήμα Πολιτικών Επιστημών του ΑΠΘ. Είναι μέλος του διοικητικού και επιστημονικού συμβουλίου του ΙΝΠ.

Η παρούσα έκδοση αφιερώνεται στη Γάζα, σε έναν τόπο που έχει γίνει παγκόσμιο σύμβολο ανθρωπιστικής καταστροφής, γεωπολιτικής αστάθειας και βαθιάς παραβίασης των θεμελιωδών δικαιωμάτων ενός ολόκληρου λαού. Το Παλαιστινιακό δεν είναι μια ακόμη περιφερειακή σύγκρουση· αποτελεί τη μακροβιότερη και πιο επίμονη ανοιχτή πληγή του διεθνούς συστήματος, έναν χώρο όπου το δικαίωμα στην αυτοδιάθεση δεν εφαρμόστηκε ποτέ και όπου η διεθνής τάξη αποτυγχάνει διαρκώς να υπερασπιστεί τις ίδιες της τις αρχές. Στο επίκεντρο αυτής της αποτυχίας βρίσκονται η στρατιωτική επέμβαση και οι γενοκτονικές πολιτικές του Ισραήλ που παραβιάζουν κατάφωρα το διεθνές δίκαιο στη Λωρίδα της Γάζας. Η συστηματική διαδικασία εξόντωσης δεν στοχεύει μόνο σώματα αλλά και τη δυνατότητα συλλογικής ζωής. Στη Γάζα, η «νεκροπολιτική» ως άσκηση εξουσίας που αποφασίζει ποιοι θα ζήσουν και ποιοι θα αφεθούν να πεθάνουν μέσα σε ζώνες απόλυτης επισφάλειας εκδηλώνεται με τρόπο σχεδόν εργαστηριακό: ως ένα καθεστώς όπου ολόκληρος πληθυσμός τελεί υπό μια μόνιμη διαχείριση θανάτου.

Από τη Νάκμπα του 1948 μέχρι σήμερα, οι Παλαιστίνιοι παραμένουν ένας λαός χωρίς κράτος, εγκλωβισμένος σε έναν ιστορικό κύκλο εκτοπισμού, κατοχής και περιορισμένης κυριαρχίας. Η ισραηλινή κατοχή του 1967, αλλά και η σταδιακή κατάρρευση των Συμφωνιών του Όσλο, ανέδειξαν την αδυναμία ενός «ειρηνευτικού» σχεδίου που δεν αντιμετώπισε ποτέ τις βαθύτερες ρίζες της σύγκρουσης. Η συρρίκνωση των παλαιστινιακών εδαφών και η συνεχής επέκταση των εποικισμών δημιούργησαν ένα καθεστώς τετελεσμένων που καθιστά ολοένα και δυσκολότερη την προοπτική μιας δίκαιης λύσης. Αντί ο διεθνής παράγοντας να επιβάλλει τον σεβασμό του δικαίου, συχνά νομιμοποιεί την κατοχή ή αποδέχεται την παράταση μιας συνθήκης εξαίρεσης.

Μετά το 2001, η παγκόσμια ρητορική περί «τρομοκρατίας» λειτούργησε ως εργαλείο εξομοίωσης του παλαιστινιακού εθνικοαπελευθερωτικού κινήματος με φονταμενταλιστικές οργανώσεις. Κι αυτό παρά το γεγονός ότι η πρόταση των 22 αραβικών κρατών για πλήρη εξομάλυνση σχέσεων το 2002 –με αντάλλαγμα την αποχώρηση του Ισραήλ από τα κατεχόμενα– απορρίφθηκε χωρίς συζήτηση.

Στο κέντρο όλων αυτών η Γάζα: μια περιοχή υπό παρατεταμένο αποκλεισμό, επαναλαμβανόμενες στρατιωτικές επιθέσεις και ισοπέδωση κρίσιμων υποδομών. Διεθνείς οργανισμοί μιλούν πλέον για «κατάρρευση κοινωνίας», καθώς οι κάτοικοι επιβιώνουν σε ένα περιβάλλον χωρίς ασφάλεια, χωρίς κράτος, χωρίς σταθερούς μηχανισμούς προστασίας. Παρά την απόλυτη στρατιωτική υπεροχή του Ισραήλ, καμία «νίκη» δεν έχει αποδειχθεί ικανή να τερματίσει τον κύκλο της βίας· αντιθέτως, η καταπίεση αναπαράγει νέα κύματα αντίστασης. Η διεθνής αδράνεια λειτουργεί ως επιταχυντής της αποσταθεροποίησης, αφήνοντας τη Γάζα βορά σε ισχυρούς εξωτερικούς δρώντες που συχνά παρακάμπτουν τον βασικό πυρήνα του ζητήματος: το δικαίωμα του παλαιστινιακού λαού να ορίζει το μέλλον του. Μέσα σε αυτό το περιβάλλον αναδύονται ορισμένες αδιαπραγμάτευτες αρχές: πλήρης σεβασμός του διεθνούς δικαίου, τερματισμός των εποικισμών και άρση της κατοχής, άμεση ανθρωπιστική βοήθεια. Η αναγνώριση του παλαιστινιακού κράτους με βάση την απόφαση του ΟΗΕ, στα σύνορα του 1967 και με πρωτεύουσα της Παλαιστίνης τα Ανατολικά Ιεροσόλυμα αποτελεί τον μοναδικό διεθνώς αναγνωρισμένο δρόμο σταθερότητας.

Στο αφιέρωμα του *Ευρυγώνιου Φακού* ο **Νικόλας Βουλέλης** αναδεικνύει τη Γάζα ως τόπο όπου η ζωή βρίσκεται διαρκώς «στο χείλος»: εκεί όπου η καθημερινότητα διασταυρώνεται με την καταστροφή και όπου η συλλογική μνήμη χτίζεται πάνω σε ερείπια.

Η περιφερειακή διάσταση, όπως την εξετάζει ο **Σωτήρης Ρούσσος**, δείχνει πώς ο πόλεμος στη Γάζα διαπλέκεται με τις εξελίξεις στο Ιράν, δημιουργώντας μια περίπλοκη γεωπολιτική αλυσίδα αντιπαλοτήτων και συμβιβασμών. Η Τεχεράνη, αποδυναμωμένη και απομονωμένη, βλέπει τη στρατηγική της να υποχωρεί, την ώρα που διαλύεται μεγάλο μέρος του δικτύου των συμμάχων της.

Ο **Πάνος Χαρίτος** φωτίζει τις ανακατατάξεις που προέκυψαν μετά τις επιθέσεις της 7ης Οκτωβρίου 2023, δείχνοντας μια περιοχή όπου οι ισορροπίες μεταβάλλονται διαρκώς. Η Γάζα κινδυνεύει σήμερα να αποσυρθεί από τον χάρτη όχι μόνο ως γεωγραφικός χώρος αλλά ως κοινότητα με πολιτική υπόσταση. Η λεγόμενη «Συμφωνία των 20 Σημείων» του Ντόναλντ Τραμπ, παρά τις εμφανείς της αδυναμίες, παρουσιάζεται ως σχέδιο ειρήνευσης αποκλειστικά επειδή καμία άλλη βιώσιμη πρόταση δεν έχει τεθεί στο τραπέζι. Όμως η Χαμάς έχει καταστήσει σαφές ότι κανένα σχέδιο που δεν αναγνωρίζει το δικαίωμα αυτοδιάθεσης των Παλαιστινίων δεν μπορεί να επιβιώσει. Η αβεβαιότητα για το μέλλον της Γάζας δεν είναι τυχαία· αποτελεί δομικό στοιχείο ενός σχεδίου που προσπαθεί να διαχειριστεί

τον πληθυσμό, όχι να του επιτρέψει να ξαναχτίσει τη ζωή του. Η πιθανότητα παγώματος των εξελίξεων, όπως υπογραμμίζει ο Χαρίτος, απλώς παγιώνει τα τετελεσμένα.

Η **Μαρίνα Ελευθεριάδου** αναλύει πώς η ισλαμιστική ηγεμονία στη Γάζα ανασχηματίζει τους δημόσιους μύθους και τις ομαδικές ταυτότητες, ενώ ταυτόχρονα αποδομεί τη συχνή –και συχνά δημαγωγική– εξίσωση της Χαμάς με τον παγκοσμιοποιημένο τζιχαντισμό. Η Χαμάς, παρά τον ισλαμικό της λόγο, παραμένει εθνικοϊσλαμιστικό κίνημα, διαφορετικό από οργανώσεις όπως η αλ-Κάιντα και το ISIS, που επιδιώκουν ένα υπερεθνικό χαλιφάτο. Το κείμενο προειδοποιεί ότι η κατάρρευση της Χαμάς –και όχι η ύπαρξή της– θα άνοιγε τον δρόμο στην επανεμφάνιση πιο ακραίων τζιχαντιστικών μορφών.

Ο **Νίκος Χριστοφής** εξετάζει τον πόλεμο των λέξεων: τον τρόπο με τον οποίο η κριτική ταυτίζεται με τον αντισημιτισμό, οι παλαιστινιακές αφηγήσεις περιθωριοποιούνται, και οι μηχανισμοί ελέγχου της πληροφορίας υπονομεύουν τη δημοκρατία. Αναδεικνύει τη λειτουργία της «αληθοκτονίας» ως πολιτικής πρακτικής που κατασκευάζει ένα αφήγημα θυματοποιημένου εθνικισμού, εργαλειοποιεί τη μνήμη του Ολοκαυτώματος και ακυρώνει τον δημόσιο διάλογο, επιτρέποντας την κανονικοποίηση λογοκριτικών πολιτικών.

Η **Κλεονίκη Αλεξοπούλου** φωτίζει τη ρωγμή στο δυτικό αφήγημα, που διευρύνεται όσο οι εικόνες από τη Γάζα αποκαλύπτουν την πραγματικότητα της παραβίασης των δικαιωμάτων. Αντλεί ιδέες από το έργο της Francesca Albanese, η οποία τονίζει ότι η γνώση, η τεκμηρίωση και η δημόσια πληροφόρηση αποτελούν προϋπόθεση για γνήσια πολιτική δράση και άμυνα απέναντι στην αδράνεια. Η θεωρητική της προσέγγιση, με αναφορές στη βιοπολιτική και τον «γυμνό βίο», δείχνει ότι η καταπίεση στη Γάζα δεν είναι τυχαία αλλά βαθιά δομημένη, ενταγμένη σε μια λογική ελέγχου της ίδιας της ζωής των Παλαιστινίων.

Τον ρόλο της έβδομης τέχνης εξετάζει ο **Κωνσταντίνος Καϊμάκης**, παρουσιάζοντας τη Γάζα ως τόπο όπου ο κινηματογράφος αποτυπώνει την πραγματικότητα «on fire». Επτά ταινίες από την Παλαιστίνη και το Ισραήλ καταγράφουν καθημερινές σιωπηλές τραγωδίες, ηθικά διλήμματα και την αδυναμία των διεθνών λύσεων. Ο κινηματογράφος λειτουργεί ως χώρος μαρτυρίας, καταγγελίας και διαμόρφωσης συλλογικής συνείδησης, θυμίζοντας ότι πίσω από κάθε στατιστικό υπάρχουν ανθρώπινες ζωές.

Η έκδοση επιδιώκει να συμβάλει σε έναν διάλογο χωρίς παραμορφωτικούς

φακούς. Αναλύοντας τη Γάζα μέσα από ιστορικές, πολιτικές, κοινωνικές, νομικές και πολιτισμικές οπτικές, επιχειρεί να αναδείξει όχι μόνο το μέτωπο της σύγκρουσης, αλλά και έναν χώρο όπου διακυβεύονται δικαιώματα, ελευθερία και η ίδια η δυνατότητα μιας δίκαιης και βιώσιμης ειρήνης. Σε μια εποχή βαθιάς κρίσης, η κατανόηση της Γάζας με ανθρώπινο, τεκμηριωμένο και κριτικό βλέμμα δεν είναι απλώς αναγκαία—είναι επιτακτική.

📷 Αναγκαστικός εκτοπισμός Παλαιστινίων στη Λωρίδα της Γάζας που καταστράφηκε από ισραηλινούς βομβαρδισμούς, 29 Ιανουαρίου 2025.

Μια αέναη τραγωδία χωρίς κάθαρση

Νικόλας Βουλέλης

Μια αέναη τραγωδία χωρίς κάθαρση
Νικόλας Βουλέλης

Ο Νικόλας Βουλέλης έγραφε διεθνείς αναλύσεις στην Αυγή, την Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία και την Εποχή. Υπήρξε Διευθυντής Σύνταξης στο Αθηναϊκό-Μακεδονικό Πρακτορείο Ειδήσεων (ΑΠΕ-ΜΠΕ) και Διευθυντής στην Εφημερίδα των Συντακτών (2012-2022)

Στη μνήμη του Αλέκου Φλαμπουράρη

Οι Παλαιστίνιοι είναι ο μοναδικός λαός στον κόσμο που έχει στερηθεί με την ωμή βία το δικαίωμα στην εθνική αυτοδιάθεσή του και στην ίδρυση ανεξάρτητου κράτους. Σήμερα όλες οι πρώην αποικίες ευρωπαϊκών κρατών συγκαταλέγονται στα 193 κράτη-μέλη του ΟΗΕ, ακόμη και κράτη με μερικές χιλιάδες κατοίκους.

Οι Παλαιστίνιοι είναι οι μόνοι που αποκλείστηκαν από τη διαδικασία της αποαποικιοποίησης, η οποία σάρωσε κατά τον 20ό αιώνα τον αραβικό κόσμο, γιατί η πατρίδα τους αντί να απαλλαγεί οριστικά από τη βρετανική αποικιοκρατία, εποικίστηκε μαζικά, με τη βοήθεια της Βρετανίας, των ΗΠΑ και των περισσότερων δυτικών κρατών, από έναν άλλο λαό, τους Εβραίους της διασποράς, οι οποίοι με μια μικρή μειονότητα Εβραίων που κατοικούσαν ήδη στην Παλαιστίνη, ίδρυσαν τελικά το κράτος του Ισραήλ.

Αυτά δεν έγιναν ειρηνικά, αλλά «δια πυρός και σιδήρου» στο πρώτο μισό του περασμένου αιώνα, αρχικά για να καμφθούν οι αγώνες των Παλαιστινίων για ανεξαρτησία. Στη συνέχεια, όμως, μετά το Ολοκαύτωμα των Εβραίων από τους Ναζί, όλες αυτές οι χώρες στήριξαν τη μαζική μετανάστευση Εβραίων στην Παλαιστίνη και τη δημιουργία εκεί εβραϊκού κράτους ως «επανόρθωση» για το Ολοκαύτωμα, για να έχουν ένα προκεχωρημένο φυλάκιο στη Μέση Ανατολή, αλλά και για να εξιλεωθούν για το δικό τους αντισημιτισμό, από τον οποίο υπέφεραν οι Εβραίοι επί αιώνες στην Ευρώπη.

Την ίδρυση του Ισραήλ προσπάθησαν να εμποδίσουν τα αραβικά κράτη αλλά ηττήθηκαν και ακολούθησε η «Νάκμπα», δηλαδή η «καταστροφή», με τη βίαιη εκδίωξη εκατοντάδων χιλιάδων Παλαιστινίων από την πατρίδα τους προς γειτονικές χώρες, ενώ στον πόλεμο του 1967 το Ισραήλ κατέλαβε επίσης τη Δυτική Όχθη του Ιορδάνη, τη Γάζα και την ανατολική Ιερουσαλήμ. Από τότε, με αλλεπάλληλες αποφάσεις του, ο ΟΗΕ έχει ζητήσει να αποχωρήσει το Ισραήλ από

όλα τα κατεχόμενα Παλαιστινιακά εδάφη. Ακριβώς αυτά τα εδάφη θα αποτελούσαν το ανεξάρτητο Παλαιστινιακό κράτος, που προβλεπόταν από τις συμφωνίες του Όσλο του 1993!

Η σύντομη αυτή αναδρομή είναι απαραίτητη για να ενταχθούν όσα συμβαίνουν σήμερα στη Γάζα και στη Δυτική Όχθη στο συνολικό πλαίσιο του Παλαιστινιακού. Δεν πρόκειται λοιπόν για μία αντιπαράθεση ενός «πρότυπου δημοκρατικού κράτους» με μια «τρομοκρατική οργάνωση», αλλά για μία από τις μακροβιότερες διεθνείς αντιπαραθέσεις με κύριο θύμα τον Παλαιστινιακό λαό που διεκδικεί το αναφαίρετο δικαίωμά του στη γη των προγόνων του.

Οι Παλαιστίνιοι είναι σήμερα ένας λαός 15-16 εκατομμυρίων σε όλο τον κόσμο. Από αυτούς περίπου 7,5 εκατομμύρια ζουν στα πατρογονικά εδάφη τους, δηλαδή στα όρια της άλλοτε βρετανικής αποικίας της Παλαιστίνης. Πάνω από δύο εκατομμύρια από αυτούς συγκροτούν μια υποβαθμισμένη και αυστηρά ελεγχόμενη μειονότητα μέσα στο κράτος του Ισραήλ, μολονότι αποτελούν πάνω από το 20% του πληθυσμού, στερούμενοι ακόμη και το όνομά τους: «Άραβες πολίτες του Ισραήλ» είναι η επίσημη ονομασία τους. Σχεδόν 5,5 εκατομμύρια ζουν στα κατεχόμενα από το 1967 από το Ισραήλ παλαιστινιακά εδάφη: τη Δυτική Όχθη του Ιορδάνη, τη λωρίδα της Γάζας και την Ανατολική Ιερουσαλήμ.

Στα εδάφη αυτά, που αποτελούν περίπου το 22% της ιστορικής Παλαιστίνης, δηλαδή της πρώην βρετανικής αποικίας, έχει εγκαθιδρυθεί ένα καθεστώς απάνθρωπης στρατιωτικής κατοχής, βίας, καταστολής και διακρίσεων τύπου «απαρτχάιντ». Τα κατεχόμενα εδάφη στη Δυτική Όχθη του Ιορδάνη «ροκανίζονται» σταθερά εδώ και 58 χρόνια με την ίδρυση εκατοντάδων εβραϊκών οικισμών, με 750 χιλιάδες φανατικούς και κυρίως ένοπλους εποίκους, οι οποίοι αποσπούν σταθερά τα πιο εύφορα εδάφη, σκοτώνουν, απειλούν ή διώχνουν τους Παλαιστίνιους κατοίκους, καταστρέφοντας τα σπίτια τους και τα χωράφια τους, δημιουργώντας έτσι εδαφικά και δημογραφικά τετελεσμένα, τα οποία είναι δύσκολο να ανατραπούν τελείως για να δημιουργηθεί σε αυτά τα εδάφη ανεξάρτητο Παλαιστινιακό κράτος. Το αποτέλεσμα αυτής της συνεχούς υφέρπουσας αρπαγής εδαφών έχει περιορίσει ακόμη περισσότερο την έκταση των Παλαιστινιακών εδαφών.

Αντίστοιχα, στη λωρίδα της Γάζας, από τότε που αποσύρθηκαν οι Ισραηλινοί έποικοι είχε επιβληθεί ασφυκτικός αποκλεισμός από ξηρά, θάλασσα και αέρα στα δυο εκατομμύρια κατοίκων της, μέχρι την επιδρομή της Χαμάς στις 7 Οκτωβρίου 2023. Η συνέχεια είναι γνωστή: 26 μήνες συνεχών βομβαρδισμών, ισοπέδωση πόλεων και χωριών, εθνοκάθαρση, επιβολή συνθηκών λιμοκτονίας, 80 χιλιάδες

νεκροί και 180 χιλιάδες τραυματίες. Μια γενοκτονία την οποία αναγνωρίζουν πλέον και κορυφαίοι Ισραηλινοί: ο πρώην πρόεδρος της Κνεσέτ Αβραάμ Μπουργκ, ο πρώην πρωθυπουργός Εχούντ Ολμέρτ, ο πρώην επικεφαλής των μυστικών υπηρεσιών Αμί Αγιαλόν, χιλιάδες διανοούμενοι, επιστήμονες, στρατιωτικοί και μεγάλες οργανώσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Η κυβέρνηση Νετανιάχου -και όλοι οι απανταχού υποστηρικτές της- επικαλείται το δικαίωμα στην αυτοάμυνα για να δικαιολογήσει τη γενοκτονία. Πράγματι ο Καταστατικός Χάρτης του ΟΗΕ θεμελιώνει το δικαίωμα στην άμυνα των κρατών. Όμως η λωρίδα της Γάζας δεν είναι γειτονικό κράτος του Ισραήλ, από το οποίο δέχθηκε την επιδρομή της Χαμάς. Με βάση το Διεθνές Δίκαιο και ομόφωνες αποφάσεις τους Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ, είναι παρανόμως κατεχόμενο από το Ισραήλ παλαιστινιακό έδαφος. Και πάλι με βάση το Διεθνές Δίκαιο, ο λαός του, οι Παλαιστίνιοι, δικαιούνται να αντιστέκονται ακόμη και ενόπλως στην ξένη κατοχή και τον κατακτητή. Όπως ακριβώς η ελληνική αντίσταση ενάντια στον ξένο κατακτητή κατά τη ναζιστική κατοχή δεν ήταν τρομοκρατία. Γι› αυτό και ο βάρβαρος κατακτητής δεν διεκδικούσε τότε κανένα δικαίωμα αυτοάμυνας, αλλά απαντούσε με μαζικά και τυφλά αντίποινα. Εδώ να τονίσω ότι ακόμη και στον αγώνα κατά του κατακτητή, οι φόνοι αμάχων και ανυπεράσπιστων πολιτών είναι απολύτως καταδικαστέοι και αποτελούν έγκλημα πολέμου. Τα εθνικοαπελευθερωτικά κινήματα δεν σκοτώνουν ανήμπορους αμάχους και μικρά παιδιά.

Από τους πολέμους, όμως, του 1967 και του 1973, μεσολάβησαν καθοριστικά γεγονότα που διαμόρφωσαν μακροπρόθεσμα τη δυσμενή ισορροπία δυνάμεων για τη λύση του προβλήματος.

Μετά την πρώτη «ηρωϊκή» περίοδό του, το Παλαιστινιακό απελευθερωτικό κίνημα (ένοπλος αγώνας, αεροπειρατείες) ωριμάζει μέσα από μαζικές ειρηνικές εκδηλώσεις (πρώτη ιντιφάντα) και το Εθνικό Παλαιστινιακό Συμβούλιο αναγνωρίζει, το Νοέμβριο του 1988, το Ισραήλ στα σύνορα του 1967 και ανακηρύσσει -συμβολικά- το κράτος της Παλαιστίνης.

Ήταν μια τεράστια παραχώρηση, η οποία, ωστόσο, άνοιξε το δρόμο για τις ειρηνευτικές διαπραγματεύσεις που κατέληξαν στις συμφωνίες του Όσλο (1993), με αμοιβαία αναγνώριση της Οργάνωσης για την Απελευθέρωση της Παλαιστίνης και του Ισραήλ και δέσμευση για Παλαιστινιακό κράτος σε πέντε χρόνια. Όμως ο Γιτζχάκ Ράμπιν δολοφονείται από ακροδεξιό Ισραηλινό και ουσιαστικά από το 1996 αναλαμβάνουν διαδοχικά ο Νετανιάχου, ο Σαρόν και ξανά ο Νετανιάχου να

αντιστρέψουν πλήρως κάθε διαδικασία διαπραγμάτευσης, να εδραιώσουν την επέκταση των εβραϊκών οικισμών στα κατεχόμενα, με σταθερό στόχο να αλλοιωθεί τόσο δραστικά και μόνιμα η κατάσταση ώστε να είναι αδύνατη η δημιουργία Παλαιστινιακού κράτους. Και βέβαια χωρίς καμιά διεθνή κύρωση κατά του Ισραήλ.

Η 11η Σεπτεμβρίου 2001 με την τρομοκρατική επίθεση στη Νέα Υόρκη είναι η ουρανοκατέβατη ευκαιρία για την ισραηλινή προπαγάνδα να δαιμονοποιήσει συνολικά το Παλαιστινιακό κίνημα και να το εντάξει στον παγκόσμιο αγώνα κατά της τρομοκρατίας.

Ωστόσο, το Μάρτιο του 2002 ο αραβικός κόσμος προσφέρει στο Ισραήλ μία ακόμη παραχώρηση. Τα αραβικά κράτη -και τα 22 κράτη-μέλη του Αραβικού Συνδέσμου- προτείνουν συνολική ειρήνη στο Ισραήλ με πλήρη αποκατάσταση σχέσεων μαζί του, με αντάλλαγμα την απόσυρσή του και την ίδρυση ανεξάρτητου Παλαιστινιακού κράτους. Το Ισραήλ απέρριψε κατηγορηματικά την πρόταση και ταυτόχρονα εφάρμοσε μια συστηματική πολιτική αξιοποίησης της διαμάχης ανάμεσα στην Χαμάς και την Φατάχ, ενισχύοντας με κάθε τρόπο την πρώτη, που κυριάρχησε στη Γάζα, έναντι της δεύτερης που διατήρησε την οιονεί εξουσία της Παλαιστινιακής Αρχής στη Δυτική Όχθη. Όπως τόνισε ο Νετανιάχου σε σύσκεψη του κόμματός του, το 2019 «όποιος δεν θέλει να υπάρξει Παλαιστινιακό κράτος πρέπει να υποστηρίζει την ενίσχυση της Χαμάς και να διευρύνει το χάσμα ανάμεσα στους Παλαιστίνιους της Γάζας και τους Παλαιστίνιους της Δυτικής Όχθης».

Σήμερα, μετά την ισοπέδωση του 70% κτιρίων και υποδομών στη Γάζα, μετά από 260 χιλιάδες νεκρούς και τραυματίες σε αυτή τη μικρή λωρίδα γης (365 τ.χλμ. όσο η Άνδρος) τα δυο εκατομμύρια των κατοίκων της είναι υποχρεωμένοι να ζουν (;) περίπου στη μισή έκτασή της, γιατί το Ισραήλ παραμένει στην υπόλοιπη μισή, βομβαρδίζοντας αμάχους ανά πάσα στιγμή, επικαλούμενο την ύπαρξη τρομοκρατών. Όλα αυτά παρά την εκεχειρία που συμφωνήθηκε στις 20 Οκτωβρίου…

Αποκορύφωμα ασάφειας, γενικολογίας και υπονόμευσης έως ακύρωσης όλων των προηγούμενων αποφάσεων του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ είναι η απόφαση 2803 της 17ης Νοεμβρίου 2025, με την οποία ουσιαστικά νομιμοποιήθηκε το σχέδιο Τραμπ για τη Γάζα. Χωρίς να προσδιορίζεται το νομικό καθεστώς για την περιβόητη «Επιτροπή ειρήνης» και τη «Διεθνή δύναμη σταθεροποίησης» και κυρίως χωρίς να ερωτηθούν οι ίδιοι οι Παλαιστίνιοι, χωρίς καμία δέσμευση για ανεξάρτητο Παλαιστινιακό κράτος, η απόφαση ουσιαστικά αφήνει στη διακριτική ευχέρεια του Τραμπ και του Ισραήλ να διαχειριστούν τις τύχες των κατοίκων της Γάζας. Η

απόφαση υπερψηφίστηκε από το Συμβούλιο Ασφαλείας μετά από αφόρητες αμερικανικές πιέσεις (με αποχή Ρωσίας και Κίνας) με τη δικαιολογία ότι περιλαμβάνει την αόριστη προοπτική για «παλαιστινιακή αυτοδιάθεση και κρατική υπόσταση» (!) και ότι θα συμβάλει στην αύξηση της ανθρωπιστικής βοήθειας προς τη Γάζα.

Αναμφίβολα δεν μπορούμε να καταλήξουμε σε ασφαλή και οριστικά συμπεράσματα μετά από τους 26 μήνες της γενοκτονικής εκστρατείας του Ισραήλ στη Γάζα. Υπάρχουν όμως αρκετά στοιχεία για να διακρίνουμε τα αδιέξοδα του Νετανιάχου, που δεν μπορούν να συγκαλυφθούν παρά την άνευ όρων και αμέριστη υποστήριξη -πολιτική, οικονομική και κυρίως στρατιωτική- του Τραμπ και του προκατόχου του, αλλά και την ένοχη ανοχή των περισσότερων ευρωπαϊκών κυβερνήσεων -μαζί και της κυβέρνησης Μητσοτάκη.

Στο στρατιωτικό επίπεδο, ο Νετανιάχου καυχήθηκε πριν λίγους μήνες ότι το Ισραήλ εξόντωσε πάνω από 20 χιλιάδες ενόπλους Παλαιστίνιους στη Γάζα. Λίγο μετά την εκεχειρία ισραηλινοί στρατιωτικοί αναλυτές δήλωσαν ότι υπάρχουν ήδη σχεδόν 30 χιλιάδες ένοπλοι εκεί: δηλαδή οι απώλειες υπεραναπληρώθηκαν. Για να γίνει κατανοητό αυτό, ας λάβουμε υπόψη ότι τα δύο τρίτα του πληθυσμού της Γάζας, περίπου 1,5 εκατομμύριο είναι κάτω των 25 χρόνων. Όλοι αυτοί οι νέοι γεννήθηκαν και μεγάλωσαν σε συνθήκες ασφυκτικού αποκλεισμού της Γάζας, με συνεχείς επιδρομές και βομβαρδισμούς από τον ισραηλινό στρατό. Η οργή και η απόγνωσή τους πού τους οδηγεί, άραγε;

Ας δούμε όμως την κατάσταση συνολικά. Ποιον νίκησε το Ισραήλ; Για πόσο καιρό ακόμη -με τη σημερινή ακροδεξιά έως φασιστική κυβέρνηση Νετανιάχου- θα μπορεί να βομβαρδίζει το Λίβανο, τη Συρία, τη Γάζα, το μακρινό Ιράν ή την Υεμένη και να διατηρεί κάτω από ένα απάνθρωπο καθεστώς φυλετικών διακρίσεων τα κατεχόμενα Παλαιστινιακά εδάφη; Ως πότε θα ταπεινώνει όλους τους γείτονές του με την υπεροπλία του; Το τραγικό είναι ότι αυτή η κυβέρνηση, που έχει κεντρικό άξονα πολιτικής την απανθρωποποίηση ενός αραβικού λαού, των Παλαιστινίων, ικετεύει κυριολεκτικά τον Τραμπ να πείσει τα πλούσια πετρελαιοπαραγωγά κράτη, με επικεφαλής τη Σαουδική Αραβία, να αποκαταστήσουν σχέσεις με το Ισραήλ ώστε «να υπάρξει ευημερία για όλους» στη Μέση Ανατολή(!).

Ολοκληρωτική νίκη του Ισραήλ εναντίον όλων των Αράβων και μουσουλμάνων γειτόνων του δεν μπορεί να υπάρξει. Οι Παλαιστίνιοι απέδειξαν εδώ και δεκαετίες ότι δεν θα υποταχθούν ποτέ. Ακόμη και ο Τραμπ, μάλλον, κατάλαβε ότι δεν θα αποκτήσει «Ριβιέρα» στη Μεσόγειο. Οι Παλαιστίνιοι της Γάζας, πληγωμένοι, πεινασμένοι, διψασμένοι και καθημαγμένοι δεν εγκαταλείπουν τον τόπο τους.

Η μόνη διέξοδος από τη βαρβαρότητα που υφίσταται ένας ολόκληρος λαός είναι η αναγνώριση του αναφαίρετου δικαιώματος του να έχει το δικό του ανεξάρτητο κράτος στα κατεχόμενα εδάφη της Δυτικής Όχθης, της Γάζας και της Ανατολικής Ιερουσαλήμ, σε όσα απέμειναν δηλαδή από την ιστορική Παλαιστίνη και έχουν κατοχυρωθεί με αλλεπάλληλες αποφάσεις του ΟΗΕ. Άλλωστε αυτά τα εδάφη αναγνωρίζονται από τα 163 κράτη-μέλη που έχουν προχωρήσει στη συμβολική αναγνώριση του κράτους της Παλαιστίνης.

Αυτή η λύση της συνύπαρξης δύο κρατών, του Ισραήλ και της Παλαιστίνης, είναι η μόνη που εγγυάται την ειρήνη και την ασφάλεια όλων. Ανάμεσα στον Ιορδάνη και τη Μεσόγειο χωρούν και οι δύο λαοί! Εκείνη που περιττεύει είναι η «κουλτούρα του θανάτου» που επιδιώκει τον αφανισμό του ενός ή του άλλου...

Για να γίνει κάτι τέτοιο, όμως, πρέπει να υπάρξει μια θεμελιακή αλλαγή στη στάση των ΗΠΑ και των ισχυρών κρατών της Ευρώπης, που συνεχίζουν να στηρίζουν ή να ανέχονται τη γενοκτονική εκστρατεία της κυβέρνησης Νετανιάχου. Αυτή η αλλαγή θα συμβάλει αναπόφευκτα σε μια αλλαγή φρουράς στο ίδιο το Ισραήλ, ή τουλάχιστον θα την επιταχύνει. Γιατί και μέσα στην ισραηλινή κοινωνία υπάρχουν πάντα δυνάμεις που θέλουν την ειρηνική συνύπαρξη με ένα Παλαιστινιακό κράτος, παρά το γεγονός ότι το «τραύμα» της 7ης Οκτωβρίου 2023, σε συνδυασμό με τη συστηματική, διαχρονική παραπληροφόρηση έχουν συμβάλει στο να δημιουργήσουν μια εξαιρετικά αρνητική εικόνα για ολόκληρο τον Παλαιστινιακό λαό. Ακόμη και στο αποκορύφωμα της οργανωμένης γενοκτονίας στη Γάζα, υπήρξαν χιλιάδες γενναίοι Ισραηλινοί και Εβραίοι σε όλο τον κόσμο που τόλμησαν να υψώσουν τη φωνή τους και να διακηρύξουν ότι τα εγκλήματα κατά των Παλαιστινίων «δεν γίνονται στο όνομά τους»!

Οι ευθύνες της Ευρώπης, αλλά κυρίως των ΗΠΑ είναι τεράστιες, γιατί συνέβαλαν να δημιουργηθεί η βεβαιότητα σε γενοκτονικές κυβερνήσεις, όπως του Νετανιάχου, ότι έχουν απόλυτη, σχεδόν «θεϊκή» εξουσία σε γη και ανθρώπους, πέρα από κάθε έννοια αρχών ή δικαίου.

Για να φανεί όμως στον ορίζοντα μια ουσιαστική αλλαγή, πρέπει όλες οι δημοκρατικές δυνάμεις, όπου γης, να αυξήσουν την έμπρακτη αλληλεγγύη τους προς τους Παλαιστίνιους. Δεν μπορούμε να παρακολουθούμε ως θεατές τον αφανισμό ενός λαού. Κανείς πια δεν μπορεί να λέει ότι δεν ήξερε. Όσο για τους ίδιους τους Παλαιστίνιους, όπως έγραψε ο μεγάλος ποιητής τους Μαχμούντ Νταρουίς «Δεν μπορούν να κάνουν τίποτε άλλο, παρά να είναι και να παραμένουν ακόμη περισσότερο Παλαιστίνιοι»!

Η Νάκμπα σηματοδοτεί τον μαζικό εκτοπισμό εκατοντάδων χιλιάδων Παλαιστινίων το 1948, μια τομή που καθόρισε την ταυτότητα και την ιστορική τους μνήμη. Παλαιστίνιοι πρόσφυγες επιβιβάζονται σε πλοιάρια με προορισμό τον Λίβανο ή την Αίγυπτο. Φωτογραφία: Hrant Nakashian / Αρχείο ΟΗΕ, 1949.

Ο πόλεμος στην Γάζα και οι πολιτικές κρίσεις στο Ιράν

Σωτήρης Ρούσσος

Ο πόλεμος στην Γάζα και οι πολιτικές κρίσεις στο Ιράν

Σωτήρης Ρούσσος

Ο Σωτήρης Ρούσσος είναι καθηγητής Διεθνών Σχέσεων και Θρησκείας στη Μέση Ανατολή στο Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου. Το βιβλίο του «Η Μέση Ανατολή και ο πόλεμος στη Γάζα» κυκλοφορεί από τις εκδόσεις Έρμα.

Το Ιράν είχε τη δική του «άνοιξη» δύο χρόνια πριν την αραβική, το 2009. Πρόκειται για το Πράσινο Κίνημα που είχε έναν σαφή πολιτικό χαρακτήρα και κυρίως πέτυχε για πρώτη φορά να συσπειρώσει μεγάλα στρώματα της κοινωνίας σε μια συμμαχία με σημαντικούς κληρικούς, όπως ο Αγιατολλάχ Χουσεΐν Αλί Μονταζερί. Ήταν η πρώτη φορά μετά την Ισλαμική Επανάσταση του 1979 που ένα πολιτικό κίνημα συγκροτούσε μια εναλλακτική πολιτική πρόταση στηριζόμενο σε μια πλατιά πολιτική και κοινωνική συμμαχία. Η πολύ σκληρή καταστολή του καθεστώτος και ο περιορισμός της βάσης του κινήματος στα μορφωμένα μεσοστρώματα των μεγάλων πόλεων αποδυνάμωσε το κίνημα που τελικά ηττήθηκε (Reisinezhad, 2015).[1] Στην συνέχεια, από το 2019 μέχρι σήμερα, υπήρξαν δύο ακόμη μεγάλα κοινωνικά ξεσπάσματα. Το ένα, το 2019, ως αντίδραση στην αύξηση των τιμών της βενζίνης και το άλλο, τον Μάιο του 2022, για την αύξηση της τιμής του ψωμιού που όμως περιορίστηκε στην περιοχή του Χουζεστάν (Reuters 2022).[2] Τα οικονομικά προβλήματα παρέμειναν δυσεπίλυτα. Το 2022, πάνω από το 30 τοις εκατό του ιρανικού λαού ζει κάτω από το όριο της φτώχειας ενώ ο καλπάζων πληθωρισμός οδηγεί σε ανατίμηση των βασικών ειδών της τάξης του 40 τοις εκατό (Ziabari 2023).[3]

Οι διαδοχικές δέσμες κυρώσεων που επιβλήθηκαν στο Ιράν κατά την τελευταία δεκαετία είχαν καθοριστικές συνέπειες για την οικονομική του επίδοση, οδηγώντας σε σημαντική συρρίκνωση του ΑΕΠ, της παραγωγής πετρελαίου και των εξαγωγών. Εκτιμάται ότι, στην περίοδο 2010–2020, ο ρυθμός αύξησης του ΑΕΠ ήταν κατά 12 έως 19 ποσοστιαίες μονάδες χαμηλότερος σε σύγκριση

1 Reisinezhad, A. (2015). "The Iranian Green Movement: Fragmented Collective Action and Fragile Collective Identity". Iranian Studies, 48(2), σελ. 193–222

2 Reuters (2022). "Soaring bread prices spark protests and shop fires in Iran, IRNA reports". May 13, https://www.reuters.com/world/middle-east/soaring-bread-prices-spark-protests-shop-fires-iran-irna-2022-05-13 (πρόσβαση 24/8/2025).

3 Zeibari, K. (2023). Iran: A Resource-Rich Country Reeling from Rampant Poverty. Arab Center Washington D.C., April 3, https://arabcenterdc.org/resource/iran-a-resource-rich-country-reeling-from-rampant-poverty/ (πρόσβαση 24/8/2025).

με το υποθετικό σενάριο απουσίας κυρώσεων. Πέραν των μακροοικονομικών επιπτώσεων, οι κυρώσεις επέδρασαν και στην κατανομή του εισοδήματος, επιδεινώνοντας τις κοινωνικές ανισότητες. Ιδιαίτερα ευάλωτα αποδείχθηκαν τα αγροτικά νοικοκυριά, τα νοικοκυριά χαμηλού και μεσαίου εισοδήματος, καθώς και εκείνα που είχαν ως επικεφαλής ηλικιωμένους ή ανέργους, τα οποία παρουσίασαν αυξημένη πιθανότητα να υποχωρήσουν κάτω από το όριο της φτώχειας. Αντιθέτως, τα νοικοκυριά με μέλη απασχολούμενα στον δημόσιο τομέα και εκείνα που διέθεταν υψηλότερο μορφωτικό επίπεδο διέθεταν μεγαλύτερη ανθεκτικότητα και προστασία απέναντι στις αρνητικές επιπτώσεις των κυρώσεων (World Bank 2023).[4] Από την άλλη πλευρά, σύμφωνα με έρευνες, οι γενικευμένες κυρώσεις οδηγούν τα στρώματα των μετριοπαθών μεταρρυθμιστών, τα οποία είναι και η πλειοψηφία σύμφωνα με τα εκλογικά αποτελέσματα, σε συσπείρωση γύρω από το ιρανικό έθνος-κράτος υποστέλλοντας τη σημαία της πολιτικής αλλαγής (RezaeeDaryakenari et al. 2025).[5]

Τον Σεπτέμβριο του 2022, μια νέα εξέγερση δεν ξεκίνησε από οικονομικούς παράγοντες αλλά από ένα τυχαίο τραγικό περιστατικό, τον θάνατο της νεαρής Μάχσα Αμινί στα χέρια των ομάδων επιβολής της θρησκευτικής «ορθότητας», όπως και η τυνησιακή εξέγερση από την αυτοπυρπόληση του νέου Τάρεκ αλ- Μοχάμαντ Μπουαζίζι που αντιμετώπιζε την διαφθορά και την καταπίεση του καθεστώτος. Και στις δύο περιπτώσεις οι διαδηλώσεις οργανώθηκαν στη βάση του αυθορμητισμού των νέων που ανήκουν στα μεσοστρώματα των πόλεων με την χρήση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης. Δεν υπήρξε ούτε στην «αραβική άνοιξη», και ως τώρα, ούτε στην ιρανική εξέγερση ένα πολιτικό υποκείμενο, ένα κόμμα, μια οργάνωση, μια προσωπικότητα που να ενοποιεί και να δίνει κατεύθυνση και κυρίως να είναι σε θέση να χαράσσει στρατηγική και τακτική για το κίνημα διαμαρτυρίας (Ottaway and Esfandiari 2022).[6] Όπως στην Αίγυπτο έτσι και στο Ιράν το καθεστώς είναι σε μετάβαση. Η «υπόγεια» διαδικασία διαδοχής του Χαμενεΐ λόγω προχωρημένης ηλικίας δημιουργεί αστάθεια στην κορυφή της εξουσίας.

4 World Bank (2023). Poverty and Shared Prosperity. Iran Poverty Diagnostic, Report 185679, November, https://documents1.worldbank.org/curated/en/099110623175541902/pdf/P1777150fa1dcd02108b55086af5f3268f5.pdf (πρόσβαση 24/8/2025).

5 RezaeeDaryakenari, B. Ghafouri, V. Nihat Kasap, N. (2025). "Who Rallies Round the Flag? The Impact of the US Sanctions on Iranians' Attitude toward the Government". Foreign Policy Analysis, 21(1), σελ. 1—23.

6 Ottaway M. and Esfandiari H. (2022). "When Do Protests Succeed? The Case of Iran and the Arab World", Wilson Center, October 17, https://www.wilsoncenter.org/article/when-do-protests-succeed-case-iran-and-arab-world (πρόσβαση 24/8/2025).

Ένα σημαντικό στοιχείο της ιρανικής εξέγερσης ήταν ότι το ιρανικό Κουρδιστάν αποτέλεσε επίκεντρο των αιματηρών συγκρούσεων με την αστυνομία και παρακρατικές οργανώσεις, λόγω της κουρδικής καταγωγής της Αμινί. Η κινητικότητα στο Κουρδικό Ζήτημα με την δημιουργία της αυτόνομης κουρδικής ζώνης στη βορειοανατολική Συρία και τις πολιτικές εξελίξεις στο Ιρακινό Κουρδιστάν δημιούργησαν αναταραχή στο Ιρανικό Κουρδιστάν τα τελευταία χρόνια. Το καθεστώς εκμεταλλεύτηκε τον ιρανικό εθνικισμό που είναι πάντοτε παρών και ισχυρός για να κερδίσει τη στήριξη μεγάλου μέρους της κοινωνίας επισείοντας τον κίνδυνο διαμελισμού του Ιράν (Hassaniyan 2014: 294-295).[7] Ο φόβος διαμελισμού του Ιράν είναι ένα συναίσθημα κυρίαρχο σε όλον τον εικοστό αιώνα και επανέρχεται σήμερα στο προσκήνιο λόγω της αμερικανικής πολιτικής περικύκλωσης και αποκλεισμού του Ιράν.

Η αποτυχία να αναδειχθεί το πολιτικό υποκείμενο, μια πολιτική ηγεσία του κινήματος που να μπορεί να απευθυνθεί σε κοινωνικά στρώματα πέραν του γυναικείου κινήματος και των νέων των πόλεων και των Κούρδων και η απουσία σημαντικών ρηγμάτων εντός του καθεστώτος δεν έφερε άμεσα ανατρεπτικά πολιτικά αποτελέσματα. Ανέδειξε όμως ότι το Ιράν έχει πια ακολουθήσει μια πορεία μετατροπής σε ένα κλασικό μονοκομματικό αυταρχικό κράτος κάτω από το θρησκευτικό ένδυμα.

Η μανιχαϊστική ανάλυση των διεθνών συσχετισμών που υιοθέτησε η Ισλαμική Επανάσταση —μοσταζαφάν (καταπιεσμένοι) εναντίον μοστακμπαράν (καταπιεστές) — παρείχε μια ηθική γραμματική για τον ακτιβισμό της εξωτερικής πολιτικής. Κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1980, η Τεχεράνη καλλιέργησε δίκτυα που αργότερα θα γίνονταν διαρκή στοιχεία της περιφερειακής αρχιτεκτονικής ασφάλειας. Αυτή η μετατόπιση από διακρατικές σε υβριδικές συμμαχίες κρατών και μη κρατικών δρώντων καθόρισε τις επακόλουθες συγκρούσεις και συμμαχίες, επιβεβαιώνοντας τις πρώιμες επαναστατικές προβλέψεις για το μέλλον της πολιτικής στη Μέση Ανατολή (Abrahamian, 2008: 48).[8]

Η μετα-επαναστατική στρατηγική του Ιράν βασίζεται σε πέντε πυλώνες που τονίζονταν συνεχώς από τους ηγέτες και τους οργανικούς διανοούμενους της ισλαμικής κρατικής πολιτικής:

7 Hassaniyan A. (2024). “The Islamic Republic of Iran’s Multipronged Approach to the Repression of Kurds”, Contemporary Review of the Middle East, 11(3), σελ. 294-295.

8 Abrahamian, E. (2008). A History of Modern Iran. Cambridge University Press, σελ. 48.

1. Οικονομική αυτονομία για τη μείωση της επιρροής των εξωτερικών πιέσεων — που επιδιώχθηκε μέσω της υποκατάστασης των εισαγωγών και τον έμμεσο ή άμεσο κρατικό έλεγχο των στρατηγικών τομέων της οικονομίας. (Ansari & Aarabi, 2019: 5).[9]
2. Η αναδιατύπωση του παλαιστινιακού ζητήματος ως εμβληματικού αγώνα για τα δικαιώματα της παγκόσμιας μουσουλμανικής κοινότητας, τοποθετώντας έτσι το Ιράν στην πρώτη γραμμή της ισλαμικής αλληλεγγύης που υπερβαίνει τις διαχωριστικές γραμμές μεταξύ σουνιτών και σιιτών.
3. Συνεχής αντιπαράθεση με τις Ηνωμένες Πολιτείες και το Ισραήλ για την επιρροή στη Δυτική Ασία.
4. Υποστήριξη της πολυπολικότητας, επιδιώκοντας την αποδυνάμωση της μονοπολικής επιρροής των ΗΠΑ μέσω της καλλιέργειας δεσμών με εναλλακτικές μεγάλες δυνάμεις και δίκτυα Νότου-Νότου.
5. Η ενότητα σουνιτών-σιιτών με εκτεταμένα δίκτυα, συμπεριλαμβανομένης της υποστήριξης κινημάτων στο Λίβανο, το Ιράκ, την Υεμένη και αλλού — καθοριστικά τόσο για την αποτροπή της δυτικής επιθετικότητας όσο και για την προβολή της επαναστατικής ταυτότητας (Abrahamian, 2008: 48; Ansari & Aarabi, 2019: 5).[10]

Αυτοί οι πυλώνες δεν είναι ένα στατικό σύστημα, αλλά ένα εξελισσόμενο ρεπερτόριο προσαρμοσμένο στις περιφερειακές αναταράξεις — από τον εμφύλιο πόλεμο του Λιβάνου έως τις αμερικανικές επεμβάσεις και τις αραβικές εξεγέρσεις.

Η εξωτερική πολιτική του Ιράν πρέπει να εξετασθεί με βάση τέσσερις παραμέτρους. Η πρώτη παράμετρος είναι το αίσθημα της απομόνωσης της ισλαμικής επανάστασης που δημιουργήθηκε από την υποστήριξη όλων των μεγάλων δυνάμεων και των συνασπισμών στο καθεστώς του Σαντάμ Χουσεΐν στον πόλεμο Ιράν-Ιράκ στη δεκαετία του 1980. Το αίσθημα αυτό αναζωπυρώθηκε με την επιβολή σκληρότερων διεθνών κυρώσεων στη δεκαετία του 2000. Η απάντηση της Τεχεράνης στην απομόνωση ήταν η συγκρότηση μετώπων με μη κρατικούς δρώντες εναντίον της άδικης δυτικοκεντρικής διεθνούς τάξης. Η δεύτερη παράμετρος είναι η πεποίθηση της ιρανικής ελίτ, ισλαμικής και κοσμικής, ότι το Ιράν αποτελεί μια εξαιρετική περίπτωση, η οποία λόγω του ιστορικού παρελθόντος του είναι προορισμένο για φυσικός περιφερειακός ηγεμόνας στη Δυτική Ασία. Στην

9 Ansari, A. & Aarabi, A. (2019). Iran under Khamenei: The Islamic Republic's Evolving Global Role. Tony Blair Institute, σελ. 5, http://institute.global/insight/co-existence/ideology-and-irans-revolution-how-1979-changed-world (πρόσβαση 24/8/2025).

10 Abrahamian (2008) σελ. 48 και Ansari, A. & Aarabi, A. (2019), σελ. 5.

Ισλαμική Δημοκρατία η πεποίθηση αυτή ενισχύθηκε από την φυσιογνωμία του μαχητικού πολιτικού σιιτισμού. Βασικό στοιχείο αυτής της πεποίθησης είναι ότι οι ιμπεριαλιστικές δυνάμεις, η Βρετανία παλαιότερα και σήμερα οι ΗΠΑ εμποδίζουν το Ιράν να αναλάβει τον φυσικό του ρόλο στην περιοχή και αποβλέπουν στην ανατροπή του ισλαμικού καθεστώτος. Η τρίτη παράμετρος είναι η «ασιανοποίηση» (asianisation) της Μέσης Ανατολής δηλαδή η σύνδεση της περιοχής με τις ασιατικές και ευρασιατικές δυνάμεις, την Κίνα κυρίως αλλά και τη Ρωσία, την Κεντρική Ασία, την Ινδία, τη Μαλαισία και την Ινδονησία, και η παράλληλη απαγκίστρωσή της από τη δυτική επιρροή. Σε αυτό το πλαίσιο μπορεί να ερμηνευθεί και η συμφωνία για την ομαλοποίηση των σχέσεων του Ιράν με τη Σαουδική Αραβία που υπεγράφη στο Πεκίνο το 2023. Η χρήση του όρου «Δυτική Ασία» αντί του αποικιοκρατικής κοπής «Μέση Ανατολή» από την Τεχεράνη και άλλες ασιατικές χώρες εκφράζει αυτήν την αλλαγή. Η τέταρτη παράμετρος είναι η αντικατάσταση της σημερινής δυτικής αμερικανοκεντρικής παγκόσμιας τάξης με μια άλλη με κέντρο την Ασία ή με ένα πολυκεντρικό σύστημα.[11]

Η μεγαλύτερη όμως κρίση της διεθνούς θέσης του Ιράν ξέσπασε με την επίθεση της Χαμάς εναντίον του Ισραήλ στις 7 Οκτωβρίου 2023 και τον πόλεμο εθνοκάθαρσης που διεξήγε το Ισραήλ στην Λωρίδα της Γάζας. Το Ιράν ήταν εξαιρετικά επιφυλακτικό να εμπλακεί σε μια άμεση σύγκρουση με το Ισραήλ γιατί εκτιμούσε ότι αυτό θα έδινε την αφορμή στις ΗΠΑ για επίθεση στο πυρηνικό του πρόγραμμα. Η εμπλοκή όμως της Χεζμπολλάχ και της Ανσάρ Αλλάχ (Χούθι) στη σύγκρουση οδήγησε - μάλλον χωρίς σχεδιασμό και προετοιμασία- σε αυτό που ο «άξονας της Αντίστασης» ονόμαζε ενοποίηση των πεδίων. Αντί η ενοποίηση αυτή να μειώσει την αποτρεπτική ικανότητα του Ισραήλ, έδωσε στο Τελ Αβίβ την ευκαιρία να διαλύσει την επιχειρησιακή ικανότητα της Χεζμπολλάχ, να εξοντώσει την ηγεσία της και να συμβάλλει έτσι και στην κατάρρευση του καθεστώτος του Άσαντ στη Συρία. Οι εξελίξεις αυτές επέφεραν ένα βαρύ πλήγμα στον «άξονα της Αντίστασης» και αποτέλεσαν αποφασιστική ήττα της ιρανικής στρατηγικής των συμμαχιών με ένοπλους μη κρατικούς δρώντες στην περιοχή.[12]

Το Ιράν, στην παρούσα συγκυρία, στερείται ενός αξιόπιστου πλέγματος στρατιωτικών συμμαχιών που θα μπορούσαν να του εξασφαλίσουν ουσιαστική εξωτερική στήριξη. Παρά τις σποραδικές και μη επαληθευμένες αναφορές

11 Νικοπούλου, Α. και Ρούσσος Σ. (2024). «Το Ιράν μετά την 7η Οκτωβρίου 2023». Policy Journal. 6, σελ. 100-108

12 Ρούσσος Σ. (2025). Η Μέση Ανατολή και ο πόλεμος στη Γάζα. Έρμα, σελ. 91-102.

περί πιθανής εμπλοκής του Πακιστάν, δεν υφίστανται απτά δεδομένα που να τεκμηριώνουν συστηματική στρατιωτική συνδρομή από τρίτους δρώντες. Η Ρωσία και η Κίνα, αν και θεωρητικά αντιπροσωπεύουν πυλώνες ενός εναλλακτικού διεθνούς συστήματος (BRICS, Οργανισμός Συνεργασίας της Σαγκάης), δεν έχουν υιοθετήσει δεσμευτικές πολιτικές ασφάλειας έναντι του Ιράν. Αντίθετα, ο δυτικός συνασπισμός εξακολουθεί να διατηρεί υψηλό βαθμό θεσμικής και στρατηγικής συνοχής, λειτουργώντας ως «μπλοκ ασφαλείας» με συλλογικές δεσμεύσεις και προβλέψιμες γραμμές άμυνας.

Η θεωρία της ηγεμονικής σταθερότητας (hegemonic stability theory) υποστηρίζει ότι οι δυνάμεις που επιδιώκουν ηγεμονικό ρόλο οφείλουν να παράγουν συλλογικά αγαθά ασφαλείας, ώστε να καλλιεργούν εξαρτήσεις και να προσελκύουν την ευθυγράμμιση κρατικών και μη κρατικών δρώντων.[13] Με άλλα λόγια, η «υπόσχεση ασφάλειας» αποτελεί το αντάλλαγμα για την πολιτικο-στρατηγική συμμόρφωση. Σήμερα, η μοναδική δύναμη που κατορθώνει να επιτελέσει αυτόν τον ρόλο σε παγκόσμιο επίπεδο είναι οι Ηνωμένες Πολιτείες· ούτε η Ρωσία ούτε η Κίνα έχουν καταφέρει να δημιουργήσουν αντίστοιχες ζώνες ασφάλειας και δέσμευσης. Κατά συνέπεια, ενώ τα δυτικά κράτη προσφέρουν θεσμοποιημένη ασφάλεια μέσω συλλογικών μηχανισμών, οι εναλλακτικοί σχηματισμοί στους οποίους το Ιράν προσβλέπει παραμένουν αποσπασματικοί και μη δεσμευτικοί. Αυτό συντηρεί την απομόνωση της Τεχεράνης και περιορίζει τη δυνατότητά της να μετασχηματίσει την περιφερειακή της ισχύ σε ευρύτερο στρατηγικό κεφάλαιο. Το Ιράν, ως περιφερειακή δύναμη με περιορισμένες ικανότητες εξαγωγής ασφάλειας, παραμένει εγκλωβισμένο σε ένα πλαίσιο απομόνωσης.

Η τρέχουσα κατάσταση μπορεί να συγκριθεί με την εμπειρία του πολέμου Ιράν–Ιράκ (1980–1988). Τότε, παρά την απουσία συμμαχιών, το Ιράν διέθετε δύο παράγοντες που μετρίαζαν το στρατηγικό του έλλειμμα: (α) την ιδεολογική και πολιτική δυναμική των επαναστατικών δυνάμεων, οι οποίες παρείχαν υψηλή νομιμοποίηση και κοινωνική συνοχή, και (β) το προηγμένο οπλοστάσιο που είχε συγκροτηθεί επί Σάχη, το οποίο διατήρησε σχετική επιχειρησιακή υπεροχή στα πρώτα στάδια του πολέμου. Στη σημερινή συγκυρία, οι παράγοντες αυτοί έχουν αποδυναμωθεί. Η κοινωνικοπολιτική νομιμοποίηση των ελίτ εμφανίζει έντονη διάβρωση, εν μέρει λόγω διείσδυσης ξένων υπηρεσιών και εσωτερικών αντιφάσεων.

Η αμυντική στρατηγική του Ιράν βασίστηκε στο δίκτυο των ένοπλων μη κρατικών

13 Snidal, D. (1985). The Limits of Hegemonic Stability Theory. International Organization, 39(4), σελ. 579–614

δρώντων και στους βαλλιστικούς πυραύλους σε συνδυασμό με χιλιάδες drones. Ο T. Juneau περιλαμβάνει και το πυρηνικό πρόγραμμα στην αμυντική στρατηγική του Ιράν, αλλά η διαδικασία παραγωγής πυρηνικού όπλου δεν δημιουργεί αποτροπή.[14] Μπορεί μάλιστα κάποιος να ισχυριστεί ότι αντί να αποτρέπει, δημιουργεί μεγαλύτερο κίνητρο για προληπτική επίθεση. Το βασικό μάθημα για την Τεχεράνη από την εισβολή του Ιράκ το 1980 και τον δεκαετή πόλεμο ήταν να απωθήσει τις απειλές ασφαλείας μακριά από τα σύνορά της. Η ραγδαία αποδυνάμωση της Χεζμπολλάχ και της Χαμάς και η πτώση του καθεστώτος Άσαντ έπληξε σοβαρά το δίκτυο των ένοπλων μη κρατικών δρώντων και η επίθεση του Ισραήλ κατέστρεψε μεγάλο μέρος του πυραυλικού οπλοστασίου και της αντιαεροπορικής άμυνας του Ιράν.

Σε γεωπολιτικό επίπεδο, το Ιράν συνεχίζει να πλαισιώνει τον κόσμο μέσα από το πρίσμα της αντίθεσης προς τη Δύση, της αναζήτησης εναλλακτικών δομών συνεργασίας και συλλογικής ασφάλειας και της επιδίωξης περιφερειακής ηγεμονίας. Οι πυλώνες της μετα-επαναστατικής στρατηγικής του παραμένουν ενεργοί, αλλά η αποτελεσματικότητά τους μειώνεται σε μια εποχή που οι σύμμαχοι του «άξονα της Αντίστασης» δέχονται σοβαρά πλήγματα και οι εναλλακτικές δομές ασφάλειας δεν μπορούν να ανταγωνιστούν την ανθεκτικότητα του δυτικού συστήματος. Η κρίση που προέκυψε μετά τον πόλεμο στη Γάζα το 2023 αποκάλυψε τα όρια της ιρανικής προσέγγισης μέσω ένοπλων μη κρατικών δρώντων, οδηγώντας σε σημαντική υποχώρηση της περιφερειακής του ισχύος. Το βασικό ερώτημα που ανακύπτει είναι εάν η Ισλαμική Δημοκρατία μπορεί να μετασχηματιστεί θεσμικά και στρατηγικά ώστε να επιβιώσει σε ένα περιβάλλον με έντονες εσωτερικές πιέσεις και οι διεθνείς αντιπαραθέσεις.

14 Juneau, T. (2025). Iran's Annus Horribilis in 2024: Beaten, but Not Defeated. Middle East Policy. 32, σελ, 3–17. https://doi.org/10.1111/mepo.12814

Η Μέση Ανατολή στον απόηχο της 7ης Οκτωβρίου

Πάνος Χαρίτος

Η Μέση Ανατολή στον απόηχο της 7ης Οκτωβρίου
Πάνος Χαρίτος

Ο Πάνος Χαρίτος είναι δημοσιογράφος, τηλεοπτικός παρουσιαστής και σχολιαστής, που έχει διακριθεί ως πολεμικός ανταποκριτής και ρεπόρτερ για την ΕΡΤ.

Στις 13 Οκτωβρίου του 2023 λίγα εικοσιτετράωρα πριν την έναρξη των επιχειρήσεων του IDF στη Λωρίδα της Γάζας, ένα από τα στελέχη της Χαμάς, ο Γκάζι Χάμεντ, με τον οποίο συνομιλούσα από παλιά, απάντησε επιτέλους το τηλέφωνο. Τον είχα καλέσει δεκάδες φορές τις προηγούμενες ημέρες, ωστόσο το τηλέφωνο ήταν κλειστό ή δεν απαντούσε.

"Έχετε συνειδητοποιήσει τι κάνατε"; τον ρώτησα, για να μου απαντήσει από την πλευρά του ότι "κάναμε ακριβώς αυτό το οποίο κάνει το Ισραήλ σε όλους τους Παλαιστίνιους εδώ και δεκαετίες".

"Ναι αλλά εδώ μιλάμε για γυναίκες και παιδιά ανάμεσα στους νεκρούς" του είπα.

"Εμείς εδώ έχουμε χάσει τον αριθμό των γυναικών και των παιδιών που σκοτώθηκαν από το Ισραήλ" απάντησε. Στο δε ερώτημά μου, αν μπορεί να φανταστεί αυτό που θα ακολουθήσει, ανέφερε πως "όποια κι αν είναι η απάντηση είμαστε έτοιμοι". Η τηλεφωνική γραμμή έπεσε και η συζήτηση σταμάτησε εκεί. Προσπάθησα ξανά τις επόμενες μέρες να τον βρω αλλά η γραμμή ήταν νεκρή.

Στην αντίπερα όχθη είχα μιλήσει με αρκετούς Ισραηλινούς, κυρίως φίλους και συναδέλφους για να καταλάβω που έστεκε η κοινωνία απέναντι στην επίθεση που είχε δεχθεί η μεθόριος με τη Γάζα. Ο Άλεξ Λίμπακ φωτογράφος και επικριτής των πολιτικών του Ισραήλ που είχαν οδηγήσει στην απομάκρυνση από τις διαπραγματεύσεις με τους Παλαιστινίους, μου είχε πει πως ήταν η πρώτη φορά στη ζωή του που φοβήθηκε τόσο πολύ. "Δεν ξέρω ποια μπορεί να είναι η απάντηση του Ισραήλ αλλά σε κάθε περίπτωση, δεν θέλω να το φανταστώ" είχε πει. Ένας άλλος Ισραηλινός που στο παρελθόν δούλευε στη Σιν Μπετ (Υπηρεσία Ασφαλείας) μου έλεγε πως η ισοπέδωση της Γάζας, ήταν ένα ρεαλιστικό σενάριο.

Εικοσιέξι μήνες μετά από εκείνη την επίθεση της 7ης του Οκτώβρη, τίποτα δεν είναι ίδιο στην περιοχή της Μέσης Ανατολής. Η Γάζα εξαφανίστηκε από τον χάρτη, οι κάτοικοί της αυτοπροσδιορίζονται ως ζωντανοί νεκροί. Περιφερόμενες, σκελετωμένες σιλουέτες, με τις απώλειες να ξεπερνούν σε μέγεθος κάθε άλλη περίοδο της κρίσης ανάμεσα στις δύο πλευρές.

Η επιχείρηση του Ισραήλ στη Γάζα έλαβε πολλές ονομασίες στις διαφορετικές φάσεις υλοποίησης της, ποτέ όμως δεν της αποδόθηκε ο πραγματικός της τίτλος.

Αυτός της Γενοκτονίας.

Η κοινωνία στο Ισραήλ στηρίζει ακόμα και σήμερα τον τρόπο με τον οποίο οι δυνάμεις του έδρασαν στη Γάζα και τα όσα συμβαίνουν στη Δυτική Όχθη. Η πλειοψηφία ακόμα και σήμερα δηλώνει αντίθετη στη συνύπαρξη με τους Παλαιστίνιους και θεωρούν πως ο εκτοπισμός τους αποτελεί μονόδρομο για τη διασφάλισή τους ενώ θεωρούν ιδανική τη στιγμή για να κλείσουν οι όποιες εκκρεμότητες υπάρχουν στην ευρύτερη περιοχή.

Οι Παλαιστίνιοι από την άλλη στέκουν διχασμένοι και δίχως όραμα, αφού στο πολιτικό σκηνικό η Χαμάς έχει κατακρημνιστεί, η Φατάχ παραμένει συνώνυμο της διαφθοράς και του ενδοτισμού, ενώ η μόνη προσωπικότητα που θα μπορούσε να ενώσει, ο Μαρουάν Μπαργούτο, βρίσκεται στη φυλακή του Ισραήλ κι επειδή ο ικανός και αξιόπιστος συνομιλητής, δεν είναι ζητούμενο για το Τελ Αβίβ, θα παραμείνει φυλακισμένος.

📷 Ράφα. Φωτογραφία: Πάνος Χαρίτος

Το μέλλον της Γάζας

Τα δύο χρόνια ισραηλινών στρατιωτικών επιχειρήσεων στη Γάζα αποτυπώνουν έναν κατεστραμμένο αστικό ιστό σε ποσοστό που αγγίζει το 84%, πάνω από το 90% των νοσοκομειακών υποδομών είναι μη λειτουργικές και το 80% του πληθυσμού εσωτερικά εκτοπισμένοι.

Η συμφωνία των 20 Σημείων του Ντόναλντ Τράμπ, αν και χαρακτηρίζεται ως προβληματική λόγω της έλλειψης χρονοδιαγραμμάτων και ασάφειας για τα εμπλεκόμενα μέρη ως προς την εφαρμογή των άρθρων, δεν παύει να αποτελεί μια ανάσα ειρήνευσης.

Η πρώτη φάση ολοκληρώνεται με την παράδοση όλων των σορών των νεκρών ομήρων που εκκρεμεί και στην επόμενη φάση τα πράγματα δυσκολεύουν.

Η ανάληψη καθηκόντων από την τεχνοκρατική κυβέρνηση που έχει συμφωνηθεί συσχετίζεται με την ανάπτυξη ξένης στρατιωτικής δύναμης που θα επιβλέψει τον αφοπλισμό της Χαμάς.

Η Χαμάς έχει ήδη απορρίψει τον αφοπλισμό της εφόσον η παλαιστινιακή αυτοδιάθεση δεν αποτελεί μέρος του σχεδίου Τράμπ. Πρόβλημα επίσης αποτελεί η ανάπτυξη ξένων δυνάμεων καθώς πέραν της Τουρκίας -που δεν είναι αποδεκτή από το Ισραήλ- δεν υπάρχουν μέχρι στιγμής άλλες χώρες που να δηλώνουν πρόθυμες. Η Χαμάς αν και γνωρίζει πως για αυτό θα απαιτηθεί χρόνος, στοχεύει στην ανασύνταξή της και εκτιμά πως η παρουσία της Τουρκίας στη Γάζα, θα εξυπηρετούσε τον σκοπό της.

Το Ισραήλ έχει αποχωρήσει από το 50% των εδαφών της Γάζας και στο κομμάτι γης που διατηρεί τις δυνάμεις του βρίσκονται λίγες χιλιάδες Παλαιστίνιοι οι οποίοι ανήκουν στην κατηγορία εκείνων που είχαν αντιπαλότητα με τη Χαμάς, είτε συνεργάστηκαν με το Ισραήλ. Το σχέδιο Τράμπ για την ανοικοδόμηση της Γάζας (ουρανοξύστες, εμπορικά κέντρα, πολυτελείς κατοικίες) αφορά το κομμάτι που βρίσκεται ανατολικά της κίτρινης γραμμής – δηλαδή το κομμάτι που βρίσκονται οι δυνάμεις του IDF σήμερα και συνορεύει με το Ισραήλ.

Το Ισρήλ δεν το καλοβλέπει. Αδιευκρίνιστο παραμένει αν οι κάτοικοι θα μπορέσουν να επιστρέψουν εκεί, τι σημεία ελέγχου θα υπάρχουν και ποιος θα ελέγχει. Αν και σήμερα ο Νετανιάχου επηρεάζει ελάχιστα τις αποφάσεις Τράμπ, κατανοεί πως η Γάζα δεν αποτελεί προτεραιότητα για τον Αμερικανό πρόεδρο καθώς ρίχνει το βάρος του στην Ουκρανία και μετά τις 15 Δεκέμβρη εκτιμάται πως θα στραφεί και στη Βενεζουέλα οπότε και θα υπάρξει μια περίοδος αδράνειας στο ζήτημα της

εφαρμογής της Συμφωνίας για τη Γάζα.

Ράφα. Φωτογραφία: Πάνος Χαρίτος

Εσωτερικά ζητήματα στο Ισραήλ

Στο εσωτερικό έχουν πυκνώσει οι φωνές που θέλουν την επέκταση του Ισραήλ εδώ και τώρα. Τον Οκτώβριο η Κνεσέτ πέρασε ψήφισμα για την προσάρτηση της Δυτικής Όχθης ενώ η ανεξέλεγκτη δράση και οι επιθέσεις των εποίκων στα κατεχόμενα εδάφη στη Χεβρώνα, τη Βηθλεέμ, τα περίχωρα της Ραμάλα και τη Τζενίν, προβληματίζουν τους κατοίκους των περιοχών που αντιμετωπίζουν την όλη κατάσταση μόνοι και σε καθεστώς αδιαφορίας από τη διεθνή κοινότητα.

Από την άλλη ο Νετανιάχου έχει να αντιμετωπίσει την εντεινόμενη κριτική από την κοινωνία που ζητά ανεξάρτητη διερεύνηση για το φιάσκο της 7ης Οκτωβρίου. Η αρχική έρευνα του στρατού ανέδειξε ευθύνες αξιωματικών του IDF, οι οποίοι αποστρατεύτηκαν. Οι οικογένειες των νεκρών όμως θέλουν πλήρη διερεύνηση και απόδοση ευθυνών και σε πολιτικό επίπεδο. Ο Νετανιάχου επιχειρεί να το αποφύγει, θέλει η έρευνα να κλείσει με τις ευθύνες του στρατού και να μην προχωρήσει σε επίπεδο πολιτικών χειρισμών ενώ την ίδια στιγμή αντιμετωπίζει πιέσεις για διενέργεια εκλογών. Σε αγκάθι έχει εξελιχθεί και η αντιπαράθεσή του με τους υπερορθόδοξους και το σχέδιο νόμου για τη στράτευσή τους.

Ένα διαφορετικό ζήτημα που έχει αναδειχθεί σε πεδίο αντιπαράθεσης του ισραηλινού πρωθυπουργού με την ηγεσία του IDF, είναι η πιθανή συνέχιση των πολέμων, σενάριο στο οποίο αντιτίθεται η ηγεσία του στρατεύματος. Αφενός η εξάντληση των οικονομικών πόρων (έχουν ήδη μεταφέρει δύο φορές ποσά από άλλους κωδικούς του προϋπολογισμού για να καλύψουν το κόστος), καθώς και η φυσική εξάντληση επαγγελματιών και εφέδρων στρατιωτών (κάποιοι έφτασαν να υπηρετούν 250 μέρες χωρίς άδεια) οδηγούν σε βέτο των επικεφαλής του IDF.

Πιθανότητα για νέο πόλεμο με το Λίβανο

Παρά το γεγονός ότι έχει περάσει ένας χρόνος από τη συμφωνία παύσης των εχθροπραξιών με τον Λίβανο, το Ισραήλ ουδέποτε σταμάτησε να επιχειρεί. Περισσότεροι από 400 άνθρωποι έχασαν τη ζωή τους σε επιθέσεις στον Νότιο Λίβανο και τη Βηρυτό σε αυτό το διάστημα. Η πλειονότητα αυτών ήταν μέλη της Χεζμπολάχ και της Χαμάς, ωστόσο υπάρχουν αναφορές και για αμάχους τους οποίους η ισραηλινή κυβέρνηση θέλει να κρατήσει μακριά από τις εστίες τους στο Νότο της χώρας. Η αίσθηση που υπάρχει από το Τελ Αβίβ είναι πως η Χεζμπολάχ προσπαθεί να επανέλθει στο πεδίο αν και επιχειρησιακά είναι αποδυναμωμένη. Η επιστροφή σχετίζεται με τη διεκδίκηση του ελέγχου των εδαφών στο Νότο και τη σταδιακή ανάκτηση του ρόλου στα πολιτικά πράγματα της χώρας.

Αυτό φέρεται να προκύπτει από ισραηλινές αλλά και αμερικανικές πηγές εντός του Λιβάνου και ο Ντόναλντ Τράμπ είχε ανεπίσημα δείξει κατανόηση στις επιθέσεις που πραγματοποιεί η ισραηλινή αεροπορία και το πυροβολικό. Σύμφωνα με διαρροές στον τύπο του Ισραήλ, εξετάζεται ως πιθανό το ενδεχόμενο ανάληψης δράσης εκ νέου στον Λίβανο, όμως στρατιωτικοί αναλυτές θεωρούν πως η διαρροή ίσως να αποτελεί προειδοποίηση, ώστε η κυβέρνηση της Βηρυτού να βγάλει οριστικά από το κάδρο τη Χεζμπολάχ. Σε κάθε περίπτωση ένας νέος γύρος επιχειρήσεων θα περιοριζόταν σε επιθέσεις εξ αποστάσεως και όχι χερσαίες δυνάμεις.

Ιράν

Ο πόλεμος των δώδεκα ημερών με το Ιράν απέδειξε πόσο ευάλωτο είναι το Ισραήλ δίχως την υποστήριξη των ΗΠΑ. Ακόμη και με πλήρη ανάπτυξη των αμερικανικών δυνάμεων, οι πόλεις του Ισραήλ βίωσαν για πρώτη φορά πραγματικό πόλεμο. Η αεράμυνα απεδείχθη ανεπαρκής και μόνο χάριν του συστήματος έγκαιρης προειδοποίησης τα θύματα περιορίστηκαν.

Το Ιράν από την αντιπαράθεση με το Τελ Αβίβ βγήκε βαριά πληγωμένο σε πολλά επίπεδα. Ασχέτως αν καταστράφηκε ή όχι το πυρηνικό του πρόγραμμα, υπέστη τεράστιο πλήγμα και καταστράφηκε η στρατιωτική του υποδομή. Είδε επίσης τους μηχανισμούς ασφαλείας και πληροφοριών της χώρας να γίνονται σουρωτήρι από τη Μοσάντ, ενώ επλήγησαν, εκτός των συνόρων του, οι υποδομές και οι μηχανισμοί χρηματοδότησης και στήριξης, φιλικών προς την Τεχεράνη, κρατών και ένοπλων ομάδων.

Πέρα από τις απώλειες σε στρατιωτικό επίπεδο, το Ιράν βλέπει ως αποτέλεσμα της συντονισμένης δράσης του Ισραήλ μια πολιτική αμφισβήτηση του καθεστώτος η οποία επί του παρόντος δεν είναι ανησυχητική αλλά τα χαρακτηριστικά που θα μπορούσε να λάβει δημιουργούν προβληματισμό. Σε κάθε περίπτωση σήμερα το Ιράν βιώνει την απόλυτη απομόνωση αφού ακόμα και χώρες όπως η Κίνα και η Ρωσία κράτησαν αποστάσεις την στιγμή που ζήτησε στήριξη. Αυτό όμως δεν σημαίνει πως δεν θα επιχειρήσουν σήμερα να επωφεληθούν από την κατάσταση που έχει περιέλθει.

Συρία

Το κεφάλαιο Συρία και η πτώση του Μπασάρ Αλ Άσαντ, ήταν ταυτόχρονο πλήγμα για Ιράν και Ρωσία και η επόμενη μέρα όπως διαμορφώθηκε ανέδειξε την Άγκυρα ως μια ικανή δύναμη να επιβάλει πρόσωπα και καταστάσεις.

Η Τουρκία εμφανίζεται αναβαθμισμένη στην ευρύτερη περιοχή. Από την Υεμένη ή τη Σομαλία κι από τη Λιβύη μέχρι τη Συρία η παρουσία της διπλωματικά και στρατιωτικά έχει αποδώσει καρπούς. Η στήριξη της προς τον Σαράα (Αλ Τζολάνι) για την ανάδειξή του στην εξουσία στη Δαμασκό υποτιμήθηκε από Μόσχα και Τεχεράνη όχι όμως και από το Τελ Αβίβ που το παρακολουθούσε και είχε ήδη δημιουργήσει δίαυλο επικοινωνίας με τον εξευγενισμένο τζιχαντιστή.

Οι ΗΠΑ επίσης διέγνωσαν την ευκαιρία για απογαλακτισμό της Συρίας από τον Ρωσο-Ιρανικό άξονα και το Μάιο πραγματοποιήθηκε η πρώτη συνάντηση Τράμπ-Σαράα στο Ριάντ. Το επόμενο βήμα ήταν η άρση των κυρώσεων που είχαν επιβληθεί και η γνωστοποίηση από τον Αμερικανό πρόεδρο της εμπλοκής των ΗΠΑ στην ανακατασκευή και επαναλειτουργία των πετρελαιοπηγών της χώρας.

Από την πλευρά του ο Νετανιάχου δήλωσε παρουσία στην επόμενη μέρα της Συρίας με το καλημέρα. Διεύρυνε την παρουσία του IDF νοτιότερα των κατεχομένων στα υψίπεδα του Γκολάν κι όταν ξέσπασε η ένοπλη αντιπαράθεση μεταξύ σουνιτών

βεδουίνων και Δρούζων στην επαρχία Σουέιντα και ο Σαράα έστειλε το στρατό για να επαναφέρει την ηρεμία, ο Νετανιάχου δήλωσε πως δεν θα επιτρέψει την ανάπτυξη του στρατού νοτιότερα της Δαμασκού, αμφισβητώντας ευθέως τα κυριαρχικά δικαιώματα της Συρίας.

Την προηγούμενη εβδομάδα ο Π/Θ του Ισραήλ επισκέφθηκε τα κατεχόμενα εδάφη στη Συρία, στέλνοντας ένα μήνυμα προς κάθε εμπλεκόμενο αλλά και προς τον Σαράα, πως βλέπει το Ισραήλ την επαναπροσέγγιση με τη Δαμασκό.

Η Σαουδική Αραβία, το Κατάρ και οι ΗΠΑ

Το Ισραήλ και η Τουρκία είναι αδιαμφισβήτητα οι δύο κερδισμένοι των κρίσεων στη Μέση Ανατολή τα δύο τελευταία χρόνια. Όμως ο Νετανιάχου διέπραξε επανειλημμένα το ίδιο λάθος. "Πούλησε" τον Τράμπ δημοσίως κι αυτό ο Αμερικανός πρόεδρος του το κρατάει.

Το σημείο καμπής στη σχέση Τράμπ-Νετανιάχου ήταν το χτύπημα του συμπλέγματος κατοικιών και γραφείων της αντιπροσωπείας της Χαμάς στο Κατάρ. Ήταν η κόκκινη γραμμή που έφερε τη ρήξη στις σχέσεις τους– ο χρόνος θα δείξει για πόσο και με τι κόστος.

Η υποδοχή από τον Τράμπ του Μοχάμαντ Μπιν Σαλμάν στον Λευκό Οίκο ήταν ένα μήνυμα προς τον "φίλο Μπίμπι" όπως αποκαλεί ο πλανητάρχης το Νετανιάχου.

Γνωρίζαμε πως τα F35 ήταν στο μενού των συζητήσεων μεταξύ των δύο ανδρών, όμως η ανακοίνωση του Τράμπ μετά την πρώτη χειραψία πως θα δώσει τα F35 στη Σαουδική Αραβία, πριν καν το θέσει ο Σαλμάν, ήταν το δεύτερο χαστούκι στον Bibi…

Ούτε επί Δημοκρατικών, ή ακόμα κι επί Τζίμι Κάρτερ, το Ισραήλ δεν έτρωγε τόσο άκομψα αδειάσματα. Αντί πιέσεων για κανονικοποίηση των σχέσεων με το Τελ Αβίβ, ως αντάλλαγμα για τη δέσμευση πώλησης των F35, το Ισραήλ άκουσε τον Σαλμάν να δηλώνει πως θα χρειαστούν δείγματα γραφής στην κατεύθυνση της λύσης των δύο κρατών, ώστε να επέλθει η κανονικότητα στις σχέσεις το Ριάντ.

Βεβαίως ο Τράμπ είναι απρόβλεπτος, κυκλοθυμικός, οι ενέργειές του διακατέχονται από ασάφεια ανάλογα τη διάθεσή του, την ώρα και τη μέρα. Στο τέλος της ημέρας υπάρχει ένα στοιχείο που πάντα

αποτελεί την βασική του παράμετρο στην ανάγνωση των πραγμάτων. The business plan, δουλειές… και σύμφωνα με ισραηλινό συνάδελφο, ο Τράμπ φέρεται

να εκμυστηρεύθηκε σε ισραηλινό διπλωμάτη ότι “ο Bibi βλάπτει τα συμφέροντα μας. Η στήριξη προς το Ισραήλ δεν μπορεί να είναι λευκή επιταγή”...

Τα δεδομένα στο κεφάλαιο Μέση Ανατολή την επομένη της 7ης Οκτωβρίου ποτέ άλλοτε δεν ήταν τόσο σύνθετα κι εκτεθειμένα σε ένα ευρύτερο πεδίο που βρίσκεται υπό διαμόρφωση συσχετισμών και ισορροπιών όχι μόνο σε περιφερειακό αλλά σε διεθνές επίπεδο. Η επομένη των πολέμων που μέχρι στιγμής διεξήχθησαν στην περιοχή μπορεί να εμφανίζουν μεγαλύτερη δυναμική για κάποιους από τους εμπλεκόμενους, ωστόσο, οι άνθρωποι της Μέσης Ανατολής γνωρίζουν περισσότερο από τον καθένα ό,τι η απροβλεψιμότητα και οι ανατροπές, είναι το κυρίαρχο και το μόνο διαχρονικό στοιχείο της περιοχής.

Ράφα. Φωτογραφία: Πάνος Χαρίτος

Παλεύοντας για την ισλαμιστική ηγεμονία στη Γάζα: μύθοι, αφηγήματα και η πραγματικότητα της επόμενης μέρας

Μαρίνα Ελευθεριάδου

Παλεύοντας για την ισλαμιστική ηγεμονία στη Γάζα: μύθοι, αφηγήματα και η πραγματικότητα της επόμενης μέρας

Μαρίνα Ελευθεριάδου

Η Μαρίνα Ελευθεριάδου είναι επίκουρη καθηγήτρια Διεθνών Σχέσεων και Σύγχρονης Διεθνούς Πολιτικής στο Τμήμα Πολιτικών Επιστημών ΑΠΘ.

Την επαύριον της επίθεσης της 7ης Οκτωβρίου 2023, τα κοινωνικά δίκτυα—ιδίως το X—πλημμύρισαν με hashtag όπως #HamasisISIS. Λίγες μέρες αργότερα, ο ισραηλινός πρωθυπουργός Μπενιαμίν Νετανιάχου σε συνέντευξη Τύπου δήλωσε ότι «η Χαμάς είναι ISIS, και… θα πρέπει να αντιμετωπιστεί ακριβώς με τον τρόπο που αντιμετωπίστηκε το ISIS».[15] Έκτοτε, η εξομοίωση της Χαμάς με τζιχαντιστικές οργανώσεις, καθώς και η σύγκριση των επιθέσεων του Οκτωβρίου 2023 με την 11η Σεπτεμβρίου 2001, αποτέλεσαν μόνιμη επωδό των δηλώσεων ισραηλινών αξιωματούχων. Η σύγκριση αυτή, ωστόσο, πέρα από τις προφανείς πολιτικές στοχεύσεις, εδράζεται σε μια θεμελιώδη παρανόηση και υπεραπλούστευση της εσωτερικής πολυμορφίας του πολιτικού Ισλάμ.

Παρά τη χρήση ισλαμικής ρητορικής, η Χαμάς δεν συνιστά τζιχαντιστική οργάνωση, ούτε συμμερίζεται την παγκοσμιοποιημένη κοσμοαντίληψη του σαλφισμού-τζιχαντισμού. Όπως τεκμαίρεται από τα ιδρυτικά της κείμενα και την ιστορική της διαδρομή, αποτελεί πρωτίστως ένα εθνικοϊσλαμιστικό κίνημα, το οποίο τοποθετεί στον πυρήνα της δράσης του την παλαιστινιακή εθνική απελευθέρωση. Το στοιχείο αυτό τη διαφοροποιεί ριζικά από οργανώσεις όπως η αλ-Κάιντα και το ISIS, των οποίων ο υπέρτατος στόχος είναι η εγκαθίδρυση ενός παγκόσμιου χαλιφάτου και η ανατροπή του κρατοκεντρικού διεθνούς συστήματος. Η Χαμάς, αντίθετα, αποδέχεται την έννοια του παλαιστινιακού εθνικού χώρου και εστιάζει στους μηχανισμούς της κατοχής που εμποδίζουν την πραγμάτωσή του. Αυτό δεν σημαίνει ότι η Παλαιστίνη απουσιάζει από το τζιχαντιστικό αφήγημα, ούτε ότι η Γάζα δεν υπήρξε—και το βασικότερο, δεν κινδυνεύει να αποτελέσει στο μέλλον—πεδίο δράσης τζιχαντιστικών ομάδων.

15 «PM Netanyahu following private meeting with US Secretary of State Antony Blinken» (2023), https://www.gov.il/en/pages/pm-netanyahu-following-private-meeting-with-us-secretary-of-state-blinken-12-oct-2023

Η Παλαιστίνη στο τζιχαντιστικό φαντασιακό και η αμφίθυμη σχέση με τη Χαμάς

Μια αναζήτηση στα κείμενα, τις ομιλίες, τα βίντεο και την εσωτερική αλληλογραφία της αλ-Κάιντα αρκεί για να φανεί η σημασία της Παλαιστίνης στο τζιχαντιστικό αφήγημα. Σε μελέτη του Thomas Hegghammer σε κείμενα της οργάνωσης της περιόδου 1990-2002, καταγράφονται 158 αναφορές,[16] ενώ η κατοχή της Ιερουσαλήμ περιλαμβάνεται στους λόγους που απαριθμεί η αλ-Κάιντα στην κήρυξη τζιχάντ εναντίον των ΗΠΑ (1998), τρίτη στη σειρά μετά την αμερικανική στρατιωτική παρουσία στη Σαουδική Αραβία και τις κυρώσεις κατά του Ιράκ.[17] Παρόμοια εικόνα προκύπτει και από την εσωτερική αλληλογραφία που εντοπίστηκε στο κρησφύγετο του μπιν Λάντεν στο Αμποταμπάντ, όπου καταγράφονται συστηματικές οδηγίες για ενίσχυση των αναφορών στην Παλαιστίνη στην προπαγάνδα της οργάνωσης.[18]

Η κεντρικότητα της Παλαιστίνης στο παγκόσμιο τζιχαντιστικό αφήγημα δεν μεταφράζεται, ωστόσο, σε άμεση εμπλοκή τζιχαντιστών στο πεδίο, αλλά περιορίζεται στη συμβολική και προπαγανδιστική της αξία. Η Παλαιστίνη, επομένως, λειτουργεί ως «μηχανισμός κινητοποίησης», χάρη στη θρησκευτική σημασία της Ιερουσαλήμ και τη συναισθηματική απήχηση του παλαιστινιακού ζητήματος στον μουσουλμανικό κόσμο που το καθιστά ιδανικό για την οικοδόμηση μιας αφήγησης περί παγκόσμιας επίθεσης κατά των μουσουλμάνων. Εξάλλου, παρά την αξιοσημείωτη παρουσία Παλαιστινίων μεταξύ των τζιχαντιστών διανοητών (π.χ. Αμπντάλα Αζάμ, Αμπού Κατάντα αλ-Φιλιστίνι και Αμπού Μουχάμαντ αλ-Μακντίσι), ο αριθμός των Παλαιστινίων στους τζιχαντιστικούς κόλπους δεν είναι δυσανάλογος σε σχέση με τον πληθυσμό και σίγουρα υστερεί έναντι των Αιγύπτιων και των Σαουδαράβων. Σε κάθε περίπτωση, δίνουν πολύ μεγαλύτερη βαρύτητα στη δογματική καθαρότητα και την «ορθή» ισλαμική διακυβέρνηση, όπως καταδεικνύει και η σφοδρή κριτική που έχουν ασκήσει στη Χαμάς. Όπως χαρακτηριστικά σημειώνουν οι Hegghammer και Wagemakers, αναφερόμενοι στον αλ-Μακντίσι, «προτιμά να αφήσει την Παλαιστίνη υπό ισραηλινή κατοχή, παρά να την κυβερνήσει η ΟΑΠ [Οργάνωση για την Απελευθέρωση της Παλαιστίνης], η Χαμάς ή οποιοσδήποτε άλλος μη σαλαφιστής».[19]

16 Thomas Hegghammer and Joas Wagemakers, “The Palestine Effect,” Welt Des Islams 53, nos. 3–4 (2013): 287, https://doi.org/10.1163/15685152-5334P0001.

17 «Declaration of the World Islamic Front for Jihad against the Jews and the Crusaders» (1998) https://irp.fas.org/world/para/docs/980223-fatwa.htm

18 Hegghammer and Wagemakers, “The Palestine Effect,” 293.

19 Hegghammer and Wagemakers, “The Palestine Effect,” 314.

Οι τζιχαντιστές ανέκαθεν έβλεπαν με δυσπιστία την Χαμάς καθώς αυτή προερχόταν από τους κόλπους των Αδελφών Μουσουλμάνων, με τους οποίους είχαν τεράστιες δογματικές και ιδεολογικοπολιτικές διαφορές. Εντούτοις, την περίοδο της δεύτερης ιντιφάντας (2000-2005) εξέφρασαν συχνά τη στήριξή τους, με χαρακτηριστικό παράδειγμα τον μπιν Λάντεν που δήλωσε το 2001 ότι «ο αγώνας μας δεν διαφέρει από τον αγώνα των αδελφών μας στην Παλαιστίνη, όπως της Χαμάς. Πολεμάμε… για να ανακουφίσουμε την καταδυνάστευση των καταπιεσμένων στην Παλαιστίνη και αλλού».[20] Η συμμετοχή της Χαμάς στις παλαιστινιακές εκλογές του 2006 αποτέλεσε σημείο ρήξης. Ο μπιν Λάντεν και ο Αϊμάν αλ-Ζαουάχρι κατηγόρησαν τη Χαμάς για συμμετοχή σε αυτό που αποκάλεσαν «πολυθεϊστικά συμβούλια», τονίζοντας ότι η αποδοχή των δημοκρατικών θεσμών συνιστά την αποδοχή μιας «άλλης θρησκείας», ασύμβατης με τον ισλαμικό νόμο. Η κριτική κλιμακώθηκε το 2007, μετά την υπογραφή της συμφωνίας της Μέκκας και την αποδοχή αφενός της συνύπαρξης με τη Φατάχ και αφετέρου των συμφωνιών που είχε υπογράψει η ΟΑΠ, στοιχείο που σηματοδοτούσε την έμμεση αναγνώριση του Ισραήλ.[21] Ακόμη πιο σκληρή υπήρξε η στάση του ISIS, το οποίο όχι μόνο απορρίπτει τη Χαμάς, αλλά την αντιμετωπίζει ως αποστάτη του Ισλάμ. Στο σύνηθες κατηγορητήριο της αλ-Κάιντα, που περιλαμβάνει πέρα από τη συμμετοχή στις εκλογές και την αδυναμία/απροθυμία της Χαμάς να επιβάλει τη σαρία στη Γάζα, το ISIS προσθέτει και τη συνεργασία με τους σιίτες «αποστάτες» (rafidha), δηλαδή το Ιράν και τη Χεζμπολάχ, αναδεικνύοντας τον έντονο αντι-σιιτισμό της ομάδας.[22]

Η αντιπαράθεση δεν περιορίζεται στο ιδεολογικό πεδίο. Η Χαμάς έχει επανειλημμένα καταστείλει βίαια σαλαφιστικές-τζιχαντιστικές ομάδες που αναδύθηκαν κατά καιρούς στη Γάζα. Αν και η παρουσία ειρηνικών σαλαφιστών χρονολογείται από τη δεκαετία του 1970,[23] οι τζιχαντιστικές ομάδες έκαναν την εμφάνισή τους στο δεύτερο μισό της δεκαετίας του 2000, εκμεταλλευόμενες κυρίως το χάος που δημιουργήθηκε λόγω της σύγκρουσης μεταξύ Φατάχ και Χαμάς για τον έλεγχο της Λωρίδας (2006-7). Ομάδες όπως η Jaysh al-Islam, η Jund Ansar Allah και η Jaysh

20 Cole Bunzel, “Gaza and Global Jihad,” Foreign Affairs, 2023, https://www.foreignaffairs.com/middle-east/gaza-and-global-jihad.

21 Mary Habeck, “Al-Qa`ida and Hamas: The Limits of Salafi-Jihadi Pragmatism,” CTC Sentinel 3, no. 2 (2010): 87–92.

22 Christopher Anzalone, “Excommunicating Hamas,” MESinsights 14, no. 3 (2023), https://www.usmcu.edu/Outreach/Marine-Corps-University-Press/MES-Publications/MES-Insights/Excommunicating-Hamas/.

23 Yoram Schweitzer, “Salafi Jihadism in Gaza as Opposition to Hamas Rule,” Institute for National Security Studies, 2017, https://www.inss.org.il/publication/salafi-jihadism-gaza-opposition-hamas-rule/.

al-Ummah, συμμετείχαν αρχικά σε ενέργειες κατά του Ισραήλ, εκτοξεύοντας πυραύλους ή συμμετέχοντας στην απαγωγή του ισραηλινού στρατιώτη Γκιλάντ Σαλίτ και δυτικών δημοσιογράφων. Άλλες ομάδες, όπως η Suyuf al-Haq και η Jaljalat, επικεντρώθηκαν σε επιχειρήσεις «επιβολής της σαρίας», με επιθέσεις σε ίντερνετ καφέ, βιντεοκλάμπ και ό,τι θεωρούνταν «αντι-ισλαμικό».[24] Μόλις η Χαμάς κατάφερε να εδραιώσει τον έλεγχο στη Γάζα κινήθηκε εναντίον των ομάδων αυτών, θορυβημένη και από όσα διαδραματίστηκαν το καλοκαίρι του 2007 με την τζιχαντιστική ομάδα Fatah al-Islam στον παλαιστινιακό προσφυγικό καταυλισμό Nahr al-Bared στον Λίβανο.

Η άνοδος του ISIS έδωσε νέα ώθηση στους τζιχαντιστές που, εκμεταλλευόμενοι και το κενό εξουσίας στο Σινά μετά την αραβική εξέγερση στην Αίγυπτο, επιχείρησαν να ανασυνταχθούν. Παλιότερες ομάδες επανενεργοποιήθηκαν (Jaysh al-Islam) και νέες, όπως η Sheikh Omar Hadid Brigade, έκαναν την εμφάνισή τους και από το 2014 δραστηριοποιήθηκαν υπό την ομπρέλα του «Ισλαμικού Κράτους-Επαρχία Σινά». Δεν κατάφεραν, ωστόσο, να εδραιωθούν στη Γάζα λόγω της καταστολής που εξαπέλυσε η Χαμάς, με αποτέλεσμα το επίκεντρο της δράσης τους να παραμείνει στο Σινά, ωσότου οι αιγυπτιακές αρχές να την εξουδετερώσουν.

Οι επιθέσεις της 7ης Οκτωβρίου και ο πόλεμος της Γάζας

Ο «Κατακλυσμός του αλ-Άκσα», όπως ονομάστηκαν οι επιθέσεις του Οκτωβρίου 2023, και ο ακόλουθος πόλεμος της Γάζας ήταν αναπόφευκτο να αναζωπυρώσουν το ενδιαφέρον του παγκόσμιου τζιχαντιστικού κινήματος. Η αλ-Κάιντα σχεδόν αμέσως έσπευσε να οικειοποιηθεί την επίθεση της 7ης Οκτωβρίου, παρουσιάζοντάς την ως μέρος της ευρύτερης σύγκρουσης με τους «Σταυροφόρους–Σιωνιστές». Στις 13 Οκτωβρίου εξέδωσε ανακοίνωση στην οποία χαρακτήριζε την επίθεση «κόσμημα των μαχών του Ισλάμ στη σύγχρονη εποχή» και καλούσε τους μουσουλμάνους παγκοσμίως να προβούν σε επιθέσεις εναντίον αμερικανικών και ισραηλινών στόχων στην περιοχή. Ακολούθησαν παρόμοιες ανακοινώσεις από παρακλάδια της οργάνωσης, όπως η Jama'at Nusrat al-Islam wa-l Muslimeen (JNIM), η αλ-Κάιντα στο Ισλαμικό Μαγρέμπ (AQIM) και η Hurras al-Din.[25] Παράλληλα, ο Σαΐφ αλ-Άντλ, ανεπίσημος ηγέτης της αλ-Κάιντα μετά τον θάνατο του αλ-Ζαούαχρι, δημοσίευσε σειρά άρθρων όπου χαρακτήριζε τα γεγονότα στη Γάζα ως «τελευταίο καρφί στο φέρετρο της αποικιοκρατικής, σταυροφορικής-σιωνιστικής Δύσης», επιχειρώντας

24 Benedetta Berti, "Salafi-Jihadi Activism in Gaza: Mapping the Threat," CTC Sentinel 3, no. 5 (2010).

25 Dino Krause, "The Importance of Understanding the Differences between Hamas, IS and al-Qaeda," Dansk Institut for Internationale Studier (DIIS), 2023, https://www.diis.dk/node/26725.

να συνδέσει την τοπική σύγκρουση με την παγκόσμια τζιχαντιστική ατζέντα.[26] Στα κείμενά της η αλ-Κάιντα παρέμεινε πιστή στη διάκριση μεταξύ της στρατιωτικής (al-Qassam Brigades) και πολιτικής πτέρυγας της Χαμάς, εξήροντας την πρώτη και αποφεύγοντας κάθε αναφορά στη δεύτερη.[27] Κατά διαστήματα, ωστόσο, εξέδωσε συλλυπητήρια μηνύματα για τη δολοφονία υψηλόβαθμων στελεχών της Χαμάς, συμπεριλαμβανομένου και του πρώην πολιτικού ηγέτη της, Ισμαήλ Χανίγια.[28]

Το ISIS, αντίθετα, ήταν πιο επιφυλακτικό. Καθυστέρησε σχεδόν δύο εβδομάδες να σχολιάσει επίσημα τα γεγονότα και στην πρώτη του αναφορά που δημοσιεύθηκε στην al-Naba απέφυγε κάθε αναφορά στη Χαμάς και, ενώ προχώρησε σε γενικευμένες εκκλήσεις για επιθέσεις κατά των Εβραίων διεθνώς, επισήμανε τους κινδύνους της εστίασης αποκλειστικά στο παλαιστινιακό μέτωπο.[29] Αντίστοιχη αμηχανία, δογματική δυσκαμψία, αλλά και εμπεδωμένη εχθρότητα απέναντι στη Χαμάς μπορεί να διακρίνει κανείς στο ευρύτερο τζιχαντιστικό κίνημα, με χαρακτηριστικό παράδειγμα τον αλ-Μακντίσι, ο οποίος μετά από μια διστακτική και αμήχανη στήριξη το πρώτο διάστημα, στη συνέχεια επιδόθηκε σε ανελέητη κριτική της Χαμάς αλλά και της νέας, ηπιότερης, στάσης της αλ-Κάιντα.[30]

Σε κάθε περίπτωση, παρά τη ρητορική τους, οι τζιχαντιστικές οργανώσεις είχαν εξαιρετικά περιορισμένη δυνατότητα άμεσης εμπλοκής στη Γάζα. Σε αντίθεση με το Αφγανιστάν, το Ιράκ ή τη Συρία, όπου οι τζιχαντιστές μπορούσαν να εισέλθουν σχετικά εύκολα και να εγκαθιδρύσουν τοπικές συμμαχίες, ο αποκλεισμός της Γάζας από το Ισραήλ και την Αίγυπτο, η έλλειψη τοπικών δικτύων και η ενεργή καταστολή από τη Χαμάς καθιστούν αδύνατη τη μετακίνηση μαχητών. Επιπλέον, η σχετική αποδυνάμωση της αλ-Κάιντα και του ISIS και η ταυτόχρονη εστίαση σε τοπικές συγκρούσεις, για παράδειγμα στη δυτική Αφρική, περιόριζε την ικανότητά τους να σχεδιάσουν επιθέσεις εκτός Γάζας. Ο μικρός αριθμός, η χαμηλή πολυπλοκότητα και η ασαφής επιχειρησιακή σύνδεση και καθοδήγηση των επιθέσεων που έχουν πραγματοποιηθεί στο όνομα της Γάζας από το 2023 αποτελούν απόδειξη αυτής τους της αδυναμίας.

26 Moustafa Ayad, “Assessing the Gaza War’s Impact on Salafi-Jihadist Messaging in MENA, Following Resistance Axis Losses,” Counter Terrorist Trends and Analyses 17, no. 1 (2025): 87–88.

27 Bunzel, “Gaza and Global Jihad.”

28 Aaron Y. Zelin, “The Gaza War Has Jump-Started a Weakened al-Qaeda,” The Washington Institute for Near East Policy, PolicyWatch, vol. 3937 (2024), https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/gaza-war-has-jump-started-weakened-al-qaeda.

29 Krause, “The Importance of Understanding the Differences between Hamas, IS and al-Qaeda.”

30 Cole Bunzel, “Hamas and Al-Qaida: The Concerns of Abu Muhammad al-Maqdisi,” Jihadica, 2024, https://www.jihadica.com/hamas-and-al-qaida-the-concerns-of-abu-muhammad-al-maqdisi/.

Το αβέβαιο και δυσοίωνο μέλλον του τζιχαντισμού στη Γάζα

Ο τζιχαντισμός στη Γάζα, επομένως, συνδέεται με τη Χαμάς, αλλά με έναν εκ διαμέτρου αντίθετο τρόπο από αυτόν που παρουσιάζεται. Η Χαμάς λειτούργησε συχνά ως ανάχωμα στην τοπική ανάπτυξη τζιχαντιστικών πυρήνων. Ο πραγματικός κίνδυνος για το μέλλον της Γάζας βρίσκεται, συνεπώς, στο ενδεχόμενο κατάρρευσης της Χαμάς και στην πλήρη διάλυση των θεσμών διακυβέρνησης της Γάζας. Η εμπειρία της περιόδου 2005–2009 είναι απολύτως ενδεικτική. Μετά την ισραηλινή αποχώρηση από τη Γάζα το 2005 και τις συγκρούσεις Χαμάς–Φατάχ προέκυψε κενό εξουσίας που επέτρεψε την ανάδυση τζιχαντιστικών ομάδων. Μάλιστα, οι ομάδες αυτές εν μέρει στελεχώθηκαν από απογοητευμένα μέλη της Φατάχ και της Χαμάς, ενώ ορισμένες εξ αυτών οργανώθηκαν γύρω από ισχυρές φυλές και εγκληματικά δίκτυα. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η Jaysh al-Islam, η οποία συνδέεται με τη φυλή Dughmush που μεταξύ άλλων ανέπτυξε σημαντική δραστηριότητα στο λαθρεμπόριο όπλων.[31] Η πρόσφατη εμφάνιση φυλετικών πολιτοφυλακών στη Γάζα, συμπεριλαμβανομένης και της φυλής Dughmush, και η ανοιχτή στήριξή τους από το Ισραήλ στις συγκρούσεις τους με τη Χαμάς[32] γεννούν φόβους όχι μόνο για τη μετατροπή της Γάζας σε πεδίο χάους και ανομίας, αλλά και την εκμετάλλευση της κατάστασης από τζιχαντιστικές ομάδες. Αν κάτι μας έχει διδάξει η εμπειρία του Αφγανιστάν, του Ιράκ, της Συρίας και δεκάδων άλλων χωρών είναι ότι ο τζιχαντισμός ευδοκιμεί σε αυτές τις συνθήκες και μάλιστα κάθε φορά επανεφευρίσκει τον εαυτό του σε ολοένα και πιο ακραίες εκδοχές.

31 Khaled Hroub, “Salafi Formations in Palestine and the Limits of a De-Palestinised Milieu,” Holy Land Studies 7, no. 2 (2008): 165, https://doi.org/10.3366/E1474947508000206.

32 Justin Salhani, «After Israel’s war halted, who is clashing with Hamas in Gaza?». (2025). https://www.aljazeera.com/news/2025/10/13/after-israels-war-halted-who-is-clashing-with-hamas-in-gaza

Παλαιστίνιοι στα ερείπια του Aklouk Tower που καταστράφηκε σε ισραηλινές αεροπορικές επιδρομές στην πόλη της Γάζας στις 8 Οκτωβρίου 2023.

Μεταξύ αληθοκτονίας και θυματοποίησης: Η πρεσβεία του Ισραήλ, το ΚΙΣΕ και οι λογοκριτικοί μηχανισμοί

Νίκος Χριστοφής

Μεταξύ αληθοκτονίας και θυματοποίησης: Η πρεσβεία του Ισραήλ, το ΚΙΣΕ και οι λογοκριτικοί μηχανισμοί[33]

Νίκος Χριστοφής

Ο Νίκος Χριστοφής είναι επίκουρος καθηγητής Διεθνών Πολιτισμικών Σχέσεων στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας.

Η γενοκτονία[34] που συντελείται από τον Οκτώβριο του 2023 από το κράτος του Ισραήλ, με αφορμή την επίθεση της Χαμάς στις 7 Οκτωβρίου 2023, επανάφερε στο προσκήνιο τους ανταγωνιστικούς λόγους και τις πρακτικές που επιστρατεύονται προκειμένου να διαμορφωθούν η ιστορική αλήθεια και η συλλογική πραγματικότητα.[35] Πράγματι, παράλληλα με τη στρατιωτική σύγκρουση επί του εδάφους, εκδηλώθηκε και μια εξίσου έντονη σύγκρουση στο επίπεδο της αφήγησης· μια αντιπαράθεση η οποία, σύμφωνα με τον Ιλάν Παπέ, θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως «σύγκρουση ανάμεσα στο πρόσχημα και στο συγκείμενο» (*clash between the pretext and the context*).[36]

Με άλλα λόγια, πέραν των επιμέρους ή ευρύτερων γεωπολιτικών διαστάσεων του πολέμου, το ιδεολογικοπολιτικό πεδίο αντιπαράθεσης –με ιδιαίτερη έμφαση στην εργαλειοποίηση και τη μετατροπή σε όπλο των αφηγήσεων περί θυματοποίησης, ταυτότητας και νομιμοποίησης της βίας– διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο. Στο πλαίσιο αυτό, η περίπτωση της Ελλάδας, ιδίως μέσω της

33 Το παρόν βασίζεται στην ανακοίνωση μου στο συνέδριο «Intellectual and Discursive Battles over Palestine», Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, 4-5 Οκτωβρίου 2025.

34 Αν και δεν υπάρχει μέχρι στιγμής μία ενιαία και ευρέως αποδεκτή νομική κρίση, ένας μεγάλος και συνεχώς αυξανόμενος αριθμός ειδικών στη γενοκτονία, καθώς και εμπειρογνωμόνων του ΟΗΕ για τα ανθρώπινα δικαιώματα, υποστηρίζουν πλέον ότι οι ενέργειες του Ισραήλ στη Γάζα συνιστούν γενοκτονία ή, τουλάχιστον, μια «εν εξελίξει» γενοκτονία. Βλ. ενδεικτικά το άρθρο του Omer Batrtov, «I'm a Genocide Scholar. I Know it When I See it», The New York Times, 15 Ιουλίου 2025. https://www.nytimes.com/2025/07/15/opinion/israel-gaza-holocaust-genocide-palestinians.html το οποίο μεταφράστηκε και δημοσιεύθηκε στα ελληνικά ως «Ναι, είναι Γενοκτονία. Μπορώ να την αναγνωρίσω όταν τη βλέπω», Η Καθημερινή, 27 Ιουλίου 2025, σ. 14-15.

35 Σύμφωνα με τα Ηνωμένα Έθνη η επιχείρηση της Χαμάς στοίχισε τη ζωή σε 1983 ανθρώπους, ενώ το ανθρώπινο κόστος της γενοκτονικής πολιτικής του Ισραήλ ανέρχεται στους 69236 ανθρώπους, με σχεδόν τα μισά να αποτελούν παιδιά. «Reported impact snapshot | Gaza Strip», UN OCHA, 22 Οκτωβρίου 2025. https://www.ochaopt.org/content/reported-impact-snapshot-gaza-strip-22-october-2025.

36 Ιλάν Παπέ, «Από-πλαισιώνοντας και από-ιστορικοποιώντας τη Γάζα», στο Ελένη Μαυρούλη και Ελένη Παγκαλιά, Να πεις την Ιστορία μου. Η κατοχή της Παλαιστίνης και ο διαρκής πόλεμος «αυτοάμυνας» του Ισραήλ, πρόλογος Ιλάν Παπέ, επίμετρο Νικόλας Κοσματόπουλος, Αθήνα: ΚΨΜ, 2025, σ. 14.

πρεσβείας του Ισραήλ αλλά και του Κεντρικού Ισραηλιτικού Συμβουλίου Ελλάδος (ΚΙΣΕ), αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα της μάχης των αφηγήσεων και της διεκδίκησης ηγεμονίας στο επίπεδο της δημόσιας σφαίρας. Εδώ είναι σημαντικό να τονιστεί εξαρχής πως η πρεσβεία του Ισραήλ και το ΚΙΣΕ αποτελούν ξεχωριστούς φορείς με διαφορετικούς ρόλους και ως τέτοιοι δεν πρέπει να ταυτίζονται ή να συγχέονται. Ενώ δηλαδή η πρεσβεία του κράτους του Ισραήλ αντιπροσωπεύει το κράτος του Ισραήλ σε πολιτικό, προξενικό και διπλωματικό επίπεδο, το ΚΙΣΕ είναι Νομικό Πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου, δηλαδή κρατικός οργανισμός και υπάγεται στο Υπουργείο Παιδείας, Θρησκευμάτων και Αθλητισμού, που εκφράζει τα ζητήματα και τις θέσεις του ελληνικού εβραϊσμού, και ασχολείται με θέματα πολιτισμού, μνήμης, θρησκείας και αντιμετώπισης του αντισημιτισμού. Στο παρόν κείμενο, ωστόσο, και λαμβάνοντας υπόψη τη διαπιστωμένη σύγκλιση απόψεων, τη συνεκτικότητα της ρητορικής τους καθώς και την ομοιογενή προσέγγισή τους απέναντι στην τρέχουσα συγκυρία, από τον Οκτώβριο του 2023 και εξής, θα τα εξετάζουμε ως ένα ενιαίο, λειτουργικά αλληλένδετο «λόγο», ο οποίος δρα με σαφώς προσδιορισμένο και κοινό σκοπό.

Η σημερινή ελληνική κυβέρνηση συγκαταλέγεται πλέον στους θερμότερους υποστηρικτές του Ισραήλ. Σε αυτό το φιλοϊσραηλινό πλαίσιο, ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει το γεγονός ότι πρωταγωνιστικό ρόλο διαδραματίζουν και πρόσωπα που έχουν στο παρελθόν συνδεθεί –τουλάχιστον στον δημόσιο λόγο και στον δημόσιο διάλογο– με ακροδεξιές ή ακόμη και αντισημιτικές τοποθετήσεις, όπως ο υπουργός Υγείας και αντιπρόεδρος της Νέας Δημοκρατίας Άδωνις Γεωργιάδης. Η δυναμική αυτή μπορεί να ερμηνευθεί σε συνάρτηση με τη νεοπαγή πολιτική στρατηγική της ευρωπαϊκής και ελληνικής ακροδεξιάς, η οποία αναδιαμορφώνει τη στάση της μέσω μιας έντονα ισλαμοφοβικής οπτικής. Ο ίδιος, εξάλλου, έχει δηλώσει τον Μάιο του 2025 ότι:

> Είμαι υπερήφανος που το Ισραήλ είναι ένας σύμμαχος της Ελλάδος. Είναι ένα κράτος που θαυμάζω πάρα πολύ και είναι ο καλύτερος σύμμαχος της Ελλάδας διεθνώς με διαφορά.[37]

37 «Αναφανδόν υπέρ του Ισραήλ ο Άδ. Γεωργιάδης: Σεβασμό στην ανθρώπινη ελευθερία δείχνει το Ισραήλ, όχι η Γάζα», Η Ναυτεμπορική, 23 Μαΐου 2025. https://www.naftemporiki.gr/politics/1959806/anafandon-yper-toy-israil-o-ad-georgiadis-sevasmo-stin-anthropini-eleytheria-deichnei-to-israil-ochi-i-gaza/.

Η αληθοκτονία/hasbarah ως όπλο

Για την πλαισίωση της παρούσας ανάλυσης αξιοποιώ την έννοια της «αληθοκτονίας» (*alethocide*) του Marc Owen Jones, δηλαδή την εκ προθέσεως καταστροφή ή εξόντωση της αλήθειας.[38] Εάν η αλήθεια αποτελεί το πρώτο θύμα του πολέμου, τότε η παραπληροφόρηση συνιστά την «σφαίρα» που τη δολοφονεί. Όπως επισημαίνουν οι Wardle και Derakhshan, η παραπληροφόρηση συνιστά σκόπιμη διάδοση ψευδών ή παραπλανητικών πληροφοριών με στόχο την πρόκληση βλάβης, και επομένως λειτουργεί ως όπλο στο πεδίο της ιδεολογικής και επικοινωνιακής αντιπαράθεσης.[39]

Από την έναρξη της ισραηλινής επίθεσης στη Γάζα τον Οκτώβριο του 2023, έχει εκδηλωθεί ένας παράλληλος και σκιώδης πόλεμος στο πεδίο της πληροφόρησης· ένας πόλεμος που στοχεύει την ίδια την πραγματικότητα και επιδιώκει τη διαμόρφωση, τη χειραγώγηση ή ακόμη και τη διαγραφή της.

Η *αληθοκτονία* δεν αποτελεί απλώς ένα πεδίο αντιπαράθεσης ανάμεσα σε ανταγωνιστικές ερμηνείες· συνιστά μια μάχη για την αλήθεια, τη φωνή και την αναγνώριση, της οποίας το αποτέλεσμα θα καθορίσει τόσο τη σύγχρονη κατανόηση των γεγονότων όσο και το ιστορικό τους αποτύπωμα μετά την 7η Οκτωβρίου. Ωστόσο, η απλή περιγραφή της ως ενός «πολέμου κατά της πραγματικότητας» ενέχει τον κίνδυνο υποτίμησης της κλίμακας και της συστηματικότητας του ψεύδους που παράγεται και διακινείται.

Ο πόλεμος της πληροφόρησης δεν αποτελεί καινοφανές φαινόμενο.[40] Στο ισραηλινό πλαίσιο, η έννοια της *hasbarah* («εξήγηση») περιγράφει τις επικοινωνιακές πρακτικές δημόσιας διπλωματίας του κράτους του Ισραήλ, οι οποίες έχουν ως στόχο την προώθηση των πολιτικών και στρατηγικών του θέσεων στο διεθνές κοινό. Οι πρακτικές αυτές περιλαμβάνουν τη συστηματική αξιοποίηση τόσο των παραδοσιακών μέσων όσο και των μέσων κοινωνικής δικτύωσης, προγράμματα πολιτιστικής διπλωματίας και μια σειρά άλλων στρατηγικών επικοινωνίας, που αποσκοπούν στη διαμόρφωση της κοινής γνώμης και στην υπεράσπιση της εικόνας

38 Marc Owen Jones, «Evidencing alethocide: Israel's war on truth in Gaza», Third World Quarterly. https://doi.org/10.1080/01436597.2025.2462791.

39 Claire Wardle and Hossein Derakhshan, «Information Disorder: Toward an Interdisciplinary Framework for Research and Policy Making, Council of Europe», Council of Europe, Οκτώβριος 2017. https://rm.coe.int/information-disorder-toward-an-interdisciplinary-framework-for-researc/168076277c.

40 Ο όρος αληθοκτονία προτιμάται καθότι θεωρώ πως ο όρος «παραπληροφόρηση», ιδίως στη συγκεκριμένη στιγμή όπου συντελείται μία γενοκτονία, είναι περιοριστικός.

του Ισραήλ έναντι όσων θεωρούνται αρνητικές ή εχθρικές αναπαραστάσεις του.[41] Ορισμένοι μελετητές έχουν επισημάνει ότι η *hasbarah* συνδέεται με ευρύτερες διαδικασίες διαχείρισης της πληροφορίας και του νοήματος, οι οποίες μπορούν, υπό συγκεκριμένες συνθήκες, να προσεγγιστούν μέσω της έννοιας της «αληθοκτονίας» που αναπτύσσει ο Jones – δηλαδή της συστηματικής υπονόμευσης της αλήθειας προς όφελος ενός συγκεκριμένου πολιτικού αφηγήματος.

Πράγματι, επί δεκαετίες, η βία κατά του παλαιστινιακού λαού ασκείται όχι μόνο επί του πεδίου αλλά και στο επίπεδο του λόγου, μέσω ισραηλινών και δυτικών φιλοϊσραηλινών δημοσιογραφικών αφηγήσεων. Οι αφηγήσεις αυτές τείνουν να αποσυνδέουν τα γεγονότα από το ιστορικό και πολιτικό τους πλαίσιο, αναπαράγοντας, με αυτόν τον τρόπο, τα προπαγανδιστικά σχήματα του Ισραήλ. Στο πλαίσιο αυτό, οι Παλαιστίνιοι παρουσιάζονται σταθερά είτε ως επιτιθέμενοι είτε ως ένας λαός χωρίς νόμιμα δικαιώματα, σε αντιδιαστολή προς το «αδιαμφισβήτητο» δικαίωμα του Ισραήλ στην αυτοάμυνα. Τέτοιου είδους αναπαραστάσεις διαμορφώνουν την κοινή γνώμη με τρόπο που οδηγεί στη σταδιακή εξοικείωση –ή ακόμη και αποδοχή– πράξεων ακραίας βίας, όπως η εθνοκάθαρση ή η γενοκτονία. Παράλληλα, συμβάλλουν στη διαιώνιση ενός θεσμοθετημένου αποικιακού πλαισίου στη Δύση, το οποίο, είτε μέσω πρακτικών εξαναγκασμού είτε μέσω συναινετικών και πειθαρχικών μηχανισμών, αποστερεί συστηματικά τη δυνατότητα πολιτικής και ηθικής πρωτοβουλίας. Με άλλα λόγια, αφαιρεί την εμπρόθετη δράση (*agency*) από τα μη δυτικά υποκείμενα, οδηγώντας τελικά στην απανθρωποποίησή τους.

Από τον Οκτώβριο του 2023, η κυβέρνηση και οι μηχανισμοί της έχουν καταστήσει τη φίμωση και τη λογοκρισία κεντρικά στοιχεία της επικοινωνιακής της στρατηγικής. Ενδεικτικό είναι το αίτημα για επιβολή κυρώσεων κατά της Francesca Albanese, ειδικής εισηγήτριας του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών για την κατάσταση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στα παλαιστινιακά εδάφη, εξαιτίας των δημόσιων τοποθετήσεών της.[42] Η πρωτοφανής κλίμακα της ασύμμετρης ισραηλινής αντίδρασης από τον Οκτώβριο του 2023 και έπειτα έχει συνοδευθεί από μια αντίστοιχη κλιμάκωση της *αληθοκτονίας*, η οποία λειτουργεί ως κρίσιμο

41 Gideon Kouts, «From Sokolow to "Explaining Israel": The Zionist "Hasbara" First "Campaign Strategy Paper" and Its Applications», ***Revue Européenne des Études Hébraïques***, τ. 18, 2016, σ. 103-146.

42 Francesca Albanese, «From economy of occupation to economy of genocide», A/HRC/59/23, 30 Ιουνίου 2025. https://www.ohchr.org/sites/default/files/documents/hrbodies/hrcouncil/sessions-regular/session59/advance-version/a-hrc-59-23-aev.pdf.

εργαλείο πολιτικής νομιμοποίησης. Όπως επισημαίνει ένας ερευνητής, «η παραπληροφόρηση καθίσταται αναγκαία όταν δεν είναι πλέον δυνατόν να παρουσιαστεί μια αληθινή αποτύπωση των γεγονότων χωρίς να αναγνωριστούν παραβιάσεις καθολικά αποδεκτών ηθικών αρχών ή ακόμη και του διεθνούς δικαίου».[43]

Υπό το πρίσμα αυτό, ο όρος παραπληροφόρηση ίσως λειτουργεί ως ευφημισμός – ένας ήπιος τρόπος να περιγραφεί μια πολύ πιο σκληρή πραγματικότητα. Ο όρος «οπλοποιημένο ψεύδος» (*weaponized lie*) αποδίδει με μεγαλύτερη ακρίβεια τη συστηματική παραπλάνηση του κοινού με στόχο την προώθηση ή τη νομιμοποίηση πολιτικών επιλογών που διαφορετικά θα συναντούσαν εκτεταμένη κοινωνική απόρριψη· επιλογών όπως η διατήρηση ενός καθεστώτος απαρτχάιντ ή η γενοκτονική εξόντωση ενός λαού. Με άλλα λόγια, όταν ανήθικες και μη υπερασπίσιμες θέσεις δεν μπορούν να δικαιολογηθούν, επιστρατεύεται το ψεύδος ως μηχανισμός επιβίωσης του αφηγήματος.

Η παρούσα κρίση της αναπαράστασης έχει αναδιαμορφώσει ακόμη και την ίδια τη γλώσσα. Νέες έννοιες έχουν εισέλθει στον δημόσιο λόγο προκειμένου να αποδώσουν πτυχές της άσκησης βίας που προηγουμένως δεν αποτυπώνονταν επαρκώς. Ο όρος οικιοκτονία (*domicide*) περιγράφει την εκ προθέσεως καταστροφή κατοικιών και υποδομών με τρόπο που καθιστά ολόκληρες περιοχές ακατοίκητες.[44] Αντίστοιχα, η έννοια της γνωσιοκτονίας (*epistemicide*) αναφέρεται στην εξάλειψη συστημάτων γνώσης μέσω της καταστροφής πανεπιστημίων, αρχείων και πολιτιστικών θεσμών, υπονομεύοντας τη δυνατότητα ενός λαού να διατηρήσει τη μνήμη, την ταυτότητα και την ιστορική του συνέχεια.[45]

Η εστίαση αποκλειστικά στη γνωσιακή βία της τρέχουσας σύγκρουσης παραβλέπει το μακροχρόνιο ιστορικό των προσπαθειών αποδιάρθρωσης της παλαιστινιακής ύπαρξης ήδη από τη Νάκμπα (Καταστροφή) του 1948. Αυτές οι προσπάθειες εκτείνονται πολύ πέρα από τα γεωγραφικά όρια της Παλαιστίνης: παράγονται και αναπαράγονται επίσης μέσα στους λόγους, τις δομές ισχύος και τα συμβολικά πεδία των δυτικών συμμάχων του Ισραήλ, όπου οι παλαιστινιακές

43 Marc Owen Jones, «How Israel Uses Disinformation to Delegitimise the Palestinian Cause», Middle East Eye, 24 Μαΐου 2021. https://www.middleeasteye.net/opinion/israel-palestine-disinformation-censorship-discourse.

44 Abdo Hassoun et al, «Domicide in Gaza: How the Recent War Has Devastated Homes and Lives», στο Abdo Hassoun (επιμ.), War on Gaza: Consequences on Sustainability and Global Security, Τσαμ: Springer, 2025, σ. 113-129.

45 Abdulla Moaswes, «The Epistemicide of the Palestinians: Israel Destroys Pillars of Knowledge», Institute for Palestine Studies, 2 Φεβρουαρίου 2024. https://www.palestine-studies.org/en/node/1655161.

φωνές συχνά περιθωριοποιούνται ή απονομιμοποιούνται.

Η πρεσβεία του Ισραήλ και το ΚΙΣΕ

Από τον Οκτώβριο του 2023, όταν ξεκίνησαν οι ισραηλινές στρατιωτικές επιχειρήσεις, κάθε μορφή κριτικής προς το κράτος του Ισραήλ τείνει να στιγματίζεται τόσο από το ΚΙΣΕ όσο και από την πρεσβεία του Ισραήλ και των φορέων που συντάσσονται με αυτούς ως αντισημιτισμός – ένας όρος που, υπό τις παρούσες συνθήκες, κινδυνεύει να αποδυναμωθεί νοηματικά και να μετατραπεί σε κενό ιδεολογικό σχήμα. Όπως έχει επισημάνει ο ιστορικός Τάσος Κωστόπουλος, η ελληνική δημόσια συζήτηση γύρω από τον αντισημιτισμό αποκαλύπτει ολοένα και συχνότερα μια ανησυχητική διάβρωση τόσο του περιεχομένου όσο και της βαρύτητας του όρου.[46]

Στον πιο πρόσφατο δημόσιο λόγο, παρατηρείται μια συστηματική προσπάθεια να στιγματιστούν τα κινήματα αλληλεγγύης προς τον παλαιστινιακό λαό –ακόμη και οι αυθόρμητες διαμαρτυρίες ενάντια στις μαζικές απώλειες αμάχων– ως εκδηλώσεις αντισημιτισμού. Παράλληλα, φιλοϊσραηλινές φωνές στην Ελλάδα επιχειρούν να παρουσιάσουν τέτοιες μορφές διαμαρτυρίας ως απειλή «επιστροφής της ελληνικής κοινωνίας σε σκοτεινές εποχές»,[47] υπονοώντας ότι κάθε καταγγελία των πολιτικών του Ισραήλ ανάγεται αυτομάτως σε εχθρότητα προς τον εβραϊσμό ως σύνολο.

Οι ισχυρισμοί αυτοί, που αναρτώνται από το ΚΙΣΕ και αναδημοσιεύονται μέσω ειδησεογραφικών άρθρων ήδη από τις πρώτες εβδομάδες της σύγκρουσης, εντάθηκαν μετά την παρεμπόδιση πραγματοποίησης εκδήλωσης της πρεσβείας του Ισραήλ από διαδηλωτές στη Διεθνή Έκθεση Βιβλίου Θεσσαλονίκης (ΔΕΒΘ) στις 10 Μαΐου 2024, η οποία, όπως υποστηρίχθηκε, έγινε «διά της βίας». Ωστόσο, η έκφραση «διά της βίας» –σύμφωνα με όσα αναφέρθηκαν στην ανακοίνωση εκδοτικών οίκων υπό τον τίτλο «Η λογοτεχνία δεν ξεπλένει τη γενοκτονία»– δεν είναι παρά μια ακόμη διαστρέβλωση της αλήθειας: ο ισχυρισμός αυτός διαψεύδεται τόσο από την πραγματοποίηση άλλων παρουσιάσεων έργων Ισραηλινών συγγραφέων όσο και από αυτόπτες μάρτυρες που παρευρέθηκαν στην έκθεση.[48]

46 Πρβλ. για τη συζήτηση περί αντισημιτισμού το πρόσφατο βιβλίο του Mark Mazower, Περί αντισημιτισμού. Μια λέξη στην ιστορία, μτφρ. Κωστής Πανσέληνος, Αθήνα: Αλεξάνδρεια, 2025.

47 Τάσος Κωστόπουλος, «Περί αντισημιτισμού ο λόγος», ΕφΣυν, 12 Ιουλίου 2025. https://www.efsyn.gr/themata/kryfa-hartia/478760_peri-antisimitismoy-o-logos.

48 «Protestors shut down Israeli Embassy event at Thessaloniki International Book Fair», The Press Project, 14 Μαΐου 2025. https://thepressproject.gr/protestors-shut-down-israeli-embassy-event-at-thes-

Η αγγλοϊσραηλινή συγγραφέας, σεναριογράφος και ηθοποιός Hadar Galron, με αφορμή άλλη εκδήλωση στο Εδιμβούργο –αναδημοσιευμένη μάλιστα στην ιστοσελίδα του ΚΙΣΕ– περιέγραψε αυτή την τάση ως «επαναπροσδιορισμό του αντισημιτισμού ως δικαιοσύνη», σημειώνοντας ότι «το αρχαίο μίσος παρουσιάζεται ως ακτιβισμός υπέρ των ανθρωπίνων δικαιωμάτων».[49] Με τον τρόπο αυτό εξέφρασε μια οπτική που αναβιώνει τη χαντινγκτονιανή γραμμή περί «σύγκρουσης των πολιτισμών», όπου η αραβική εχθρότητα προς τις «δυτικές φιλελεύθερες δημοκρατίες και αξίες» ερμηνεύεται ως διαχρονική και πολιτισμικά προκαθορισμένη.

Η συζήτηση –η οποία χαρακτηρίστηκε από πλευράς του Ισραήλ και των συμμάχων του στην Ελλάδα ως «αντισημιτική» και όχι απλώς «αντιϊσραηλινή»– κορυφώθηκε αρχικά στο ακαδημαϊκό πεδίο και κατόπιν στα ηλεκτρονικά και έντυπα ΜΜΕ,[50] όταν η ιστορικός Άννα Μαρία Δρουμπούκη, μέσω ανάρτησής της στον προσωπικό της λογαριασμό στο Facebook, προώθησε πρόσκληση υποβολής εργασιών με θέμα τον σύγχρονο αντισημιτισμό στην Ελλάδα και ο οποίος αναμένεται να εστιάσει «ιδιαίτερα στη σύγχρονή του αναζωπύρωση στην Ελλάδα και διεθνώς, μετά την 7η Οκτωβρίου».[51] Επιπλέον, η κα Δρουμπούκη, ως επιμελήτρια της προτεινόμενης έκδοσης –η οποία προωθήθηκε και από την ιστοσελίδα του ΚΙΣΕ, δημιουργώντας την εντύπωση κάποιας απροσδιόριστης εμπλοκής του– ανάρτησε στις 15 Ιουνίου

saloniki-international-book-fair/?utm_source=chatgpt.com.

49 Hadar Galron, «The New Cultural Antisemitism. When Being Jewish Becomes a "Security Risk"», ΚΙΣΕ, 7 Αυγούστου 2025. https://en.kis.gr/index.php/israil/polemos-xamas-israil-2023/synentefkseis-arthra/o-neos-politismikos-antisemitismos-otan-to-na-eisai-ebraios-ginetai-kindynos-gia-ten-asphaleia-tes-hadar-galron.

50 Για τη συζήτηση που εξελίχθηκε στα ΜΜΕ, βλ. ενδεικτικά τις συνεντεύξεις και τοποθετήσεις της κας. Δρουμπούκη «Ο αντισημιτισμός είναι βαθιά ριζωμένος στα Πανεπιστήμια και την Αριστερά», Liberal, 18 Ιουνίου 2025. https://www.liberal.gr/synenteyxeis/o-antisimitismos-einai-bathia-rizomenos-sta-panepistimia-kai-tin-aristera· «Αντί να συζητάμε για τον αντισημιτισμό, αποδεικνύουμε πόσο βαθιά ριζωμένος είναι», The Book's Journal, 24 Ιουνίου 2025. https://booksjournal.gr/gnomes/5467-anti-na-syzitame-gia-ton-antisimitismo-apodeiknyoume-poso-vathia-rizomenos-einai· «Άννα Μαρία Δρουμπούκη: Η ιστορία του 20ού αιώνα μας έδειξε πού οδηγεί η συλλογική ενοχοποίηση ενός λαού», Athen's Voice, 13 Σεπτεμβρίου 2025. https://www.athensvoice.gr/epikairotita/politiki-oikonomia/922716/anna-maria-roupouki-i-istoria-tou-20ou-aiona-mas-edeixe-pou-odigei-i-sullogiki-enohopoiisi-enos-laou/ και το σχόλιο του ΚΙΣΕ στο ζήτημα «Σχόλιο του ΚΙΣΕ για τη στοχοποίηση της ιστορικού Άννας Μαρίας Δρουμπούκη». https://www.kis.gr/index.php/anakoinoseis-menu/scholio-tou-kise-gia-te-stochopoiese-tes-istorikou-annas-marias-droumpouke?fbclid=IwY2xjawN8C1ZleHRuA2FlbQIxMABicmlkETFvVG1SaFQ0MzdiclC5Zklhc3J0YwZhcHBfaWQQMjIyMDM5MTc4ODIwMDg5MgABHgZ5pQxOWegID5DF3Q56cbIlGde5DWWnZG86SDsqaX1Z_7Y26MQShbPIcD-k_aem_EebUbz99TKIrTS_-R5k25A. Για απάντηση, βλ. τα άρθρα των κ.κ. Κωστόπουλου και Ανδρουλιδάκη που παρατίθενται στο παρόν κείμενο.

51 https://www.kis.gr/index.php/antisimitismos/erevnes/anoichte-prosklese-symmetoches-se-sylligiko-tomo-gia-ton-synchrono-antisemitismo-sten-ellada.

2025 στον προσωπικό της λογαριασμό στο Facebook ότι, λόγω της συγκεκριμένης υπόθεσης, διεκόπη «αιφνιδιαστικά η συνεργασία μου με ελληνικό πανεπιστήμιο, από καθηγητή με τον οποίο συνεργαζόμουν για τη διδασκαλία και την εν γένει ακαδημαϊκή παρουσία μου στο Τμήμα».[52]

Μέσα σ' αυτό το πλαίσιο, η κα Δρουμπούκη άφησε να εννοηθεί ότι η διακοπή της συνεργασίας της με τον συγκεκριμένο καθηγητή οφείλεται στην «αντισημιτική στάση» του, η οποία, κατά την ίδια, λειτούργησε ως μορφή λογοκρισίας εναντίον της. Στην ελληνική πραγματικότητα, τέτοιου είδους κατηγορίες συνοδεύονται πλέον από διοικητικές, και εν δυνάμει ποινικές, συνέπειες, με αποτέλεσμα να νομιμοποιείται, ουσιαστικά, η κρατική κατασταλτική παρέμβαση στο όνομα της αντιμετώπισης του λόγου μίσους. Η διαπίστωση της ίδιας στις 18 Ιουλίου στον προσωπικό της λογαριασμό «ότι η ακαδημαϊκή κοινότητα όχι μόνο δεν έχει περιθωριοποιήσει τον Γιώργο Μαργαρίτη για την αδιανόητη συμπεριφορά του χρόνια τώρα, αλλά συνεχίζει να του προσφέρει δημόσιο βήμα σε επιστημονικούς συλλογικούς τόμους, όπως έναν που εκδόθηκε μόλις» αναφερόμενη στον ιστορικό, η ανάρτηση του οποίου πυροδότησε τη σχετική συζήτηση χωρίς να αναφέρει επώνυμα την κα Δρουμπούκη, συσχετίζεται άμεσα με την προηγηθείσα ανάλυση περί φίμωσης της κριτικής. Φυσικά, η ίδια η κα. Δρουμπούκη δεν αποτελεί το επίκεντρο της παρούσας ανάλυσης· ωστόσο, θα μπορούσαμε να πούμε πως η ταύτισή της με τη ρητορική του κράτους του Ισραήλ αναδεικνύει τον τρόπο με τον οποίο ο απολογητής του θύτη μεταμφιέζεται σε θύμα, επιδιώκοντας να συγκεντρώσει συμπάθεια για τον ίδιο και, κατ' επέκταση, για τον θύτη.

Πέρα από μεμονωμένα περιστατικά, το ευρύτερο –και σημαντικότερο– ζήτημα αφορά τις πολιτικές συνέπειες της συστηματικής εξίσωσης της αλληλεγγύης προς τους Παλαιστινίους με τον αντισημιτισμό. Πρόκειται για μια στρατηγική που οικοδομείται πάνω στην εργαλειοποίηση του αντισημιτισμού και της μνήμης του Ολοκαυτώματος,[53] δηλαδή μιας εξαιρετικά τραυματικής ιστορικής κληρονομιάς, με τρόπο που παρουσιάζει το σύγχρονο κράτος του Ισραήλ ως προαιώνιο θύμα και

52 https://www.facebook.com/anna.droumpouki/posts/pfbid09uaRsacDkvs2EpmWqUCN5mwfStHfRXNUvgwB28yR4iLgYRswprHPu8wD5ZWEHkJsl?rdid=OenFwidWoQdqdztR#.

53 Matthias J. Becker, «Instrumentalisation of Antisemitism and the Holocaust», στο Matthias J. Becker, Hagen Troschke, Matthew Bolton και Alexis Chapelan (επιμ.), Decoding Antisemitism A Guide to Identifying Antisemitism Online, Τσαμ: Palgrave, 2024, σ. 173-188· Mitchell Plitnick and Sahar F. Aziz, Presumptively Antisemitic: Islamophobic Tropes in the Palestine Israel Discourse, Rutgers University Law School Center for Security, Race, and Rights, Νοέμβριος 2023· Norman Finkelstein, Beyond Chutzpah: On the Misuses of Anti-Semitism and the Abuse of History, California: University of California Press, 2005 και Mazower, Περί αντισημιτισμού.

τις πολιτικές κριτικές εναντίον του ως ηθικά ανεπίτρεπτες.

Ταυτόχρονα –όπως καταδεικνύει και η ελληνική συγκυρία– το Ισραήλ και οι υποστηρικτές του φαίνεται να αξιοποιούν και το επιχείρημα της «ισλαμικής απειλής». Στο πολωμένο διεθνές περιβάλλον των τελευταίων δεκαετιών, το οποίο έχει διαμορφωθεί από τις τρομοκρατικές επιθέσεις της 11ης Σεπτεμβρίου, την άνοδο βίαιων τζιχαντιστικών οργανώσεων και τις προσφυγικές ροές από πολέμους στη Μέση Ανατολή, τους οποίους σε μεγάλο βαθμό δημιούργησε η ίδια η Δύση, η ισλαμοφοβία λειτουργεί ως μηχανισμός απονομιμοποίησης των παλαιστινιακών διεκδικήσεων και όσων τις υποστηρίζουν. Η δαιμονοποίηση του Ισλάμ ως ενιαίου και «εξ ορισμού» εχθρικού προς τη Δύση συμβάλλει στη δημιουργία ενός πολιτικού πλαισίου εντός του οποίου οι ισραηλινές ενέργειες παρουσιάζονται ως αναγκαίες και αδιαμφισβήτητες.

Εντός αυτού του κλίματος μπορεί να ιδωθεί και η εντυπωσιακή μεταστροφή της στάσης φορέων, όπως το ΚΙΣΕ, απέναντι σε πολιτικούς με καταγεγραμμένη προηγούμενη εμπλοκή σε ακροδεξιές ή αντισημιτικές ρητορικές, όπως ο Άδωνις Γεωργιάδης, ο υπουργός Μετανάστευσης και Ασύλου Θανάσης Πλεύρης[54] και ο Μάκης Βορίδης,[55] ο οποίος έχει διατελέσει υπουργός σε διαδοχικές κυβερνήσεις από το 2011 και έχει συνδεθεί ιστορικά με ακροδεξιούς χώρους. Η αναθεώρηση της στάσης απέναντι σε αυτά τα πρόσωπα από οργανώσεις που παραδοσιακά αποτελούν θεματοφύλακες της μνήμης του Ολοκαυτώματος δημιουργεί εύλογα ερωτήματα σχετικά με τις προτεραιότητες, τις συμμαχίες και τους μηχανισμούς πολιτικής σκοπιμότητας που διαμορφώνουν τον σημερινό δημόσιο λόγο.

Τόσο στην Ελλάδα όσο και διεθνώς, οι μουσουλμανικές κοινότητες έχουν συχνά κατασκευαστεί στον δημόσιο λόγο ως «εσωτερικός» ή/και «εξωτερικός» κίνδυνος για τον δυτικό τρόπο ζωής, σε πολιτικό, θρησκευτικό και πολιτισμικό επίπεδο. Ορισμένοι μελετητές έχουν επισημάνει ότι η ισλαμοφοβία στον 21ο αιώνα λειτουργεί, *mutatis mutandis*, ως ανάλογο ιδεολογικό σχήμα με τον αντισημιτισμό του 19ου αιώνα: παρουσιάζει ένα ανομοιογενές σύνολο πληθυσμών ως ενιαία και εγγενώς απειλητική κατηγορία, κατασκευάζοντας συλλογικές κατηγορίες ενοχής

54 Για τις αντιδράσεις του ΚΙΣΕ απέναντι στον κ. Πλεύρη, βλ. «Κεντρικό Ισραηλιτικό Συμβούλιο: Να ζητήσει συγγνώμη ο Πλεύρης από τον εβραϊκό λαό», Η Καθημερινή, 1 Σεπτεμβρίου 2021. https://www.kathimerini.gr/society/561482242/kentriko-israilitiko-symvoylio-anisychia-gia-tin-ypoyrgopoii-si-toy-thanoy-pleyri/.

55 Για τις αντιδράσεις από το κράτος του Ισραήλ απέναντι στον κ. Βορίδη, βλ. «Το Ισραήλ δεν συνεργάζεται με τον Βορίδη»: Αντιδράσεις για το «αντισημιτικό» παρελθόν του», Ο Φιλελεύθερος, 11 Ιουλίου 2019. https://www.philenews.com/eidiseis/article/373947/to-israil-den-siner-gazete-me-ton-voridi-antidrasis-gia-to-antisimitiko-parelthon-tou/.

και αποκλεισμού.

Οι επιθέσεις της Χαμάς τον Οκτώβριο του 2023 ενίσχυσαν περαιτέρω αυτό το πλαίσιο γενικευμένης καχυποψίας. Στο πλαίσιο των πολιτικών και επικοινωνιακών αντιπαραθέσεων που ακολούθησαν, παρατηρούνται επικίνδυνες απλουστεύσεις και γενικεύσεις, όπως η εξίσωση όλων των Παλαιστινίων με τους δράστες της επίθεσης και η παρουσίασή τους ως υποκειμένων που «αρνούνται το δικαίωμα ύπαρξης του Ισραήλ». Τέτοια ρητορικά σχήματα έχουν καταγραφεί ιδιαίτερα στον λόγο ακροδεξιών υποστηρικτών του Ισραήλ στην Ελλάδα, ενισχύοντας τις δυναμικές στοχοποίησης και απονομιμοποίησης ενός πληθυσμού στο σύνολό του.

Το ίδιο το ΚΙΣΕ έχει επιδείξει διαχρονικά μια τάση προς τις δημόσιες καταγγελίες. Όπως εύστοχα παρατηρεί ο Γιάννης Ανδρουλιδάκης, «περισσότερο από το να καταπιάνεται με την υποστήριξη μιας κουλτούρας και μιας συλλογικής εθνικής συνείδησης, [το ΚΙΣΕ] ασχολείται με το να ανακαλύπτει ή να εφευρίσκει εχθρούς της και να τους καταγγέλλει δημόσια για τις πράξεις ή τα γραπτά τους. Κάτι, θα μπορούσαμε να πούμε, σαν χωροφυλακή της Ορθής Σκέψης».[56]

Η τάση αυτή έγινε ιδιαίτερα εμφανής τον Ιούλιο του 2025, όταν το ΚΙΣΕ απαίτησε –και το Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων «συμμορφώθηκε», όπως αποκαλύφτηκε ύστερα από σχετική κοινοβουλευτική ερώτηση της βουλεύτριας της Νέας Αριστεράς κας Σίας Αναγνωστοπούλου– την αφαίρεση από σχολικό εγχειρίδιο ενός αποσπάσματος δεκαετιών του δημοσιογράφου Πέτρου Παπακωνσταντίνου που αφορούσε την παλαιστινιακή Ιντιφάντα, με το σκεπτικό ότι συνιστούσε «αντισημιτική υποκίνηση». Μια τέτοια μορφή λογοκρισίας – αδιανόητη χωρίς την ολοένα αυξανόμενη πολιτική και οικονομική εξάρτηση της Ελλάδας από το Ισραήλ– αποτυπώνει τον τρόπο με τον οποίο οι κατηγορίες περί αντισημιτισμού μπορούν να λειτουργούν ως εργαλείο φίμωσης της κριτικής απέναντι στις ισραηλινές πολιτικές.

Τον Σεπτέμβριο του 2025, το ΚΙΣΕ εξέδωσε νέα ανακοίνωση στην οποία καταδίκαζε τον «διάχυτο αντισημιτισμό» στην Ελλάδα. Η ρητορική της συνδυάζει στοιχεία διαστρέβλωσης και ταυτόχρονης αυτοθυματοποίησης: το ΚΙΣΕ ταυτίζει ειρηνικές διαδηλώσεις, συνθήματα όπως «Θάνατος στις Ισραηλινές Ένοπλες Δυνάμεις (IDF)», ακόμη και καταναλωτικά μποϊκοτάζ, με αντισημιτικά πογκρόμ.[57]

56 Γιάννης Ανδρουλιδάκης, «Το Κεντρικό Ισραηλιτικό Συμβούλιο είναι πηγή αντισημιτισμού και σχετικοποίησης», Infowar, 4 Σεπτεμβρίου 2025. https://info-war.gr/to-kentriko-israilitiko-symvoylio-ei/.

57 Ανακοίνωση του ΚΙΣΕ, «Οι δρόμοι και το περιστατικό της Νάξου», ΚΙΣΕ, 3 Σεπτεμβρίου 2025. https://

Ωστόσο, στην ανακοίνωση αποφεύγονται άμεσες συγκρίσεις με τη Νύχτα των Κρυστάλλων ή τις ναζιστικές απελάσεις Εβραίων· προτιμώνται αναφορές στη βία της τσαρικής Ρωσίας ως σημείο αναφοράς.[58] Επιπλέον, ενώ το ΚΙΣΕ δίνει έμφαση — μέσω συνεχών αναδημοσιεύσεων — στους «πεινασμένους ομήρους» της Χαμάς, αποφεύγει συνειδητά να αναφερθεί στην πείνα ενός ολόκληρου πληθυσμού (των Παλαιστινίων), αντιμετωπίζοντάς την ως κάτι το φυσιολογικό ή, χειρότερα, ως ανύπαρκτο.

Όπως υποστήριξε ο επιζών του Ολοκαυτώματος Μπέντζαμιν Αλμπάλας σε άρθρο του στην *Jerusalem Post*, το οποίο αναδημοσιεύτηκε από το ΚΙΣΕ:

> Η σύγκρουση έχει μετατραπεί σε μια βολική αφορμή για τους ακραίους κύκλους της ελληνικής κοινωνίας –ιδίως εκείνους που ευθυγραμμίζονται με φιλοπαλαιστινιακές θέσεις– να εκφράσουν εχθρότητα προς το Ισραήλ. Περίπου το 80% αυτής της στάσης προέρχεται από προοδευτικές αριστερές ιδεολογίες, με το Κομμουνιστικό Κόμμα να βρίσκεται συχνά στην πρωτοπορία. Οι ενέργειές τους παραπέμπουν σε αυτό που θα μπορούσαμε να αποκαλέσουμε 'κόκκινο φασισμό'. Παρατηρούμε αύξηση των διαδηλώσεων και των αποκλεισμών που στοχεύουν Ισραηλινούς και ακόμη και τις Ισραηλινές Ένοπλες Δυνάμεις (IDF).

Όπως δήλωσε χαρακτηριστικά ο Αλμπάλας:

> Τα γεγονότα της 7ης Οκτωβρίου μπορούν να θεωρηθούν ως ένα 'μικρό Ολοκαύτωμα' και οφείλουμε να παραμείνουμε σε εγρήγορση. Οι άνθρωποι πρέπει να είναι προσεκτικοί απέναντι στην άκριτη αποδοχή αριστερών ιδεολογιών που στοχοποιούν το Ισραήλ και τον εβραϊκό λαό.[59]

Το πλέον εντυπωσιακό είναι ότι το ΚΙΣΕ και οι σύμμαχοί του επιμένουν πως ακόμη και η απλή συζήτηση της ισραηλινής επίθεσης στη Γάζα ως γενοκτονίας συνιστά εκδήλωση αντισημιτισμού, καθώς –όπως υποστηρίζουν– «βεβηλώνει» τη μοναδικότητα του Ολοκαυτώματος. Η κατηγορία αυτή έχει στραφεί όχι μόνο εναντίον ακτιβιστών και ερευνητών, αλλά και κατά του γενικού γραμματέα του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών, Αντόνιο Γκουτέρες, τον οποίο ισραηλινοί αξιωματούχοι κατηγόρησαν ότι «υποστηρίζει τη Χαμάς» μετά τις δηλώσεις του για

---

kis.gr/index.php/anakoinoseis-menu/oi-dromoi-kai-to-peristatiko-tes-naxou-anakoinose-tou-kise.

58 Ανδρουλιδάκης, «Το Κεντρικό Ισραηλιτικό Συμβούλιο είναι πηγή αντισημιτισμού και σχετικοποίησης».

59 «We Must Remain Vigilant», Jerusalem Post, 10 Αυγούστου 2025. https://www.jpost.com/diaspora/antisemitism/article-863760. «Benjamin Albalas to the Jerusalem Post on the rise of anti-Semitism in Greece: "We Must Remain Vigilant"», ΚΙΣΕ, 12 Αυγούστου 2025. https://en.kis.gr/index.php/antisimitismos/antisimitismos-arthra/o-beniamin-almpalas-sten-jerusalem-post-gia-anodo-tou-antisemitismou-sten-ellada-prepei-na-parameinoume-se-epagrypnese-2.

τις σφαγές αμάχων. Προφανώς η απόπειρα φίμωσής του οφείλεται στο γεγονός ότι δεν παρέλειψε να υπενθυμίσει πως όσα συμβαίνουν σήμερα έχουν μια ιστορική συνέχεια που εκτείνεται σε περισσότερο από μισό αιώνα.

Η ρητορική αυτή στρατηγική μόνο πρωτοφανής δεν είναι. Διαδοχικές ισραηλινές κυβερνήσεις έχουν εξισώσει την κριτική του σιωνισμού ή την ερμηνευτική τοποθέτηση της παλαιστινιακής αντίστασης με τον αντισημιτισμό, εργαλειοποιώντας με αυτόν τον τρόπο τη μνήμη του Ολοκαυτώματος για να απονομιμοποιήσουν τη διαφωνία.[60] Πράγματι, μελετητές επισημαίνουν ότι η κατηγοριοποίηση της κριτικής στο Ισραήλ ως αντισημιτισμού αποτελεί μια μορφή «οπλοποίησης του αντισημιτισμού», δηλαδή πολιτική κίνηση κατευθυνόμενης εκμετάλλευσης της έννοιας του αντισημιτισμού για τη φίμωση της κριτικής.

Μέσω της διαστρέβλωσης και της «δολοφονίας» της αλήθειας –ή με την εφαρμογή μιας πολιτικής δύο μέτρων και δύο σταθμών, όπου ό,τι ισχύει για το ίδιο το Ισραήλ δεν ισχύει κατ' ανάγκην για άλλους– οι ισραηλινές κυβερνήσεις επιχειρούν να ελέγξουν τη ροή της πληροφόρησης και να παρουσιάσουν το Ισραήλ και τον λαό του ως τα διαρκή και, γιατί όχι, τα μοναδικά θύματα. Ενώ παλαιότερα ο αντισημιτισμός οριζόταν κυρίως ως εχθρότητα προς το κράτος του Ισραήλ, αμφισβήτηση της ηθικής νομιμότητας του σιωνισμού ή άρνηση του Ολοκαυτώματος, σήμερα ακόμη και η προσπάθεια ιστορικοποίησης ή συγκειμενοποίησης της παλαιστινιακής βίας έχει καταστεί λόγος για κατηγορίες περί αντισημιτισμού.

Τον Νοέμβριο του 2023, για παράδειγμα, ο πρόεδρος Ισαάκ Χέρτζογκ δήλωσε κατά τη διάρκεια της Πορείας για το Ισραήλ στην Ουάσιγκτον:

> Πριν από ογδόντα χρόνια, οι Εβραίοι βγήκαν από το Άουσβιτς και ορκίστηκαν "ποτέ ξανά". ... Πριν από σαράντα ημέρες, ένας στρατός τρομοκρατών εισέβαλε στο Ισραήλ και σφαγίασε εκατοντάδες ανθρώπους στη μεγαλύτερη μαζική δολοφονία μετά το Ολοκαύτωμα. Ας φωνάξουμε όλοι μαζί: Ποτέ ξανά. Το "ποτέ ξανά" είναι τώρα.

Η αναφορά αυτή –ότι «η επίθεση της 7ης Οκτωβρίου παρουσιάστηκε ... ως ταυτόσημη με το Ολοκαύτωμα»– πράγματι εντοπίζεται και σε δηλώσεις του Ισαάκ Χέρτζογκ. Για παράδειγμα, σε «συζήτηση για τον αντισημιτισμό» αναφέρει ότι η επίθεση αποτελεί «ένα "ξύπνημα" για εμάς» και συνδέει τη συνεχιζόμενη απειλή

60 Norman Finkelstein, Η Βιομηχανία του Ολοκαυτώματος: Σκέψεις σχετικά με την εκμετάλλευση της Εβραϊκής οδύνης, μτφρ. Γιάννης Κολοβός, Αθήνα: Εκδόσεις του Εικοστού Πρώτου, 2001.

εναντίον του εβραϊκού λαού με το παρελθόν του Ολοκαυτώματος.

> Ενώ οι αγαπημένοι μας κρατούνται αιχμάλωτοι στη Γάζα και οι στρατιώτες μας μάχονται για το αγαπημένο μας Ισραήλ, οι Εβραίοι σε ολόκληρο τον κόσμο δέχονται επιθέσεις απλώς και μόνο επειδή είναι Εβραίοι. Το μίσος, τα ψεύδη, η αγριότητα, αυτές οι ντροπιαστικές εκδηλώσεις του αρχαίου αντισημιτισμού αποτελούν προσβολή για κάθε πολιτισμένο άνθρωπο και έθνος.[61]

Δεν χρειάστηκε να περάσει πολύς χρόνος μέχρι η πρεσβεία του Ισραήλ, μέσω του πρέσβη της, να υιοθετήσει ανάλογη ρητορική. Κατά την τελετή μνήμης του Ολοκαυτώματος στον Βόλο, τον Φεβρουάριο του 2025, ο Νόαμ Κατζ υποστήριξε ότι:

> Όταν στοχαζόμαστε πάνω στον αντισημιτισμό, οφείλουμε να αγωνιζόμαστε ενάντια στη διδασκαλία του μίσους που οδήγησε τους Ναζί στα εγκλήματά τους κατά της ανθρωπότητας. Ένα παρόμοιο αντισημιτικό μίσος οδήγησε τη Χαμάς στη διάπραξη των σφαγών της 7ης Οκτωβρίου στο Ισραήλ. Πρόκειται για τον εξτρεμισμό που αντιμετωπίζουμε και που πρέπει να αντιμετωπίσουμε όλοι μαζί. Ποτέ ξανά.[62]

Το πιο πρόσφατο παράδειγμα αφορά την έντονη αντιπαράθεση μεταξύ του Ισραηλινού πρέσβη στην Ελλάδα και του δημάρχου Αθηναίων, Χάρη Δούκα, σχετικά με την εμφάνιση γκράφιτι σε κτίρια της ελληνικής πρωτεύουσας. Ο πρέσβης καταδίκασε δημόσια αυτά τα γκράφιτι ως αντισημιτικά, υποστηρίζοντας ότι στοχοποιούν την ισραηλινή ταυτότητα και προκαλούν «δυσφορία» στους Ισραηλινούς επισκέπτες της Αθήνας. Παράλληλα, άσκησε κριτική στις δημοτικές αρχές –συμπεριλαμβανομένου του Δήμου Αθηναίων– για την, κατά την άποψή του, αδυναμία αντιμετώπισης «οργανωμένων» αντισημιτικών περιστατικών σε δημόσιους χώρους.

Η δήλωση αυτή προκάλεσε την έντονη απάντηση από τον δήμαρχο Αθηναίων, ο οποίος απέρριψε τις ανησυχίες της πρεσβείας ως υπερβολική έμφαση σε «περιθωριακές λεπτομέρειες», αγνοώντας –κατά την έκφρασή του– «τη γενοκτονία που διαπράττει το Ισραήλ στη Γάζα». Ο κ. Δούκας σημείωσε με έμφαση: «Δεν δεχόμαστε μαθήματα δημοκρατίας από εκείνους που σκοτώνουν αμάχους και παιδιά που περιμένουν σε ουρές για φαγητό».

---

61 Embassy of Israel, Washington, «President Herzog Broadcasts Live from the Western Wall to the March for Israel in Washington DC», 15 Φεβρουαρίου 2024. https://new.embassies.gov.il/usa/en/news/president-herzog-broadcasting.

62 https://x.com/NoamKatz_/status/1754480978452463842.

Μια τέτοια ρητορική –που επαναλαμβάνεται από Ισραηλινούς διπλωμάτες στην Ελλάδα– αποδομεί τις ιστορικές διακρίσεις μεταξύ γενοκτονίας, ένοπλης αντίστασης και διαμαρτυρίας αμάχων. Μετατρέπει το σύνθημα «Ποτέ ξανά» σε ένα γενικευμένο σημαινόμενο μέσω του οποίου κάθε κριτική προς το Ισραήλ εξισώνεται με μια υπαρξιακή αντισημιτική απειλή. Το «Ποτέ ξανά» μετατρέπεται έτσι σε ένα «κέλυφος μνήμης» – ένα πολιτικό εργαλείο μέσω του οποίου τα κράτη νομιμοποιούν σύγχρονες πολιτικές ατζέντες και μονοπωλούν το δικαίωμα στην ιστορική μνήμη του πόνου.

Επίλογος

Η σύγκλιση της *αληθοκτονίας* –ως συστηματικής καταστροφής ή χειραγώγησης της αλήθειας– με έναν θυματοποιημένο εθνικισμό επιδιώκει την επιτήρηση του δημόσιου λόγου και τη φίμωση της διαφωνίας. Εξισώνοντας κάθε κριτική προς το κράτος του Ισραήλ με τον αντισημιτισμό και εργαλειοποιώντας τη μνήμη του Ολοκαυτώματος ως εργαλείο ηθικού εξαιρετισμού, η πρεσβεία του Ισραήλ, αλλά και το ΚΙΣΕ, με την ανοιχτή υποστήριξη της ελληνικής κυβέρνησης, όχι μόνο αποσιωπούν την ιστορική πολυπλοκότητα του Παλαιστινιακού, αλλά συμβάλλουν και στην κανονικοποίηση της λογοκρισίας – και της αυτολογοκρισίας – και αυταρχικών πρακτικών στο ελληνικό πολιτικό και ακαδημαϊκό πεδίο.

Ο συγκερασμός ενός θυματοποιημένου εθνικισμού με τη γνωσιακή βία μετατρέπει τη μνήμη παλαιότερων θηριωδιών σε ιδεολογική ασπίδα για τη νομιμοποίηση της σύγχρονης κρατικής βίας. Στην Ελλάδα, όπως και αλλού, όπου πολιτικά πρόσωπα με τεκμηριωμένο ακροδεξιό ή ακόμη και αντισημιτικό παρελθόν αυτοπαρουσιάζονται πλέον ως θεματοφύλακες της ηθικής νομιμότητας του Ισραήλ, παρατηρείται μια επικίνδυνη αναδιάταξη πολιτικών συμμαχιών και δημόσιων αφηγήσεων. Η ισλαμοφοβία, οι κατηγορίες περί αντισημιτισμού και οι επικλήσεις στις «δυτικές πολιτισμικές αξίες» συγκροτούν από κοινού ένα αφήγημα που απονομιμοποιεί την αλληλεγγύη προς την Παλαιστίνη, ενώ ταυτόχρονα εξαγνίζει και νομιμοποιεί την άσκηση κρατικής ισχύος. Κατ' αυτόν τον τρόπο, η αποικιοκρατική διάσταση του Παλαιστινιακού όχι μόνο αποκρύπτεται, αλλά και διαιωνίζεται.

Τέτοιες ρητορικές στρατηγικές υπερβαίνουν τα όρια της προπαγάνδας· συνιστούν μια ηθική και πολιτική *αληθοκτονία*, μέσω της οποίας η ίδια η ιστορία γράφεται εκ νέου προκειμένου να εξυπηρετήσει τις επιταγές του εθνικισμού και των εκάστοτε γεωπολιτικών συμμαχιών. Όπως καταδεικνύει η ελληνική περίπτω-

ση, το διακύβευμα δεν αφορά αποκλειστικά το Ισραήλ ή την Παλαιστίνη· αφορά τη διάβρωση του δημοκρατικού δημόσιου χώρου, την ποινικοποίηση της διαφωνίας και τη μετατροπή της μνήμης σε εργαλείο κοινωνικού ελέγχου και καταστολής. Η αντίσταση σε αυτή τη διαδικασία προϋποθέτει την αντιπαράθεση τόσο με τα ψεύδη που συντηρούν τον πόλεμο όσο και με τους εθνικισμούς που τρέφονται από αυτά, επιμένοντας στην ιστορική αλήθεια ως θεμέλιο της δικαιοσύνης – και όχι ως όπλο πολιτικής σκοπιμότητας.

Η ρωγμή στο δυτικό αφήγημα: Γιατί η υποστήριξη στον παλαιστινιακό λαό γίνεται πολιτική αναγκαιότητα

Κλεονίκη Αλεξοπούλου

Η ρωγμή στο δυτικό αφήγημα: Γιατί η υποστήριξη στον παλαιστινιακό λαό γίνεται πολιτική αναγκαιότητα

Κλεονίκη Αλεξοπούλου

Η Κλεονίκη Αλεξοπούλου είναι επισκέπτρια καθηγήτρια οικονομικής ιστορίας στο ΕΚΠΑ και μέλος της συντονιστικής επιτροπής του GSF.

Η πρόσφατη νυχτερινή επιχείρηση του ισραηλινού στρατού στη βόρεια Δυτική Όχθη, συνοδευόμενη από τη διακήρυξη ότι «δεν θα επιτρέψουμε να ριζώσει η τρομοκρατία», αποτελεί άλλη μία πράξη σε ένα δράμα που κλιμακώνεται ανεξέλεγκτα εδώ και δύο χρόνια. Παρά την εύθραυστη κατάπαυση του πυρός στη Γάζα, οι πράξεις βίας στην κατεχόμενη περιοχή όχι μόνο δεν έχουν περιοριστεί αλλά έχουν εκτοξευτεί σε επίπεδα-ρεκόρ: πάνω από χίλιοι Παλαιστίνιοι έχουν χάσει τη ζωή τους σε επιθέσεις στρατιωτών και εποίκων, ενώ δεκάδες χιλιάδες εκτοπίστηκαν μόνο μέσα στο 2025 από στρατόπεδα προσφύγων που μετατράπηκαν σε πεδία μάχης. Οι αριθμοί της Human Rights Watch δεν αφήνουν περιθώρια παρερμηνειών.

Οι Παλαιστίνιοι βιώνουν το μεγαλύτερο μαζικό εκτοπισμό από το 1967 και η καθημερινότητα βυθίζεται σε μια αδιάκοπη κατάσταση έκτακτης ανάγκης. Σε αυτό το περιβάλλον, η επίσημη ρητορική περί «αντιτρομοκρατίας» λειτουργεί ως φενακισμός, μια νομιμοποιητική ομπρέλα που καλύπτει την κατά συρροή στοχοποίηση αμάχων και την απογύμνωση της παλαιστινιακής κοινωνίας από κάθε αίσθηση προστασίας. Την ίδια στιγμή, η διεθνής κοινότητα συνεχίζει να επιδεικνύει μια σιωπηρή ανοχή που μοιάζει με συνενοχή. Η ατιμωρησία, επισημαίνουν οργανώσεις όπως η B' Tselem, έχει γίνει το πιο σταθερό πολιτικό εργαλείο της κατοχής: όχι μόνο επιτρέπει την επανάληψη των ίδιων εγκλημάτων αλλά και διαρρηγνύει τον παγκόσμιο ηθικό ιστό που κάποτε όριζε τα όρια του επιτρεπτού.

Ωστόσο, μέσα σε αυτή τη σκοτεινή και εξοντωτική πραγματικότητα, μια αλλαγή ωριμάζει: για πρώτη φορά εδώ και δεκαετίες, μεγάλα κομμάτια της δυτικής κοινής γνώμης αμφισβητούν ανοιχτά την κυρίαρχη αφήγηση και στρέφονται προς μια πιο κριτική, πιο ανθρωποκεντρική κατανόηση του παλαιστινιακού ζητήματος. Οι μαζικές αντιπολεμικές κινητοποιήσεις, οι πανεπιστημιακές καταλήψεις, αλλά και οι δημοσκοπήσεις που καταγράφουν ιστορικά χαμηλά επίπεδα υποστήριξης προς το Ισραήλ σε ΗΠΑ, Ηνωμένο Βασίλειο και Ευρώπη, δείχνουν ότι οι τεκτονικές πλάκες της δυτικής εξωτερικής πολιτικής έχουν αρχίσει επιτέλους να μετακινούνται.

«Όταν ο κόσμος κοιμάται»

Ακριβώς σε αυτό το συγκείμενο, παρεμβαίνει το νέο βιβλίο της Francesca Albanese *Όταν ο κόσμος κοιμάται - Ιστορίες, λόγια και πληγές της Παλαιστίνης*. Με την άμεση εμπειρία της ως Ειδική Εισηγήτρια του ΟΗΕ και με τη θεωρητική ευκρίνεια μιας νομικού που κατανοεί τις ιστορικές δομές της αποικιοκρατίας, η Albanese δεν περιγράφει απλώς τις παρούσες συνθήκες: τις εντάσσει σε ένα ευρύτερο συνεχές, στο οποίο η Γάζα και η Δυτική Όχθη λειτουργούν ως καθρέφτες της παγκόσμιας υποκρισίας αλλά και ως πυροδότες για τη συγκρότηση ενός νέου διεθνούς φαντασιακού περί δικαιοσύνης. Η φωνή της βρίσκει απήχηση σε έναν κόσμο όπου όλο και περισσότεροι πολίτες αρνούνται να αποδεχθούν το καθεστώς εξαίρεσης ως «αναπόφευκτο» και αναζητούν ένα νέο ηθικο-πολιτικό πλαίσιο που να αναγνωρίζει την παλαιστινιακή ζωή ως ζωή που αξίζει να προστατευθεί.

Το βιβλίο της Francesca Albanese *Όταν ο κόσμος κοιμάται* δεν είναι απλώς μια καταγραφή ανθρωπιστικών κρίσεων. Είναι μια καίρια πολιτική ανάλυση και έκκληση σε διεθνείς θεσμούς, κυβερνήσεις και πολίτες να επαναπροσδιορίσουν τις ηθικές τους προτεραιότητες απέναντι σε έναν λαό που ζει υπό συνεχή βία και αποκλεισμό. Η Albanese συνδυάζει νομική τεκμηρίωση, μαρτυρίες από επιτόπια έρευνα και ανάλυση πολιτικών στρατηγικών, ώστε να αναδείξει ότι η αδιαφορία δεν είναι ουδέτερη επιλογή· είναι μέρος του συστήματος που επιτρέπει τη συνέχιση της αδικίας.

Η επιχειρηματολογία της Albanese εδράζεται σε ένα πλούσιο νομικό υπόβαθρο που περιλαμβάνει τις Συμβάσεις της Γενεύης, τη Σύμβαση κατά των Απαρτχάιντ, αλλά και την πρόσφατη νομολογία του Διεθνούς Δικαστηρίου. Η ισραηλινή πολιτική δεν είναι απλώς πολιτικό ζήτημα, αλλά ζήτημα παραβίασης θεμελιωδών κανόνων που διέπουν τη διεθνή τάξη. Και η ατιμωρησία δεν είναι «ατύχημα» του συστήματος, αλλά ένας σταθερός μηχανισμός που του επιτρέπει να λειτουργεί. Ο Χάουαρντ Ζιν υποστήριζε ότι «δεν μπορείς να είσαι ουδέτερος πάνω σε ένα κινούμενο τρένο». Σε συνθήκες όπου η θεσμική βία είναι ασύμμετρη και συστηματική, η αδράνεια μετατρέπεται από ουδετερότητα σε συμμετοχή. Ο Ζιν, αλλά και η Χάνα Άρεντ με την κριτική της απέναντι στη «διοικητική κανονικότητα» της αδικίας, υπενθυμίζουν ότι ο νόμος μπορεί να λειτουργεί ως κάλυμμα της αδικίας, παρά ως ανάχωμά της.

Η Γάζα, μετά από δεκαετίες αποκλεισμού και πολέμου, παραμένει ένα παράδειγμα ανθρωπιστικού εγκλήματος που διεθνείς μηχανισμοί και κυβερνήσεις δυσκολεύονται ή δεν έχουν τη βούληση να αντιμετωπίσουν ουσιαστικά. Οι πολίτες των δυτικών κοινωνιών παρακολουθούν εικόνες καταστροφής, που

δεν μπορούν να αγνοήσουν, και οι δημοσκοπήσεις επιβεβαιώνουν ότι αυτό το συναίσθημα μεταφράζεται σε πολιτική συνείδηση. Οι τελευταίες έρευνες της YouGov καταγράφουν το αίσθημα «εύνοιας» προς το Ισραήλ σε ιστορικά χαμηλά επίπεδα σε Ηνωμένο Βασίλειο, Γαλλία, Γερμανία, Δανία, Ιταλία και Ισπανία, ενώ η συμπάθεια προς τον παλαιστινιακό λαό αυξάνεται. Αντίστοιχα, οι έρευνες του Pew Research Center δείχνουν ότι το 59% των Αμερικανών πολιτών έχει πλέον αρνητική άποψη για την ισραηλινή κυβέρνηση.

Η μετατόπιση αυτή δεν είναι επιφανειακή, είναι βαθιά και πολιτικά σημαντική. Ενσωματώνει μια νέα αντίληψη ότι η ασφάλεια ενός κράτους δεν μπορεί να χρησιμοποιείται ως μοχλός για να αγνοούνται τα ανθρώπινα δικαιώματα άλλων πληθυσμών. Οι πολίτες πλέον αναγνωρίζουν ότι η Γάζα δεν είναι απλώς πεδίο στρατιωτικών επιχειρήσεων, αλλά τόπος όπου εφαρμόζονται πολιτικές εκμετάλλευσης, καταστροφής υποδομών και συστηματικής βίας, με αποτέλεσμα τη συνεχιζόμενη ανθρωπιστική κρίση. Η Albanese υπενθυμίζει ότι η αναγνώριση αυτής της πραγματικότητας είναι προϋπόθεση για οποιαδήποτε λύση που θα μπορούσε να θεωρηθεί βιώσιμη και δίκαιη.

Οι δημοσκοπήσεις, ωστόσο, δείχνουν και το εύρος των κοινωνικών διαφορών. Στις ΗΠΑ, οι δημοκρατικοί και οι νεότερες ηλικιακές ομάδες μετακινούνται σαφώς προς την υποστήριξη των Παλαιστινίων, ενώ τμήματα του συντηρητικού εκλογικού σώματος παραμένουν σταθερά στην υποστήριξη του Ισραήλ, επικαλούμενα λόγους ασφάλειας και αντιμετώπισης τρομοκρατίας (Pew, 2025). Παρόλα αυτά, η συνολική τάση δείχνει ότι ακόμη και στις πιο πολωμένες κοινωνίες, η ηθική ευαισθησία υπερβαίνει τη στενή στρατηγική λογική και διαμορφώνει πεδίο πολιτικής πίεσης.

Εξώφυλλο του βιβλίου της Francesca Albanese. Το έργο του εξωφύλλου είναι της Παλαιστίνιας ζωγράφου Μαλάκ Ματάρ.

Η κρίση της πληροφορίας — γιατί η αλληλεγγύη χρειάζεται γνώση

Η Albanese, μέσα από το βιβλίο της, καταδεικνύει τη σημασία της γνώσης και της δημόσιας πληροφόρησης. Η πρόσβαση σε αξιόπιστες πηγές, η τεκμηρίωση παραβιάσεων, οι μαρτυρίες και η διεθνής δημοσιογραφία λειτουργούν ως εργαλεία που μετατρέπουν τη συμπάθεια και τη συμπόνοια σε δράση. Η επικαιροποίηση αυτής της πληροφορίας σε συνδυασμό με τη δημοσκοπική μεταστροφή συνιστά τη βάση για μια νέα πολιτική δυναμική: η κοινή γνώμη δεν είναι πλέον παθητικός παρατηρητής αλλά μοχλός αλλαγής.

Η Albanese επισημαίνει ότι η ανοικοδόμηση, η διασφάλιση της αυτοδιάθεσης του Παλαιστινιακού λαού και η αναγνώριση του δικαιώματος στη συγκρότηση κράτους δεν αποτελούν μόνο ηθικό ζήτημα. Είναι θεμελιώδη συστατικά για μια βιώσιμη και πρακτικά εφαρμόσιμη πολιτική λύση. Η διεθνής κοινότητα και ιδιαίτερα η Δύση έχει τη δυνατότητα να εφαρμόσει πολιτικές που δεν αφορούν μόνο τη διαχείριση κρίσεων, αλλά την αποκατάσταση δικαιωμάτων. Οι δημοσκοπήσεις κοινής γνώμης και τα φιλοπαλαιστινιακά κοινωνικά κινήματα υπογραμμίζουν ότι υπάρχει χώρος για μια τέτοια στροφή: η συλλογική συνείδηση μπορεί να επιβάλλει αλλαγή πολιτικής.

Η σημασία των μέσων ενημέρωσης είναι επίσης καθοριστική. Έρευνες για την επίδραση των αλγορίθμων στις αναζητήσεις ειδήσεων έχουν δείξει ότι η πρόσβαση στην πληροφορία εξαρτάται από γεωγραφικούς και πολιτισμικούς παράγοντες (Digital Gatekeeping, Arxiv, 2025). Αυτό σημαίνει ότι η παγκόσμια εικόνα για τη Γάζα μπορεί να είναι μεροληπτική ή κατακερματισμένη, με αποτέλεσμα η δημόσια συνείδηση να σχηματίζεται με επιλεκτικό τρόπο, μέσα από συχνά αποσπασματικά δεδομένα. Η Albanese επιμένει ότι η σωστή κατανόηση της πραγματικότητας απαιτεί πολυφωνία, έλεγχο πηγών και αναλυτική προσέγγιση - διαδικασίες που συμβάλλουν στην ωρίμανση της διεθνούς πολιτικής σκέψης.

Μελέτες όπως αυτές των Herman και Chomsky στο “Manufacturing Consent” προεικόνιζαν ήδη από τη δεκαετία του ’80 την επιλεκτική κατασκευή της συναίνεσης γύρω από γεωπολιτικά ζητήματα, ενώ πιο πρόσφατες παρεμβάσεις, όπως η ομιλία της Lindsey Hilsum για τη σημασία του «Ψηφιακού Μάρτυρα» ή οι αναλύσεις για το «αλγοριθμικό φιλτράρισμα», εξηγούν τον τρόπο με τον οποίο τα ψηφιακά μέσα ανατρέπουν τον έλεγχο της πληροφορίας και δίνουν χώρο σε αφηγήσεις που προηγουμένως περιθωριοποιούνταν. Η οπτική τεκμηρίωση από πολίτες-δημοσιογράφους, τα δίκτυα ανεξάρτητων ανταποκριτών και οι ψηφιακές διεθνείς κοινότητες συνέβαλαν καθοριστικά στη διαμόρφωση μιας νέας ηθικής

αντίληψης που αμφισβητεί το επίσημο δυτικό αφήγημα.

Από θεωρητική σκοπιά, οι κοινωνιολόγοι και οι πολιτικοί αναλυτές επισημαίνουν ότι οι δημοσκοπικές τάσεις συχνά προαναγγέλλουν θεσμικές αλλαγές. Όπως υποστηρίζουν ακόμα και νεορεαλιστές διεθνολόγοι, οι ηθικές κρίσεις και η μετατόπιση της κοινής γνώμης μπορούν να οδηγήσουν σε στρατηγική επανεκτίμηση εθνικών πολιτικών, ακόμη και αν η πίεση έρχεται από την κοινωνία των πολιτών και όχι από κρατικούς μηχανισμούς. Στην περίπτωση της Παλαιστίνης, η Albanese συνδέει άμεσα τη δημοκρατική πίεση με την ανάγκη διασφάλισης διεθνούς δικαιοσύνης. Και ο Omar Barghouti, συνιδρυτής της πρωτοβουλίας BDS, περιγράφει πώς η συλλογική δράση μπορεί να μετασχηματίσει την πολιτική πραγματικότητα με μη βίαια μέσα.

Κινήματα αλληλεγγύης — όταν οι πολίτες γίνονται πρωταγωνιστές

Η αλληλεγγύη που εκφράζεται μέσα από κινητοποιήσεις συνδικάτων κι εργατικών σωματείων στα λιμάνια της Γένοβας και του Πειραιά, εκπαιδευτικές πρωτοβουλίες και διεθνείς καμπάνιες έχει ήδη καταγράψει επιτυχίες: πίεση για αναστολή εξαγωγών όπλων, αύξηση ανθρωπιστικής βοήθειας και διαμόρφωση εσωτερικής πίεσης προς κυβερνήσεις για την τήρηση διεθνών κανόνων. Πρωτοβουλίες όπως ο στόλος ελευθερίας Global Sumud Flotilla απέδειξαν ότι η πολιτική, ακτιβιστική δράση μπορεί να λειτουργήσει συμπληρωματικά με τη διεθνή δημοσιογραφία καθώς και καταναλωτικές πρακτικές όπως το μποϋκοτάζ, ακόμα κι αν τα πρακτικά αποτελέσματα στη μεταφορά βοήθειας είναι περιορισμένα.

Το μήνυμα είναι σαφές: η διεθνής κοινότητα δεν μπορεί να παραμένει αδρανής απέναντι σε έναν παράνομο ναυτικό αποκλεισμό και έναν λαό που ζει υπό αποικιακή κατοχή, καθεστώς επιβεβλημένου λιμού και μόνιμο καθεστώς έκτακτης ανάγκης, με όρους βιοπολιτικής. Η ιδέα του Agamben για τον «γυμνό βίο» -την ανθρώπινη ύπαρξη απογυμνωμένη από νομική προστασία- περιγράφει με ακρίβεια τις συνθήκες υπό τις οποίες εκατομμύρια Παλαιστίνιοι ζουν χωρίς εγγυήσεις, δικαιώματα ή πρόσβαση σε μηχανισμούς απονομής δικαιοσύνης. Παράλληλα, η φουκωική έννοια της βιοπολιτικής φωτίζει τον τρόπο με τον οποίο ο έλεγχος ενός πληθυσμού, της κίνησης και κυκλοφορίας του, της πρόσβασης σε ιατρική περίθαλψη, καθώς και των ίδιων των υποδομών και των φυσικών πόρων λειτουργεί ως εργαλείο εξουσίας. Η Albanese αξιοποιεί έμμεσα αυτή τη θεωρητική παράδοση για να καταδείξει ότι η καταπίεση δεν είναι τυχαία ούτε αποσπασματική: έχει ως στόχο τη ρύθμιση της ίδιας της ζωής.

Στην πράξη, η αφύπνιση που περιγράφει η Albanese μεταφράζεται σε συγκεκριμένες πολιτικές συνέπειες: πιέσεις για περιορισμό στρατιωτικής παρουσίας, απαιτήσεις διαφάνειας για εξοπλισμούς, θεσμοθέτηση μηχανισμών λογοδοσίας και διεθνείς εκκλήσεις για αναγνώριση της Παλαιστίνης σε εθνικό και διεθνές επίπεδο. Καμιά συμφωνία ειρήνης σε διπλωματικό επίπεδο δεν θα είναι βιώσιμη, αν δεν βασίζεται σε πρακτικές κοινωνικής δικαιοσύνης.

Το βιβλίο της Albanese λειτουργεί ταυτόχρονα ως ηθική και πολιτική πυξίδα: υπενθυμίζει ότι η αδικία δεν είναι αποτέλεσμα μόνο τοπικών ή περιφερειακών συγκρούσεων, αλλά προϊόν παγκόσμιων, συστημικών στρατηγικών και πολιτικών επιλογών. Η διεθνής κοινότητα έχει την ευκαιρία να ενεργοποιήσει την αφύπνιση που καταγράφουν οι δημοσκοπήσεις, ώστε αυτή να μετατραπεί σε πολιτική δράση και ουσιαστική αλλαγή. Η επιτυχία αυτής της διαδικασίας εξαρτάται και από την επιχειρησιακή ικανότητα των πολιτών να διαμορφώνουν και να συμμετέχουν σε οργανωμένες συλλογικότητες που απαιτούν από τις κυβερνήσεις και τους διεθνείς οργανισμούς την εφαρμογή του διεθνούς δικαίου.

Η αφύπνιση αυτή δεν είναι τυχαία. Έρχεται μετά από δεκαετίες αποκλεισμού και παραβίασης ανθρωπίνων δικαιωμάτων που, για μεγάλο χρονικό διάστημα, είχε αποσιωπηθεί ή δικαιολογηθεί ως στρατηγική αναγκαιότητα. Π.χ. στις περιπτώσεις της Ελλάδας και της Κύπρου, το Ισραήλ θεωρείται στρατηγικός σύμμαχος για όλες τις πολιτικές δυνάμεις που έχουν κυβερνήσει τις τελευταίες τρεις δεκαετίες. Το έργο της Albanese υπενθυμίζει ότι η σιωπή του κόσμου διευκολύνει την διαιώνιση της αδικίας. Ταυτόχρονα, οι έρευνες κοινής γνώμης στη Δύση δείχνουν ότι και εκεί οι λαοί αρχίζουν να αναγνωρίζουν την αδικία και να απαιτούν λύσεις: το αίσθημα συμπόνοιας μετατρέπεται σε πίεση προς τις κυβερνήσεις και η αφύπνιση σε αλλαγή στρατηγικής.

Συμπερασματικά, η Albanese δεν περιορίζεται στη θεωρία: η πρακτική εφαρμογή των ιδεών της περνά μέσα από κινήσεις πολιτών, οργανωμένες καμπάνιες αλληλεγγύης, απαίτηση για διεθνείς μηχανισμούς λογοδοσίας και δημόσια έκφραση γνώμης. Η μετατόπιση της δυτικής κοινής γνώμης, όπως καταγράφεται από δημοσκοπικά εργαλεία και θεσμικούς φορείς, αποτελεί το θεμέλιο για αυτή την αλλαγή. Ο παλαιστινιακός λαός διεκδικεί όχι ευχαριστίες και εγκώμια, αλλά δικαιώματα, αναγνώριση, πολιτική συμμετοχή και ασφάλεια. Η αφύπνιση του κόσμου -η στιγμή που ο κόσμος σταματά να «κοιμάται»- είναι η ευκαιρία για να διαμορφωθεί μια νέα ηθική και πολιτική τάξη, στην οποία η δικαιοσύνη δεν είναι δευτερεύουσα συνθήκη, αλλά προϋπόθεση και εγγυητής της ειρήνης.

📷 Φωτογραφία από την αποστολή του *Global Sumud Flotilla* με τα καράβια προς τη Γάζα.

Γάζα on fire: Κινηματογραφώντας την κόλαση

Κωνσταντίνος Καϊμάκης

Γάζα on fire: Κινηματογραφώντας την κόλαση

Κωνσταντίνος Καϊμάκης

Ο Κωνσταντίνος Καϊμάκης είναι κριτικός κινηματογράφου.

Ίσως να μην υπάρχει τα τελευταία χρόνια πιο πολύπαθη περιοχή σε όλο τον πλανήτη. Ο κινηματογράφος κατέγραψε με πολλούς και διαφορετικούς τρόπους το δράμα του παλαιστινιακού πληθυσμού που ζει στη Γάζα.

Η τρομακτικά βίαιη μεταμόρφωση ενός μεσογειακού παραδείσου σε επίγεια κόλαση κινητοποίησε αρκετούς σκηνοθέτες από όλο τον κόσμο. Οι περισσότεροι αποφάσισαν να καταγράψουν την πραγματικότητα με άκρως παραστατικό τρόπο- οι ταινίες τεκμηρίωσης έχουν τη μερίδα του λέοντος- ενώ δεν ήταν λίγοι οι σκηνοθέτες που επικεντρώθηκαν στους ηθικούς και φυσικούς αυτουργούς του διαχρονικού εγκλήματος. Τα γνωστά πρόσωπα δηλαδή που ενώ παρουσιάζονται σαν θύματα και… ειρηνιστές, στην πραγματικότητα σχεδιάζουν την τελική φάση της εξόντωσης και ονειρεύονται την εγκαθίδρυση της «δικής τους Ριβιέρας» στα συντρίμμια και τους τάφους της Γάζας.

Αδελφικές κραυγές διαμαρτυρίας

Το 2020 βγήκε στις αίθουσες το φιλμ των αδελφών Τάρζαν και Άραμπ Νάσερ (ψευδώνυμα των δίδυμων Μοχάμεντ και Αχμέντ Αμπού) «Γάζα Αγάπη Μου». Μια ρομαντική ιστορία ανάμεσα σε έναν 65χρονο ψαρά και μια μοδίστρα στη Γάζα. Ο αγχωμένος άντρας σχεδιάζει πως θα της εξομολογηθεί τα αισθήματά του, όταν ένα αρχαίο άγαλμα του θεού Απόλλωνα πιάνεται στα δίχτυα του, προκαλώντας απρόσμενους μπελάδες, καθώς η Χαμάς θέλει πάση θυσία να αποκτήσει τον πολύτιμο θησαυρό. Η γλυκόπικρη ανθρωπιά και ο ρομαντισμός χτυπούν στην καρδιά του μεσανατολικού και κριτικάρουν ανελέητα τα στερεότυπα, την καταπίεση και τον συντηρητισμό που μαστίζουν και τις δύο κοινότητες, αποκαλύπτοντας ότι Παλαιστίνιοι και Ισραηλίτες έχουν περισσότερα κοινά από όσα φαντάζονται. Η στωική πρόταση των δύο γεννημένων στη Γάζα σκηνοθετών είναι καλοδεχούμενη καθώς παρουσιάζει το δυσχερές βίωμα της καθημερινότητας στις περιοχές της Παλαιστίνης (η πάλη για την επιβίωση σε πρώτο πλάνο) αλλά και το δικαίωμα σε μια αξιοπρεπή ζωή. Πέντε χρόνια αργότερα, τον Μάιο του 2025, τα αδέλφια επιστρέφουν στον τόπο του εγκλήματος και η ταινία τους «Once upon a time in Gaza» συμμετέχει στο τμήμα «Ένα κάποιο βλέμμα» πετυχαίνοντας να κλέψει την παράσταση. Η ταινία είναι μια πανέξυπνη πολιτική κωμωδία που εστιάζει στην εποχή που η Χαμάς αρχίζει να αποκτά δύναμη προκαλώντας πονοκέφαλο στους ηγέτες του Ισραήλ. Με στυλ που θυμίζει διανοούμενο Ταραντίνο (βιτριολικό χιούμορ συν πολιτική ματιά), το «Once

upon a time» τοποθετείται στα 2007 όταν η απήχηση της Χαμάς στην Γάζα κορυφώνεται με συνέπεια να αρχίσουν τα πρώτα αντίποινα από πλευράς Ισραήλ. Περιττό να πούμε για τον μικρό χαμό που προκλήθηκε στα πέριξ του φεστιβάλ κατά τη διάρκεια της προβολής του φιλμ καθώς η ισοπέδωση της πολύπαθης περιοχής από το Ισραήλ καλυπτόταν εκείνη την εποχή καθημερινά από τα παγκόσμια τηλεοπτικά δίκτυα.

Κανένα άλλο έγκλημα σαν αυτό

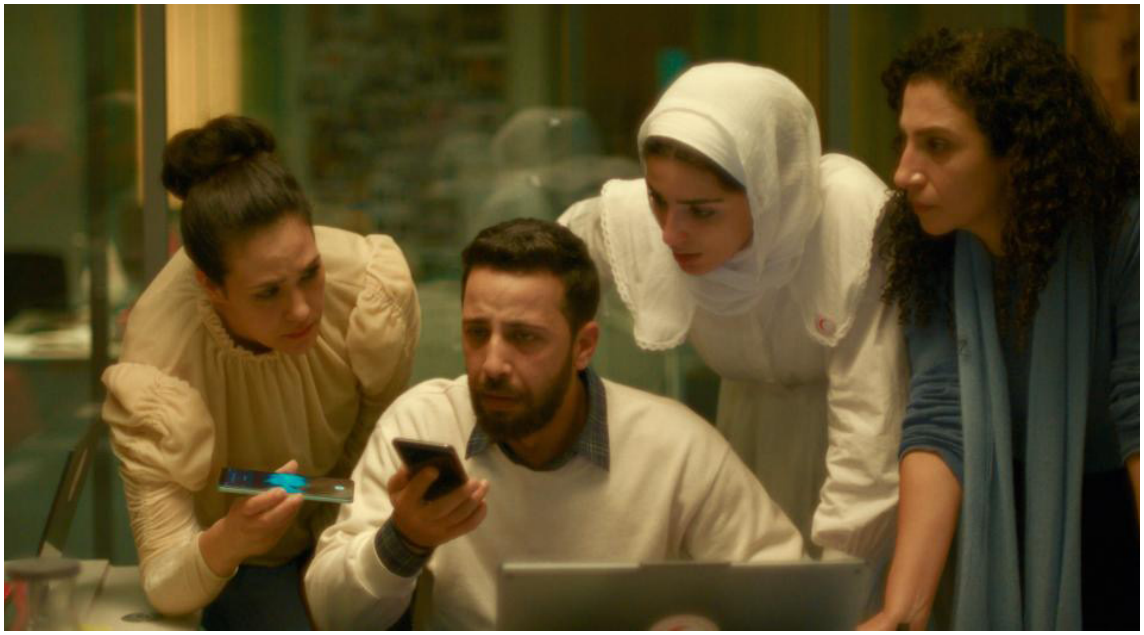
Η πιο φημισμένη ταινία για το έγκλημα στη Γάζα (φτάνοντας μάλιστα μέχρι και την κατάκτηση του Όσκαρ καλύτερου ντοκιμαντέρ) ήταν το «Καμιά άλλη γη». Την επομένη της οσκαρικής τελετής περισσότεροι από εκατό κινηματογραφιστές στο Ισραήλ εξέδωσαν επιστολή σύμφωνα με την οποία εξέφραζαν της αμέριστη υποστήριξη τους στο βραβευμένο φιλμ που αποτελεί μια ισραηλινο-παλαιστινιακή συμπαραγωγή. Η επιστολή των καλλιτεχνών ήρθε ως απάντηση στην ενέργεια του υπουργού Πολιτισμού και Αθλητισμού του Ισραήλ Μίκι Ζόχαρ που προέτρεψε τα πολιτιστικά ιδρύματα να μποϋκοτάρουν την προβολή του φιλμ επειδή αποτελεί μια «θλιβερή στιγμή της ιστορίας του κινηματογράφου που συκοφαντεί το Ισραήλ στην παγκόσμια σκηνή». Το ντοκιμαντέρ εξιστορεί τις ισραηλινές κατεδαφίσεις στην παλαιστινιακή κοινότητα Μασαφέρ Γιάτα στη Δυτική Όχθη. Εκεί, νεαρός Παλαιστίνιος ακτιβιστής σε συνεργασία με ένα Ισραηλινό δημοσιογράφο, αντιμάχονται την καταστροφή του χωριού και τον εκτοπισμό των κατοίκων από τον Ισραηλινό στρατό.

Ακόμη κι αν έχεις συνηθίσει από τους τηλεοπτικούς δέκτες την καθημερινή εικόνα φρίκης στη Γάζα, δε μπορείς να μείνεις ασυγκίνητος από το σκληρό θέαμα. Οι ακτιβιστές από την Παλαιστίνη και το Ισραήλ αποτυπώνουν με ακρίβεια τους μηχανισμούς καταστροφής του παλαιστινιακού χωριού από τις ισραηλινές δυνάμεις κατοχής, αφουγκράζονται τις αντιδράσεις των εκτοπισμένων κατοίκων και μοιράζονται τις κοινές σκέψεις τους για το πώς μπορεί μια αδικία σαν αυτή, να συναντά την απάθεια της παγκόσμιας κοινής γνώμης. Στην ομιλία τους για το βραβείο Όσκαρ που κέρδισαν, ο Παλαιστίνιος συν-σκηνοθέτης Basel Adra επέκρινε την «εθνοκάθαρση του παλαιστινιακού λαού» ενώ ο Ισραηλινός συν-σκηνοθέτης Yuval Abraham ζήτησε να σταματήσει η «άνιση» μεταχείριση των Παλαιστινίων από το Ισραήλ. Αρκετοί Ισραηλινοί κυβερνητικοί αξιωματούχοι, καθώς και ορισμένοι φιλο-ισραηλινοί ακτιβιστές, αντέδρασαν έντονα στο άκουσμα των παραπάνω δηλώσεων. Μάλιστα επέκριναν την ταινία ως προκατειλημμένη καθώς, σύμφωνα με τη γνώμη τους, δεν παρουσιάζει – παρά ελάχιστα- τις θέσεις του Ισραήλ ενώ δεν δίνει αρκετή προσοχή στην αιματοχυσία της επίθεσης της Χαμάς στις 7 Οκτωβρίου 2023.

Με κομμένη την ανάσα

Από τα πιο συγκλονιστικά φιλμ που έχουν φτιαχτεί τα τελευταία χρόνια και μάλιστα έχει το προνόμιο να έχει άμεση πρόσβαση στην πραγματική ζωή στη βομβαρδισμένη Γάζα στη διάρκεια της διετίας 2024- 2025 είναι το ντοκιμαντέρ της Ιρανής Σεπιντέ Φαρσί «Κράτα την ψυχή σου στο χέρι και περπάτα» (Put your soul on your hand and walk). Μια μαρτυρία της βομβαρδισμένης Γάζας μέσω των βιντεοκλήσεων μεταξύ της Φαρσί και της νεαρής Παλαιστίνιας φωτορεπόρτερ Φατμά Χασόνα. Η απεικόνιση της καθημερινής φρίκης στη Γάζα μέσω των live συνομιλιών αλλά και των φωτογραφιών της νεαρής Παλαιστίνιας είναι το θέμα του πολιτικά και συναισθηματικά φορτισμένου φιλμ τεκμηρίωσης της Φαρσί, η οποία βρήκε στο πρόσωπο της Φάτμα μια συγκλονιστική πρωταγωνίστρια. Η συνεχώς χαμογελαστή και αισιόδοξη νεαρή γυναίκα γίνεται σύμβολο αντίστασης αλλά και μετάβασης προς το πεδίο της φρίκης χωρίς το φιλμ να χάνει ούτε στιγμή την ανθρωπιά του. Ένα έργο για την πολυσήμαντη δύναμη του κινηματογράφου ειδικά σε συνθήκες απόλυτου σκότους αλλά και μια φωνή θάρρους όταν οι περισσότεροι επιλέγουν να σιωπούν. Τραγική ειρωνεία: Την ίδια μέρα που η σκηνοθέτρια έμαθε ότι η ταινία της επιλέχτηκε για να προβληθεί στο Φεστιβάλ των Κανών, άτυχη Φάτμα και τα μέλη της οικογένειας της έπεφταν νεκροί από ισραηλινή βόμβα που έπληξε το σπίτι τους.

Ακόμη ένα φιλμ που βγήκε στα τέλη του 2025 και καθηλώνει όχι μόνο με τη δύναμη αλλά κυρίως με τον σπαραχτικά τρόπο που η δημιουργός του αντιμετωπίζει ένα πραγματικό τραγικό γεγονός που συνέβη στη Γάζα τον Ιανουάριο του 2024 είναι η «Φωνή της Χιντ Ρατζάμπ». Η Τυνήσια Κάουτερ Μπεν Χάνια («Ο άνθρωπος που πούλησε το δέρμα του») σκηνοθετεί με ευρηματικότητα τη μυθιστορηματική εκδοχή της ιστορίας της μικρής Χιντ Ρατζάμπ, η οποία παγιδεύτηκε σε ένα αυτοκίνητο στη Γάζα που βρέθηκε εν μέσω ισραηλινών πυρών . Όλη η δράση του, θεατρικής δομής, φιλμ εκτυλίσσεται μέσα στα γραφεία της Παλαιστινιακής Ερυθράς Ημισελήνου, τα μέλη της οποίας συνομιλούν με την 6χρονη Χιντ και ταυτόχρονα καταβάλλουν αγωνιώδεις προσπάθειες για να οργανώσουν την επιχείρηση διάσωσής της. Είναι τόσο καθηλωτική η αφήγηση του υποδειγματικού κράματος μυθοπλασίας- πραγματικότητας ώστε ο θεατής ξεχνά ότι παρακολουθεί ένα θρίλερ δωματίου. Ένα θρίλερ που εξελίσσεται με μοναδικά «όπλα» τις τηλεφωνικές συνομιλίες και τις διαφωνίες των υπευθύνων της παλαιστινιακής υπηρεσίας ως προς την διαχείριση της υπόθεσης. Το σενάριο της «Φωνής της Χιντ Ρατζάμπ» με τον ξεκάθαρα επίκαιρο πολιτικό χαρακτήρα, αξιοποιείται ιδανικά από την Κάουτερ Μπεν Χάνια που χρησιμοποιεί τις γνήσιες ηχητικές καταγραφές με τη φωνή του εξάχρονου κοριτσιού σε μια υποδειγματική αντιπολεμική καταγγελία που τιμήθηκε με τον Αργυρό Λέοντα στο φεστιβάλ της Βενετίας.

Στιγμιότυπο από την ταινία «Η φωνή της Χιντ Ρατζάμπ» της Τυνήσιας Κάουτερ Μπεν Χάνια.

Δείτε κι αυτά

Ταινίες και από τις δύο μεριές της Λωρίδας της Γάζας που σκιτσάρουν έντονα την γκρίζα καθημερινότητα και τονίζουν την αποτυχία να βρεθεί μια βιώσιμη λύση εδώ και δεκαετίες.

I Shall not hate (2024)

Στο καναδικό ντοκιμαντέρ της Ταλ Μπάρντα, που βασίζεται στο ομώνυμο βιβλίο του δρος Ιζελντίν Αμπουελαίς ο οποίος ζει εδώ και χρόνια στον Καναδά αλλά πέρασε τα παιδικά του χρόνια στην Παλαιστίνη, παρουσιάζονται συνταρακτικά ντοκουμέντα από τη ζωή του. Κυριότερα, και σαφώς πιο σκληρά, εκείνα που αφορούν στην οικογενειακή και προσωπική απώλεια των αγαπημένων του. Πρώτα ήρθε η τραγική απώλεια της γυναίκας του στις 16 Σεπτεμβρίου 2008, ενώ τέσσερις μήνες αργότερα, στις 16 Ιανουαρίου 2009 σκοτώθηκαν και οι 3 κόρες του σε βομβαρδισμό του σπιτιού τους από ισραηλινό τανκ.

Παράδεισος τώρα (2005)

Δυο νεαροί Παλαιστίνιοι, φίλοι από παιδιά, ύστερα από μια νύχτα με την οικογένειά τους οδηγούνται σε αποστολή αυτοκτονίας στο Τελ Αβίβ έχοντας βόμβες ζωσμένες στα σώματά τους. Ο Παλαιστίνιος Αμπού-Ασάντ καταγράφει την ιστορία από την

πλευρά των βομβιστών, προσπαθώντας να διεισδύσει στο χαρακτήρα και τις σκέψεις τους προκειμένου να κατανοήσει τι είναι εκείνο που τους μετατρέπει σε καμικάζι αυτοκτονίας. Οδηγείται στην καταδίκη της πράξης τους αλλά τονίζει ταυτόχρονα την ευθύνη των ισραηλινών για αυτό, καθώς με το να κατέχουν εδάφη των Παλαιστινίων, «κάνουν τον εγχώριο πληθυσμό ξένο στον ίδιο τους τον τόπο με αποτέλεσμα να αντιδρά με όποιον τρόπο μπορεί», όπως είχε πει σε μια συνέντευξη του. Το φιλμ που κέρδισε τη Χρυσή Άρκτο στο Φεστιβάλ Κινηματογράφου του Βερολίνου είναι γυρισμένο με ισραηλινά κεφάλαια και ήταν υποψήφιο για το Όσκαρ καλύτερης ξενόγλωσσης ταινίας το 2006 εκπροσωπώντας την Παλαιστίνη.

Αμίρα (2021)

Μια 17χρονη Παλαιστίνια, ήρθε στον κόσμο χάρη στο σπέρμα που είχε φυγαδεύσει ο φυλακισμένος πατέρας της, Ναγουάρ, από το κελί του εγκλεισμού του. Όταν όμως αποκαλύπτεται πως ο Ναγουάρ είναι στείρος, η νεαρή Αμίρα και η οικογένεια της χάνουν τη γη κάτω απ' τα πόδια τους. Μετά από τη σκιαγράφηση της σύγχρονης αιγυπτιακής πολιτικοκοινωνικής πραγματικότητας με τα «Κλούβα» και «Οι Γυναίκες του Λεωφορείου 678», ο Αιγύπτιος σκηνοθέτης Μοχάμεντ Ντιαμπ στρέφεται στην καρδιά ενός απίστευτου δράματος που παρουσιάζει την αντιπαλότητα Ισραηλινών- Παλαιστινίων μέσα από ένα άλλο πρίσμα και με βάση μια ιστορία που μοιάζει απίθανη αλλά είναι πέρα ως πέρα αληθινή. Αυτή η μορφή άμωμης σύλληψης δεν προσφέρει μόνο μια αύρα μυστηρίου και αγωνίας που εντείνονται όσο οι υποψίες μεταφέρονται από το ένα πρόσωπο στο άλλο αλλά γίνεται και το βασικό εργαλείο σκιαγράφησης ενός παρανοϊκού κόσμου που βρίσκεται παγιδευμένος στο τυφλό μίσος και την οπισθοδρόμηση.

Ομάρ (2013)

Ο ήρωας του τίτλου είναι ένας νεαρός Παλαιστίνιος που συλλαμβάνεται για το φόνο ενός Ισραηλινού στρατιώτη και βρίσκεται εγκλωβισμένος ανάμεσα στον εκβιασμό των δυνάμεων κατοχής και την καχυποψία των δικών του συναγωνιστών. Δράμα αγωνίας, υποψήφιο για ξενόγλωσσο Όσκαρ, το οποίο όχι μόνο αποτυπώνει ρεαλιστικά μια αδιέξοδη καθημερινότητα (από τις πιο συναρπαστικές κινηματογραφικές αποδόσεις η ανάδειξη της Δυτικής όχθης σε τόπο μαρτυρίου) αλλά παρουσιάζει με οξυδέρκεια το πώς αναγκάζεται ένας ιδεολόγος να μεταμορφωθεί σε πληροφοριοδότη. Καίρια ηθικά διλήμματα δένονται με την σκληρή πραγματικότητα των Κατεχόμενων από τον διάσημο Παλαιστίνιο σκηνοθέτη Χανί Αμπού-Ασάντ που εστιάζει την κριτική του στον καταστροφικό διχασμό των συμπατριωτών του, ο οποίος προέρχεται πάντως κι από την ισραηλινή παρέμβαση.

Ο χρόνος που απομένει (2019)

Ο γνωστότερος σκηνοθέτης της Παλαιστίνης Ελία Σουλεϊμάν απέκτησε φήμη το 2002 με την πολυβραβευμένη «Θεϊκή παρέμβαση», μια ιδιοσυγκρασιακή κωμωδία γύρω από τη ζωή ενός ερωτευμένου άντρα στη Ραμάλα. Σχεδόν 2 δεκαετίες μετά από εκείνη την ταινία, ο Σουλεϊμάν «σοβαρεύει» και αφηγείται ένα σχεδόν επικό δράμα που έχει ως θέμα τη ζωή της οικογένειας του, στο διάρκεια δεκαετιών, με αφετηρία το 1948 – έτος ίδρυσης του κράτους του Ισραήλ- και κατάληξη έναν αναπόδραστο κύκλο πόνου και θανάτου που φτάνει ως τις μέρες μας. Ο Ελία Σουλεϊμάν με το χαρακτηριστικό λιτό και «αυτοβιογραφικό» κινηματογραφικό ύφος, κρατάει απόσταση και μένει παρατηρητής του θεάτρου του παραλόγου που παίζεται στα ερείπια της πάλαι ποτέ όμορφης χώρας του, καταθέτοντας συνειδητά την έκδηλη αμηχανία του και την αποδοχή ότι τα πράγματα από εδώ και πέρα μόνο χειρότερα μπορεί να γίνουν. Και στο τέλος δείχνει να αναρωτιέται πού οδηγεί κάθε πράξη βίαιης αντίστασης; Πιο κοντά στην απελευθέρωση ή μήπως γίνεται άλλοθι για πιο βίαια και απάνθρωπα αντίποινα;

1341 καρέ έρωτα και πολέμου (2022)

Το πορτρέτο του διασημότερου πολεμικού φωτογράφου του Ισραήλ, Μίχα Μπάρ-Αμ, δίνεται μέσα από μια σειρά από 1341 ενσταντανέ, ασπρόμαυρα κυρίως, που παρουσιάζουν όλη την νεότερη ιστορία της χώρας του, δίνοντας ιδιαίτερη έμφαση στη βίαιη απεικόνιση του Μεσανατολικού. Πλούσιο και χρήσιμο φιλμ, αναδεικνύει την ιστορία του πολέμου Ισραήλ - Παλαιστίνης με οδηγό τις επιλεγμένες φωτογραφίες από το τεράστιο αρχείο του Μίχα Μπάρ-Αμ, οι οποίες αναπαριστούν ένα σπάνιο κράμα ωμής βίας και υψηλής τέχνης. Συγκινεί η κατάθεση ψυχής on camera του 92χρονου καλλιτέχνη που ξεκίνησε από φανατικός σιωνιστής για να καταλήξει σε μια στάση ουδετερότητας επειδή «μερικά πράγματα είναι καλύτερο να τα ξεχνάς» όπως λέει χαρακτηριστικά στον φακό του σκηνοθέτη Ραν Ταλ.

Η λεμονιά (2008)

Όταν ο υπουργός Άμυνας του Ισραήλ μετακομίζει δίπλα στο σπίτι μιας Παλαιστίνιας χήρας που ζει στη Δυτική Όχθη, στα σύνορα του Ισραήλ με την Παλαιστίνη, ο ισραηλινός στρατός αποφασίζει να κόψει τις λεμονιές στον κήπο της μοναχικής γυναίκας, επειδή αποτελούν εν δυνάμει κρυψώνες για τρομοκράτες και ανησυχούν για την ασφάλεια του υπουργού. Η γυναίκα (συγκλονιστική η Χιάμ Αμπάς του «Succession»), παρά τις προσπάθειες να την μεταπείσουν, αντιδρά κι αποφασίζει να μηνύσει τον υπουργό

ξεκινώντας μια δικαστική εκστρατεία που φτάνει μέχρι το Ανώτατο Δικαστήριο του Ισραήλ. Ο ισραηλινός δημιουργός του φιλμ Εράν Ρικλίς θεωρεί τη «Λεμονιά» σύμβολο για τους αγώνες των ανθρώπων που προστατεύουν τις αρχές, το σπίτι, την ιστορία τους. Προφανείς οι αλληγορικές διαστάσεις του σεναρίου για την ιστορία της Μέσης Ανατολής, που είναι γραμμένη όχι μόνο με αίμα αλλά και με όρους που δοκιμάζουν την ανθρώπινη λογική.

Με Ευρυγώνιο Φακό